

BIBLIOTEKA VJEVERICA

W. M. Thackeray

Ruža i prsten

W. M. THACKERAY

RUŽA I PRSTEN

B I B L I O T E K A V J E V E R I C A

UREDNIK GRIGOR VITEZ

SVEZAK 73

*

Naslov originala

W. M. THACKERAY

THE ROSE AND THE RING

or

the history of Prince
Giglio and Prince Bulbo

A fire-side pantomime for great and small children

Prvi put objavljeno 1865.

*

S engleskog prevela

MIRA ŠUNJIĆ

*

Naslovnu stranu izradila

GITA ROSENZWEIG

Ilustracije iz originala

W. M. THACKERAY

RUŽA I PRSTEN

Pripovijest o kraljeviću Ljilju i kraljeviću Bubrini

Igra za veliku i malu djecu

IZDAVAČKO KNJIŽARSKO PODUZEĆE

m l a d o s t

ZAGREB 1963

Štamparski zavod Ognjen Prica, Zagreb 1963

Poglavlje prvo

PRIPOVIJEDA KAKO KRALJEVSKA OBITELJ SJEDI ZA DORUČKOM

Ovo je glavom i bradom Nebojša XXIV, kralj Papagonije, koji sjedi sa svojom kraljicom i kćerkom jedinicom za kraljevski postavljenim stolom uz doručak. Eno je maločas primio pismo, gdje mu poručuju da će knez Bubrina, nasljednik oca Prpala, gospodara Krimske Tartarije, prav zdrav doći u pohode Njegovu Veličanstvu. Slobodno pogledajte, pa ćete vidjeti kakva se umiljata radost raspupala na kraljevu licu. On se tako umudrio čitajući pismo kralja Krimske

Tartarije, da i ne vidi kako mu se na stolu ohladiše jaja, a još nije stigao ni da omiriše kraljevske uštipke.

— Kako? Ma zar onaj obješenjak, onaj lomivrat, zlatni knez Bubrina? — uzvikne kneginjica Anđelka. — Lijep kao slika a učevan kao knjiga, pa je zgodan na riječi, a vele da je kod Bimbambumbara svojom rukom posjekao deset tisuća divova!

— A od koga si za njega čula, srce moje? — upita Njegovo Veličanstvo.

— Od male ptičice — reče Anđelka.

— Jadni Ljiljo — dočeka majka, točeći čaj.

— Nimalo me za njim ne boli zub — klikne Anđelka, uzbacivši glavu, a oko nje zašušti tisuća papirnih mosurića i na svakom po jedan svrtak njezine kose.

— Dabogda se — zaronda kralj — dabogda se ne digao...

— ... dok ne ozdravi — doda kraljica. — Jest, dragi, sad je prizdravio i pomalo ustaje. Tako mi je rekla Titrica, mala Anđelkina sobarica, kad mi je jutros donijela u sobu moju prvu zdjelicu čaja.

— Uvijek pijete taj čaj — reče vladar kupeći obrve što je brže mogao.

— Bolje je uživati čaj nego vino ili rakiju — odgovori Njezino Veličanstvo.

— Ja ništa ne rekoh, draga moja, već samo primijetih da vam je drago piti čaj — reče kralj Papagonije, kao da bi htio obuzdati svoju žestinu. — Anđelka! Nadam se da ćeš imati podosta haljina, jer su dugački računi tvoje krojačice. Draga moja kraljice, sada je vaša briga da bude i društva. Za mene su gozbe, a za vas ples. Ali me već umara vaš vječiti modri baršun. Pa dederte, jabuko moja rumeniko, metnite na se štogod lijepo. Želim da imate i nov đerdan. Samo ga naručite. Proberite lijepo, ali opet s mjerom, neka ne stoji više od stotinu ili sto pedeset tisuća funta.

— A šta će Ljiljo, dragi? — upita kraljica.

— Neka ide do...

— Nemojte, gospodaru — zavapi Njezino Veličanstvo. — Vaš je vlastiti bratić, sin jedinac našeg pokojnoga kralja.

— Neka ide do krojača, htjedoh reći, pa neka naredi da se računi pošalju Stonogi, da ih isplati. Hu, taj Ljiljo... vrag nam je... htio sam zapravo reći, drag nam je svima, neka nam ga nebesa podrže. Pa neka ima svega što poželi. Dajte mu, jabuko moja, nekoliko gvineja*, da mu se nađe u sitnu. A kad eto naručujete đerdan, uzmite i narukvice, gospođo Nebojša.

Njezino Veličanstvo, ili *gđa Nebojša,* kako ju je u šali nazivao vladar (jer katkad i kraljevska veličanstva požele šale, a u ovoj preuzvišenoj obitelji jedno drugo baš su podobro voljeli), zagrli muža, a onda zaobruči rukama struk svoje kćerke pravo po pojasu i s njome izađe iz doručkovaonice, da sve naredi i pripravi za doličan doček kneževskog gosta.

Kada su one izašle, nestalo je osmijeha koji je svjetlucao u očima *muža i oca,* nestalo *kraljevskog* ponosa, a čovjek ostao sam. Da mi je pero najslavnijeg našeg romanopisca, protužio bih i zabugario najizabranijim jezikom nad mukama čovjeka Nebojše, i vi biste kao da ga živa gledate vidjeli kako mu se zakrijesiše oči i zamrdaše nosnice, vidjeli biste i njegov sobni ogrtač i rubac i papuče. Ali mi ne treba ni napomenuti da ja *nemam* moćnog pera toga romanopisca; dosta mi je reći da je Nebojša bio sam.

Sam bio i ne očekao, već jurnuo pravo k ormaru, zgrabivši uz put jednu od mnogih zdjelica za jaja, kojima je bio načičkan njegov vladarski stol opremljen za jutarnji obrok, smaknuo s jedne police čuturu prave prepečenice, napunio zdjelicu i ljudski potegnuo, spustio je i opet se mašio za njom, opet je napunio i još bolje potegnuo, tako nekoliko puta, sve se uz put sokoleći i govoreći promuklim glasom: »Ohoho! Baš je dobra! Sada je Nebojša opet čovjek!«

* Guinea = 21 šiling, nekada priličan novac.

»Oh, oh«, pleo je dalje (opet pijuckajući i tako sam sebi presijecajući besjedu, na žalost), »dok još nisam bio kralj, nije mi trebalo ovo veselo piće. Nekad sam mrzio i teška vina i nisam gasio žeđ iz druge česme osim iz zdenca izvor-vode. Bistri planinski potok nije brže srtao preko stijenja i grebenja nego ja, kad bih s kremenjačom u ruci pojurio gazeći jutarnju rosu i gađajući prepelicu, trčku ili granorogoga jelena. Istina je, pravo kaže engleski dramatičar: Nemirno otpočiva glava koja nosi krunu. A to je kruna moga rođenog bratića, moga mladog Ljilja — zašto sam mu je ukrao?... Ukrao? Zar sam ja to rekao? Tko to smije reći, htio bih ga čuti! Ne, ne, nisam je ukrao, nisam. Da povučem tu mrsku riječ. Uzeo sam je, tako je, junačku sam glavu ovjenčao kraljevskom krunom Papagonije. Uzeo sam je, a sad je nosim i svojom kraljevskom desnicom vitlam moćnim žezlom Papagonije. Uzeo sam je i u ispruženoj ruci držim kraljevsku jabuku Papagonije! Zar će jadni dječarac, zar će mekušni mladac, koji se još jučer prpošio na dadiljinim rukama, plakao za ušećerenim šljivama i cmizdrio za slatkom kašicom, nositi strahoviti teret krune, jabuke i žezla, zar će pasati ubojni mač, što su ga nosili moji kraljevski preci, i juriti u bitku sa žilavim i ljutim Krimejcima?«

Vladar je nastavio da u svojoj duši kuje i sebi dokazuje kako je bila njegova dužnost čuvati i držati ono šta u ruci ima. Pa ako je nekad i pomišljao da na zgodan način odšteti pozlijeđenoga (a kako, to vam nećemo reći), sad se je odrekao i same pomisli da bi Ljilju trebalo vratiti prijestol, kad se eto našla zgodna prilika da se jednom *jedinom* ženidbom sastave dvije krune i ujedine dva naroda, koji su vodili tolike krvave i skupe ratove, kako su to činili Papagonci i Krimejci. Ništa bolje — mislio je Nebojša. Da je živ kralj Stojša, njegov brat, ni on ne bi poželio ništa drugo već da se uzme kruna njegovu vlastitom sinu, samo da se skuje tako poželjna zajednica.

Eto tako lako mi sami sebe varamo. Tako mi sebi bez muke umišljamo da je pravo ono što sami želimo. Kralj se obodrio, pročitao spise, pojeo jaja i uštipke, a onda pozvonio po ministra predsjednika. Kraljica je časak dva mozgala, bi li otišla da pogleda bolesnog Ljilja, a onda smislila i odlučila: »Ne sada. Prvo je posao, zabava dolazi kasnije. Dragom Ljilju idem u pohode iza ručka, a sad odoh draguljaru, da izaberem đerdan i narukvice.« Kneginjica je trknula gore u svoju sobu i naredila svojoj sluškinjici Titrici da iznese sve njezine haljine. Što se tiče Ljilja, one su ga zaboravile, kao što sam ja zaboravio šta sam pojeo za ručak u prvi utorak prije godinu dana.

Poglavlje drugo

KAKO JE KRALJ NEBOJŠA DOŠAO DO KRUNE, A KAKO JE LJILJO OSTAO BEZ NJE

Papagonija, prije deset ili dvadeset tisuća godina, kao da je bila jedna od onih kraljevina u kojima zakoni o nasljeđu nisu bili utvrđeni. Zato se i dogodilo, kad je umro kralj Stojša, odredivši prije smrti da njegov brat kao namjesnik upravlja kraljevinom i kao skrbnik čuva njegova osirotjelog nejačka sina dok ne doraste do kraljevstva, kako već rekosmo, dogodilo se da nevjerni brat nije ni mislio na želju pokojnog vladara. Brzo se je skanio i sebe proglasio vrhovnim vladarom Papagonije uzevši naslov »Kralj Nebojša XXIV«, pa se u velikom sjaju okrunio, a onda naredio da mu svi plemići kraljevine obreku vjernost i pokornost. Dok je Nebojša zvao na česte plesove u dvoru i dijelio novac i bogate službe, papagonsko plemstvo nije se brinulo tko mu je kralj, pa i puk je u ono davno doba bio jednako nehajan. Knez Ljiljo, još ludo dijete iza očeve smrti, nije ni osjetio da su mu uzeli i krunu i kraljevstvo. Dok je malen imao uz dosta igračaka i slatkiša praznik pet puta u tjednu, a kad je malo odrastao, konja i pušku da po miloj volji ide u lov kad mu padne na um,

pa povrh svega društvo svoje drage stričevke, kraljeve jedinice, jadni Ljiljo bio je zadovoljan i prezadovoljan. Nije bio nenavidan stricu gledajući ga u kraljevskom plaštu i videći mu u ruci žezlo a njega kako se razbašio na vrućem svečanom prijestolju, dok mu se na glavi raskokala teška kruna, što ga je žuljala i tištila od jutra do noći. Gledao ga Ljiljo, a i mi ga znamo, jer nam se sve do današnjeg dana sačuvala slika kralja Nebojše, a pravo ćemo, ni ja ni vi nećemo se zakleti da mu kadnokad nije dotužio život u baršunu i dijamantima, u hermelinu i kraljevskom veličanstvu. Ja ne bih uživao, kad bih morao sjediti u toj zaparnoj odjeći s takvim čudom na glavi.

Kraljica je morala biti ljepotica, dok je bila mlada, jer premda je s vremenom dobro nadošla, opet joj je prilika, kako se vidi i na slici na prednjoj strani, ostala *umiljata*. Pa ako je voljela laskanja i ogovaranja, karte i lijepu odjeću, opet ćemo blago suditi njezine slaboće, koje možda neće biti veće nego naše vlastite. Djeveroviću svome bila je dobra. Je li je mučila savjest što joj muž ote krunu mladom kraljeviću,

opet se je tješila pomišljajući da je kralj, premda nametnik, viđen čovjek i da će knez Ljiljo iza njegove smrti biti uzdignut na prijestolje da ga dijeli sa svojom stričevkom, koju tako žarko ljubi.

Ministar predsjednik bio je Stonoga, stari državnik, koji se je mirno zakleo na vjernost kralju Nebojši, a da nije ni okom trenuo, pa je u njegovim rukama vladar ostavio sve državne poslove svoga kraljevstva. Nebojša je želio mnogo novaca, mnogo zgode za lov, mnogo laske i što manje truda. Drugo nije ni tražio. Sve dok je imao svojih zabava, ovome vladaru bijaše malo stalo, kako za te njegove zabave plaća narod. Htjelo se čovjeku i ratovati, a papagonske su novine, dakako, udarile u talambase kako je kralj ametice porazio neprijatelja. Naredio je da mu postave po jedan kip u svakom gradu kraljevstva, a njegovih slika bilo je svugdje i po svim knjižarama. Nadješe mu lijepa imena: Nebojša Veledušni, Nebojša Pobjednik, Nebojša Veliki i sve tako dalje — jer su i u ono davno doba dvoranici i narod znali kako se laska.

Taj kraljevski par imao je samo jedno dijete, kneginjicu Anđelku, a ova je — na to se možete zakleti — bila uzorak savršenstva za dvoranike i roditelje, i za samu sebe. Govorilo se da ima najdulju kosu i najkrupnije oči, najtanji struk i najmanju nogu, a povrh svega i najdivniju boju lica od svih mladih gospođica i gospođa u papagonskim županama. Naokolo je hodao glas da njezino znanje i umijeće nadmašuje i samu njezinu ljepotu. Učiteljice su nagonile u stid svoje lijene učenice, govoreći im koje čudo stvari zna kneginjica Anđelka. Ona — rekoše — svira s lista najteže glazbene skladbe. Ona umije snokta odgovoriti na koje god hoćete od Mangnalovih pitanja. Nije joj se oteo nijedan okrupniji datum iz povijesti Papagonije i povijesti makar koje zemlje. Znala je francuski, barabanski, engleski, batukanski, talijanski, poligonski, njemački, uraganski, hebrejski, grčki, latinski i krimskotartarski. U jednu riječ, bila je najučevnije mlado stvorenje, a njezina odgajateljica i dvorska dama bila je stroga kontesa Gundevalj.

Da ste imali priliku promotriti sliku te odlične dame, djelo uglednog papagonskog slikara, bilo bi vam očigledno da je Gundevaljka morala biti osoba najplemenitijeg soja. Izgled joj je tako nabuo, da sam ja ni pet ni šest odmah pomislio da je u najmanju ruku kneginja, i to s rodoslovljem koje ide daleko natraške sve do Općeg Potopa. Ali se sve dobro zna i pravo ćemo reći da ova gospođa nije bila ni mrvu boljeg roda od mnogih drugih gospođa, koje dižu nos u vjetar. Svi su se pametni ljudi rugali njezinim neumjerenim težnjama. A pravo i istinito stvari su po redu išle ovako. Dok je Njezino Veličanstvo bilo samo kneginja, ona je bila njezina sobarica, a muž joj Gundevalj glavni dvorski sluga; ali kad je ovaj umro ili ga je *nestalo,* a to izlazi na isto (o tome ćete zamalo čuti), njegova udovica gospođa Gundevalj dobro je znala, tko umije njemu dvije, pa je hineći, laskajući i vješto se prilagujući gospodarici postala miljenica svoje kraljice (a ova je bila prilično slaba žena), i to do te mjere, da joj je Njezino Veličanstvo udijelilo plemićki naslov i čast odgojiteljice male kneginje.

Kad je već tako daleko i široko pukao glas o mladoj kneginji, red je da vam nešto kažemo o njezinoj učenosti i njezinim umijećima. Pravo reći, bila je bistra i oštroumna, ali veće *dangube* od nje nije majka rodila. Da ona svira s lista — jest, sutra! Naučila je jednu skladbu ili dvije, pa ih znala i svirati, a uvijala se i pretvarala da nikad prije u njih nije ni zavirila. Mogla je odgovoriti na pet ili možda šest Mangnalovih pitanja, ali jesi li želio da te čudo ne snađe, morao si je upitati baš ono šta je znala. A što se tiče mnogih jezika, imala je ona podosta učitelja, ali ja se ne bih zakleo da je znala više od nekoliko rečenica iz svakog jezika, premda se je umjela pokazivati samosvjesna i sigurna. A vezenje i crtanje? Živa je istina, ona je svima naokolo pokazivala krasne uzorke, izrađene vještom rukom, ali — čija je *to bila ruka?*

Ovo me pitanje navodi da kažem svu istinu, a to ne mogu, dok se ne vratim u podalju prošlost. Sad je red da vam pripovijedam o *Vili Crnoštapoj.*

Poglavlje treće

TKO JE BILA VILA CRNOŠTAPA I KAKVE SU TO BILE MNOGE I MNOGE VELIKE OSOBE

Na granici između kraljevine Papagonije i Krimske Tartarije živjelo je tajanstveno biće, a znali su ga u tim zemljama i nazivali Vila Crnoštapa, jer je nosila štap od crne ebanovine. Na njemu bi ona katkada odjahala na Mjesec ili bi jurila kojim drugim putem, malo za poslom malo za zabavu, a štapom je činila i svoja čudesa.

Dok je još bila mlada, naučila se od oca čarobnjaka tajnom umijeću čaranja, a onda je bez prestanka iskušavala i vježbala svoju vještinu, hujeći i brujeći naokolo od kraljevine do kraljevine na svome crnom štapu i obdarujući svojim vilinskim darovima sad ovoga sad onoga kneza. Imala je mnogo kraljevske kumčadi. Mnoge je opake ljude pretvorila u četveronošce ili u ptice, u miljokaze, ča-

sovnike i vodene šmrkove, u čizmene izuvače, kišobrane i još luđa obličja. Pristizala je na sve strane svijeta, i ništa se nije moglo dogoditi a da ona to ne bi znala, u jednu riječ: bila je najvaljaniji i najzaslužniji član Družbe Vila i Čarobnjaka.

Zabavljala se Vila Crnoštapa poslovima ove ruke dvije ili tri tisuće godina, a onda kano da joj je sve bilo dodijalo. Valjda je gonetala o svojim poslovima i u sebi mislila: »Kakvo li sam dobro učinila, ako sam uspavala ovoga kneževića na tisuću godina ili ako sam prilijepila crn kolač na nos onoga blesana? Ili ako sam učarala jednu djevicu, da joj iz usta ispadaju biseri, a drugoj žabe i zmijurine? Sve se pribojavam da nisam počinila samo mnogo dobra svojim djelovanjem, već isto toliko i zla. Stvari u svijetu ništa se ne bi promijenile, kad bih zatvorila kuhinju svojih čarolija i dopustila da sve ide svojim prirodnim putem.«

»Eto sam imala dva mlada kumčeta — nastavila je Vila — ženu vojvode Prpala i ženu kralja Stojše. Svakoj sam udijelila dar, koji će im dati moć da budu lijepe i dražesne u očima svojih muževa i da zadobiju ljubav te gospode, koja će trajati dokle god budu žive. Kakvo su dobro donijeli tim ženama moja Ruža i moj Prsten? Ama baš nikakvo. Jer su muževi popuštali svakoj njihovoj mušici, postale su umišljene i lijene, zloćudne i dozlaboga tašte, udarile su u očijukanje i prenemaganje, pa i kad već omatoriše i postadoše rugobe, još nisu dolazile do pameti, sve misleći da su još neodoljivo lijepe, a jedna i druga bile su već dvije smiješne nakarade! Pa još kad se sjetim kako su me s visoka dočekale kad sam ih pohodila — mene, Vilu Crnoštapu, svesilnu i svemoćnu, koja u svojoj glavi nosi svu mudrost čarobnjaka a koja ih je mogla pretvoriti u čupave mandrile i sve njihove dragulje u vijence smrdljiva luka, samim jednim zamahom svoga štapa!«

Tako je Vila Crnoštapa sebe korila i sebi govorila, a onda zaključala svoje knjige u ormar, ostavila se posla čarobnice čudotvorke i krenula na put sa svojim štapom, koji će joj odsad služiti samo zato da joj bude lakše hoditi po svijetu.

Uto se dogodi te gospođa vojvode Prpala povi malog sina (vojvoda je tada bio samo jedan između prvih plemenitaša Krimske Tartarije). Vila Crnoštapa, koju su zovnuli na krštenje, nije se htjela ni pojaviti da kumuje malom vojvodiću, već samo pošalje svoje pozdrave i srebrni lončić za kašicu, koji zapravo nije vrijedio više od nekoliko zlatnika. Nekako u isto vrijeme daruje i kraljica Papagonije Njegovu Veličanstvu kralju Stojši sina nasljednika. Pucali su topovi, prijestolnica je bila rasvijetljena. Zaredale su proslave bez kraja i konca, da se uveseli i prodiči rođenje maloga kraljevića. Očekivali su i Vilu, jer su je pozvali za kumu, i nadali se da će ga obdariti makar kakvom kabanicom nevidicom ili konjem krilašem, ili možda zlatonosnom kesom bezdankom ili kakvim drugim dragocjenim znakom svoje milosti. Ali malo pa ništa. Vila Crnoštapa dobata, pogleda, priđe kolijevci djeteta Ljilja, i dok su se svi divili sitnome nejačetu i čestitali njegovim kraljevskim roditeljima, ona reče: — Jadno moje dijete, udijelit ću ti najbolje što ti mogu udijeliti, a to je malo *nedaće*. — To je bilo sve što mu je rekla, na veliki jad Ljiljovih roditelja, koji su malo zatim jedno za drugim umrli, a onda je Ljiljov stric zasjeo na prijestolje, kako smo već doznali iz prvog poglavlja.

Vila Crnoštapa nije bila milostivija ni onda kad je malo zatim primila poruku od kralja *Karfiola*, gospodara Krimske Tartarije, da mu dođe na krstitke jedinice *Krasuljke*. Svi su gukali slavopojke milom djetešcu, uzdizali k nebu oči hvaleći njegovu milinu i ljepotu i čestitali roditeljima, ali Vila Crnoštapa ništa. Samo je tužno upirala oči u majku i dijete, a onda rekla: — Draga moja ženo (vila može govoriti po miloj volji, kako joj se hoće, bila pred njom kraljica ili pralja)... draga moja ženo, ovdje vidim mnoge koji te hvale i s tobom su danas a sutra će se prvi okrenuti proti tebi. Što se tiče ove majušne gospođice, želim joj najbolje što joj mogu poželjeti, a to je *malo nesreće*. — To rekavši dotakne se Vila svojim crnim štapom Krasuljke, a onda omjeri strogim pogledom dvoranike, dobaci rukom pozdrav kraljici i lagano odlebdi kroz prozor u zrak.

Kad je Vile nestalo, dvoranima, koji su od strahopoštovanja bili nijemi u njezinoj nazočnosti, odmah se razvežu jezici: »Kakvo je to odurno biće — govorili su — baš krasna vila! Eno je onomadne bila na krstitkama u kralja Papagonije i digla nos, kao da je ne znam šta učinila za tu obitelj. A šta se poslije dogodilo? Malom kraljeviću, baš njezinu kumčetu, rođeni je stric ujagmio prijestolje. A zar bismo mi, evo koliko nas ima, pustili da itko našoj slatkoj kraljevnici otme ono što joj po pravu i zakonu pripada? Nikada i nikada, nikada, nikada!«

I sve tako jednako, vikali su, jagmili se tko će bolje i jedan drugome otimali riječ, te će svi u zboru: »Nikada i nikada! Nikada! Nikada!«

Kad su eto već prošle krstitke i kad je Krasuljka već malo poodrasla, hajde da vidimo kako će ti krasni dvoranici u zgodnoj prilici pokazati koliko vrijede! Bilo je to dok je Krasuljka još bila nejačka, kad jedan od vazala kralja Karfiola, vojvoda Prpalo, kojega smo netom spomenuli, podiže bunu na kralja, a ovaj se zaputi s vojskom da kazni nepokornog podanika. »Zar to može biti da se tkogod buni protiv našeg omiljelog, našeg uzvišenog vladara!« grajali su dvoranici. »Pa tko će mu stati na biljeg? Baš nitko! On je nepobjediv, njemu ne može nitko odoljeti. Dovest će on Prpala u lancima, privezati magarcu za rep i potjerati ga neka se smuca i vuca gore dolje po gradu, a za njim će se vikati: Ovako veliki Karfiol buntovnike uči pameti!«

Dok je kralj vodio vojsku i spremao se da porazi Prpala, jadna kraljica, plaha i ustresena od velikih briga, toliko se prepala, da se razboljela i — na žalost — umrla. Na samrtničkom logu preklinjala je svoje dvorske dame da se brinu za njezinu siroticu, dragu malu Krasuljku. Dakako, one su joj sve obećale, kunući se u drvo u kamen, da će je čuvati i paziti, da će se prije dati isjeckati na komadiće nego što bi dale da i najmanje zlo snađe kraljevnicu. U početku je »Vjesnik krimsko-tartarskog dvora« javljao narodu da kralj ametice tuče drskog buntovnika. Zatim je izašla poruka da vojska nečasnog Prpala bježi glavom bez obzira. Malo poslije toga javiše da će kraljevska vojska udariti na neprijatelja, a onda — onda puče glas, da je kralj Karfiol poražen i da ga je sa životom rastavilo Njegovo Veličanstvo kralj Prpalo I!

Kad je stigao taj glas, jedna pola dvoranstva poteče navrat-nanos da se pokloni gospodaru osvajaču, a druga se pola razleti po dvoru, i kad su tu pokupili najdragocjenije stvari, razbježe se kud koji. Jadni sitnuljak, mala kraljevnica Krasuljka, ostane u dvoru sama samcata kao go prst. Tapkala je po dvoru, skakutala iz sobe u sobu i jednako dozivala: »Konteso! Vojvotkinjo! (Zapravo malo drukčije: »Tonteto! Vojokino!« jer još nije dobro govorila.) Donijeti mi moju juhicu! Moje Visočanstvo gladno!« Pa opet: »Konteso! Vojvotkinjo!« Basala je i zalazila u posebne odaje, a onda zalutala u prijestolnu dvornicu. Tu nije bilo nikoga. Zašla je i u plesnu dvornicu, ali ni tu nije bilo nikoga. Dotumarala je i u tepačku sobu, ni paževa nije bilo u dvoru. Onda je tapkala i capkala dalje, izašla na veliko stubište, spustila se niz stubište pa u predvorje, ali ni tu nije bilo nikoga. A kapija bila otvorena. Otuda će u dvorište, pa u vrt, pa kroz vrt sve dalje, u pustu zelen, u gustu šumu, a šuma bila puna divljih zvjeri. Tako je mala Krasuljka otišla i ne vratila se i za nju se nikad više ništa nije čulo.

Jednu oderinu njezina plašta i jednu cipelicu našli su u šumi kao igračku u raljama lavlje mladunčadi, koju su ubili kralj Prpalo i njegova lovačka družina, jer se on sada u dvoru namjestio i u zemlji zakraljio zavladavši Krimskom Tartarijom. »Eto je i mala kraljevna zaglavila«, govorio je, »pa sad šta bi, bi, tu nitko više ne može pomoći. Gospodo, hajdemo na ručak.« Tako dokrajči kralj, a jedan iz dvoranstva podigne sa zemlje cipelicu i metne je u džep.

Eto tako je maloj kraljevni Krasuljki došao kraj.

KAKO VILU CRNOŠTAPU NISU POZVALI NA KRSTITKE MALE ANĐELKE

Kad se rodila kneginjica Anđelka, njezini roditelji nisu zovnuli Vilu Crnoštapu na slavu krštenja, nego su još naložili svome vrataru da je odbije s vrata, ako i nezvana dođe. Vrataru je ime bilo Gundevalj, a njega su Kneževska Visočanstva odabrala za to mjesto, jer je bio bezobziran prostak, koji je umio prosiktati »Nisu kod kuće!« sitnim ljudima što bi došli kakvim poslom, ili posjetiocima kojih nisu očekivali, i to tako nemilo, da ljudi ne bi više ni probijelili već bi se na petama okrenuli i bržebolje otišli. On je bio muž kontese Gundevalj. Njih dvoje, kad su god bili zajedno, svađali su se i gložili od jutra do mraka. Ali je i tome deliji, kako ćete sada čuti, došao njegov crni petak.

Jednog dana javi se na vratima kneževskog dvora Vila Crnoštapa, da pohodi kneza i kneginju. Njih dvoje baš su u to doba sjedili kraj otvorena prozora gostinske sobe, ali Gundevalj odreže kratko da ih nema kod kuće. Ni to mu nije bilo dosta, već se požuri da štogod pridometne te će ručetinom na nosu načiniti *ružan znak*, upravo u času kad je htio da Vili u lice tresne vratima. — Tornjaj se odatle, matoračo Crnoštapa! — drekne na nju oštro. — Eto ti rekoh, ako si suha, nisi gluha, gazda i gazdarica nisu za tebe kod kuće. — I baš se u taj čas okrenuo, kako rekosmo, da tresne vratima. Ali Vila samo makne svoju čarobnu palicu, i vrata ni makac. Sada Gundevalj zakloni vrata, razlakti se i ušilji glas što je bolje mogao, a onda stane vikati i sve kleti, da ništa nije ostalo, uz put pridomećući, »zar ta babuskara misli da će se on s njom preknadati, uludo dangubiti i uz vrata stražariti čitav dan?«

— Ti ćeš, moj dragoviću, na tim vratima dangubiti i stražariti čitav dan i čitavu noć, pa i čitav mjesec i još koji, mjesec po mjesec i godinu po godinu, mnoge i mnoge duge godine! — reče mu Vila s ozbiljnim dostojanstvom. Ali se Gundevalj ne dosjeti jadu, već klisne pred vrata, raskorači se na svojim gojaznim gnjatima, zagrohoće, da mu se potresoše trbusi, i udari u viku: — Ha ha ha! Baš je to zabavno! Ne može biti zabavnije! Ha ha ha! Šta je ovo? Dalje od mene! Šta šta? Pusti me da idem za poslom! Spusti me — o — o — hm! — svršio je kratko, otpuhnuo i umuknuo kao zaliven.

Kako je Vila nad njim uzmahnula svojom čarobnom palicom, Gundevalj je najednom osjetio kako ga neka nevidljiva sila diže sa tla, koliko je god bio težak. Prividi mu se kao da lebdi i lako se diže palac po palac sve više uz široku kapiju, a onda kao da ga je nekakav oštar vijak pogodio više pupka i uvrtio mu se u želudac. Osjetio je ljutu bol, a onda trenuvši okom opazio da je čitav koliki je prikovan uz vrata. Ruke mu se uzdigoše više glave, noge, pošto su se nakratko koprcale s tolikom snagom da je zaškripala kapija u svojim šarkama, zamalo se smiriše i krotko saviše ispod trupa. Oćutio je kako ga obuzima studen, kako se pomalo ohlađuje i ukrućuje, kao da se pretvara u tvrdu i ledenu, gluhu i nijemu kovinu. Onda reče: — O-o-hm! — i ušuti. Bio je i prošao. Ostao je gluh i nijem.

I zaista se pretvorio u kovinu. Cijel cjelcat, od tabana do tjemena, postao je žuta i kruta *mjed*. Ni više ni manje nego zvekir na kućnoj kapiji.

I eto ga na kapiji, tu se on skutrio pričavlan i tu će se on htio ne htio za dugih ljetnih dana grijati, kad pripeče Sunce, dok se on sam ne užari zamalo kao sama žeravica. Tu će on — a kako i ne bi! — pročamiti mnoge britke zimske noći, dok mu se s mjedenog nosa ne

opuste dvije ledenice crkavice. Dolazit će poštar knjigonoša i po miloj volji udarati njime, pa će i najgore potucalo gdjegod banuti pred njega s kakvim pismom i neopranim ručetinama, i hajd potegni i tuci njime o vrata, dok mu u trbuhu ne nastane čitav urnebes. Tako će biti.

Kad su kralj i kraljica (onda su još bili knez i kneginja) te kobne večeri došli sa šetnje, reče kralj (onda je bio knez):

— Šta je ovo, jabuko moja? Ovo si ti dala načiniti novi zvekir na kapiji. Nu pogledaj bolje! Šta bi rekla, zar nije nalik na našeg vratara? Ama baš njegovo lice. Ne znam, šta bi od one pijandure. Nestalo ga, kao da ga je zemlja pojela.

Tako njih dvoje. A onda poslaše jednog jutra sluškinju s papirom pješčárom, da mu ona istare i usvjetla nos. I trla je i svjetlala, izmicala se i gledala i opet trla, sve odovud odonud, stišćući zube a ne žaleći šaka, kako to umiju ovakve djevojke. Onda ga jednom prilikom, kad se kneginjici Anđelki rodila sestrica, obukoše u stare rukavice od jelenje kože. Zatim se jedne noći naklope na njega neka vesela braća, mučeći se da ga otrgnu, čeprkajući oko njega i mećući ga na najstrašnije muke pod oštrim odvrtačem. A onda, kao da lonac njegove sramote nije bio već preko ruba pun, kraljici (onda je bila kneginja) pade u glavu da na kapiji promijeni boju, te se ličioci dadoše na posao i čitava ga zalizaše kao pasjim jezikom, ne mučeći se da obiđu oko njega, i to novom bojom sve uzduž i poprijeko, ne gledajući gdje su oči a gdje usta te se umalo nije udušio, i nisu prestali dok sav savcat nije bio zelen kao grašak. Eto sve je bilo tako, a ja dajem glavu da je imao dobrih prilika da razmišlja, da se kaje i pokaje što je bio neuljudan s Vilom Crnoštapom.

A što se tiče njegove žene, ona se nije za njim rasplakala. Kako je bio ispičutura i znali ga po svim krčmama, a i vrapci su po krovovima pjevali kako Gundevalj ratuje sa ženom od zore do mraka, pa se i to znalo da je kod svih trgovaca zadužen preko glave, svi su mislili da je uhvatio maglu — kako bi izmakao tolikim nevoljama — i otišao

u Australiju ili Ameriku, ne bi li tamo našao bolju sreću. A kad su se knez i kneginja skanili da postanu kralj i kraljica, odselili su iz svoje stare kuće, i nitko više nije mislio na vratara.

Poglavlje peto

KAKO JE KNEGINJICA ANĐELKA UZELA SLUŠKINJICU

Dok je kneginjica Anđelka bila još nejaka, šetala se jednog dana po dvorskom vrtu sa svojom odgajateljicom gospođom Gundevalj, koja je nad njezinom glavom držala suncobran, da ne bi po njezinu milom licu izbile pjege, a Anđelka je držala u ruci kolač sa grožđicama, da hrani labude i patke na kraljevskom jezercu.

Još nisu bili došli do pačjeg jezerca, kad uto docapka pred njih neko smiješno stvorenjce. Bila je to mala curica. Oblak guste kose pršio je oko njezinih okruglih obraščića, a vidjelo se da se male dugo nije dotaknula ni voda ni češalj. Na njoj su visile krpe nekakve kabaničice, a samo jedna noga bila je obuvena u cipelicu.

— Tko te je pustio u vrt, ti mala skitnice? — upita Gundevaljka.

— Daj taj kojat — reče mala tepajući — ja gadna.

— Gladna? Šta je to? — upita kneginjica Anđelka i pruži djetetu kolač.

— Oh, kneginjice — klikne Gundevaljka — kako si ti zlatna, kako si milosrdna, dobra kao nebeski anđeo! — Zatim se okrene kralju i kraljici, koji su u taj čas pristupili s knezom Ljiljom. — Pogledajte, Vaša Veličanstva — reče im — kako je kneginjica dobra srca. Srela je ovu malu odrpanku u vrtu ... zbilja ne razumijem kako se je ovdje stvorila i zašto straža s kapije nije u nju pucala ... i naša slatka kneginjica dala joj čitav kolač.

— Što će mi, kad ga ne marim — reče Anđelka.

— A ipak si mali zlatni anđelak — govorila je odgajateljica.

— A zar ja to ne znam! — odgovori joj Anđelka. — Čuješ, ti mala prljavice, reci ti, zar nisam vrlo lijepa! — Kneginjica je imala na sebi zaista prekrasnu haljinicu, a na glavi isti takav klobučić. Kako joj je kosa bila pomnjivo raščešljana na same kovrčice, bila je zbilja naočita i lijepa.

— Oh jepa, jepa! — zapjevulji mala skačući s noge na nogu, sva nasmijana plešući, slatko žvačući bijeli kolač i uzvikujući: — Oh, oh! — Dok je zagrizala i jela, zaustila je pjevati: — Jepa jepa neginite, volim kojat i godite, daj bode, daj bode, da ne bude tuta tani, da ne bude nikad mani, goditama itajan, da ga jedem faki dan!*

Kad su je čuli kako pjeva i smiješno izgovara, Anđelka i Ljiljo, kralj i kraljica udariše u veseo smijeh.

— Ja nam i petati i pevati — govorila je mala, kad je vidjela da ih je razveselila. — Nam igati, nam pevati, nam tvata vetejo tiniti. — To reče i odskakuće do cvjetne lijehe gdje natrga nekoliko vrtnih jaglaca, rododendrona i drugog cvijeća, zatim sastavi vjenčić i natakne ga sebi na glavu, a onda zapleše pred kraljem i kraljicom tako dražesno da su svi bili oduševljeni.

— Tko ti je mama... imaš li braće i kakva roda, mala curice? — upita je kraljica, a ona odgovori:

— Maji jav bijo moj bato. Velika javita moja mamita. Duge ne nam — i zaskakuće s noge na nogu u svojoj cipelici jedinici, i svima — dok su je gledali — zaigra srce od radosti. Onda Anđelka reče kraljici:

— Mama, jučer mi je papagaj utekao iz krletke, a ni jedna me moja igračka ne veseli. Ovo smiješno musavče baš je zgodno, ono će me najbolje zabaviti. Uzet ću je sobom kući, pa ću joj dati svoju staru haljinu...

* Mala sirotica, o kojoj ćemo još više doznati, govori onako kako je govorila kad je bila sasvim malena, poput mnoge djece od 3—4 godine. Gore navedeni tepani stihovi glasili bi kod pravilne artikulacije: Lijepa, lijepa kneginjice — volim kolač i grožđice — daj, bože, daj, bože — da ne bude sutra tanji — da ne bude nikad manji — grožđicama išaran — da ga jedem svaki dan!

— Oh zlatnog li srca, velikodušne li kneginjice! — uzdigne oči Gundevaljka.

— ... koju sam već stoput imala na sebi — nastavi Anđelka — a meni je već dojadila. Neka bude moja sluškinjica. Hoćeš li sa mnom mojoj kući, mala prnjavice? — Dijete pljesne rukama i klikne:

— Otu tobom tvojoj kuti, otu, jepa neginite, dobo jutati, imati novu hajinu!

Svi se opet nasmiju. Siroticu povedu u dvor. Kad su je oprali i počešljali pa je obukli u jednu kneginjičinu haljinu, nije bila ni nalik na ono čupavo potucalo, a u ljepoti jedva je išta zaostajala za Anđelkom. Ali to nije Anđelki bilo ni na kraj pameti, jer ta mala gospođica nije mogla ni pomisliti da bi ikoji stvor na svijetu mogao biti tako lijep, dobar ili pametan kao ona. A da se mala curica ne bi ponijela ili da ne bi uzdigla nos, gospođa Gundevalj skupi njezinu trošnu kabaničicu i onu jednu cipelicu, pa oboje spremi u staklenu škrinjicu i na nju metne napis »Ovo je stara odjeća i obuća u kojoj smo našli malu *Titricu,* kad je u velikoj dobroti svakog udivljenja dostojno milosrđe Kraljevskog Visočanstva kneginjice Anđelke primilo ovu malu beskućnicu pod svoju zaštitu«. Bili su upisani dan, mjesec i godina, a škrinjica zaključana.

Neko vrijeme Titrica je bila kneginjici najdraža zabava. Mala je svaki dan plesala, pjevala i slagala pjesmice, da razveseli svoju gospodaricu. Ali to nije dugo trajalo. Kneginjici dadoše malog majmuna, pa onda psića, a zatim lutku, i više joj nije bilo stalo do Titrice. Dijete se oneveseli. Bila je tiha, nije više pjevala svojih smiješnih pjesmica, jer nije bilo koga da je sluša. A onda, kad je već malo bila uzrasla, načiniše od nje malu kneginjičinu dvorkinju. Pa iako joj nitko nije davao plaće, dvorila je i čistila, krpila i sukala na papirne mosure Anđelkinu kosu u kovrčice. Nije se mrštila, kad su je ružili, uvijek se žurila da bude od koristi svojoj gospodarici, rano ustajala i kasno lijegala i vazda bila pri ruci kad su je trebali — u jednu riječ, postala je savršena sluškinjica. Tako su njih dvije jedna uz drugu živjele i jedna uz drugu rasle, a kad je kneginjica toliko

uzrasla da je mogla stupiti u društvo, Titrica je sveđ neumorno slušala i postala desna ruka svojoj gospodarici. Krojila je i šila ljepše od najvještije švelje i bila korisna u svakoj sitnici.

Dok su učitelji učili kneginjicu, Titrica je sjedila blizu, radila i pazila šta oni govore. Tako je i ona primala nauk i mnogo zapamtila i naučila, premda nitko nije mislio na nju, jer je uvijek bila budna i mudro slušala profesore, dok je Anđelka zijevala i mislila na slijedeći ples. Kad bi stigao učitelj plesa, Titrica je uz Anđelku i to učila i dobro naučila, a je li došao na red učitelj glazbe, pratila je pozorno i njegovu školu, a onda bi vježbala glazbene skladbe što ih je morala učiti kneginjica, dok je ova provodila vrijeme na plesovima i zabavama. Dolazio je i učitelj crtanja. Dobro je pazila što on govori i radi, gledajući da se i tu okoristi — i šta ćemo duljiti! — svagdje tako: francuski, himalajski, talijanski i druge jezike, sve ih je ona učila i bome naučila od učitelja što su dolazili Anđelki. Bivalo je da bi kneginjica uveče odlazila na kakvu zabavicu, a onda bi rekla: »Draga moja Titrice, mogla bi mi ti svršiti ono što sam ja započela.« »Hoću, gospođice«, odgovorila bi joj Titrica, a onda bi zdrava vesela sjela da radi, ali ne da dovrši ono šta je Anđelka započela, nego da sve sama *uradi*.

Evo da rečemo, kneginjica bi načela glavu ljutog ratnika. Kad bi prekinula posao, izašlo je kao na gornjoj slici.

Kad je bilo gotovo, ratnik je bio ovakav:

(i još ljepši, ako je to moglo biti), a kneginjica bi crtež potpisala svojim imenom. Sav dvor, kralj, kraljica i jadni Ljiljo — on još više nego svi drugi zajedno — zadivili bi se i govorili: »Je li ikad majka rodila genija kao što je naša kneginjica (naša Anđelka)?« Pa kad je tako bilo kod crteža, a drukčije nije ni moglo biti, onda na žalost moram priznati da je isto čudo bilo i na kneginjičinu vezivu i na drugim njezinim umijećima. A što se tiče Anđelke, ona je tvrdo vjerovala da je to sve ona sama činila i dočinila, pa je sve laske dvora primala na oba uha mirno, kao da ih je i zaslužila. Tako se u njoj rasklijala samosvijest da na bijelom svijetu nema mlade djevojke koja bi joj bila do koljena, i da nema toga momka mladoženje koji bi joj bio par. A kako Titricu nitko nije na ovu ruku dičio ni hvalio, ona se nije ni nadula ni uzoholila. Pa jer je bila zahvalno i umiljato stvorenje, jednako se je trudila da uradi sve što će veseliti njezinu gospodaricu. Eto, sada ste polako dokučili, da je Anđelka imala i svojih grešaka i da Njezino Visočanstvo kneginjica Papagonije nije bila neko čudo nad čudesima, kao što se bilo razglasilo u narodu.

Poglavlje šesto

KAKO SE JE VLADAO KNEZ LJILJO

Hajde da se sada malo zaustavimo kod kneza Ljilja, bratića onoga vladara što je kraljevao u Papagoniji a mi obojicu upoznasmo već u prvom poglavlju. Prvoga smo na jedanaestoj stranici ožalili, kad smo doznali da sve dotle, dok se naš mladi knez imao u što otmjeno obući, dok je mogao pojahati dobra konja i dok mu džep nije bio prazan ili bolje reći dokle ga je mogao često prazniti, kakav je bio dobroćudan, nije se tužio na gubitak žezla i krune, jer je bio prilično vijoglav mladac pa mu se ni politika a pravo reći niti ikakva nauka nije mnogo milila. Tako je onda pošlo i izašlo da je njegov

glavni odgajatelj brao dobru plaću bez ikakvog truda i muke. Ljilju se nije dalo učiti ni klasike ni matematiku, a ministar pravosuđa *Oštrokandža* svaki je dan prevrtao očima, jer nije mogao nagovoriti kneza da proučava zakone i ustav Papagonije. Ali su na drugoj strani kraljevi lovci i šumari našli u knezu sposobna učenika; učitelj plesa hvalio ga da je hitar i savjestan đak; prvi dočelnik Biljarskog Stola pronosio je laskave izjave o kneževoj vještini; tako i prislužnik kod tenisa, da i ne spominjemo kapetana kraljeve straže, *junačkog* i u nebrojenim kreševima iskušanoga grofa *Pljuskina Kokoškina* — koji je javno priznao da sve od onoga dana kad je proburazio strašnoga Gromila, krimsko-tartarskog vojvodu, nikada nije naišao na tako uvježbana mačevaoca kao što je knez Ljiljo.

Eto takav je bio knez Ljiljo. Pa sada, nadam se, nećete ni pomisliti da je to bilo išta neprilično što su se knez i kneginjica jedno uz drugo šetali po dvorskom vrtu i što je Ljiljo uljudno poljubio Anđelki ruku. Prije svega, oni su bili stričević i stričevka. Osim toga, drugo, i kraljica se šetala vrtom (nećete je na slici opaziti, jer se je slučajno zadesila iza stabla što ga lijevo vidite), pa i osim ovoga drugoga, Njezino je Veličanstvo odavno željelo da se Ljiljo i Anđelka uzmu. To je želio i Ljiljo. Pokatkad je to željela i sama Anđelka, jer je znala da je njezin stričević i lijep, i hrabar, i dobrodušan: ali ona — Anđelka — nu, zar nismo čuli kako je bila pametna, da su se svi čudom čudili, pa kako je znala toliko koječega, dok jadni Ljiljo nije znao baš ništa i tako bio prazan i suh, da s njim nisi mogao ni o čemu zapresti pametna razgovora. Katkad bi se njih dvoje zagledali u zvijezde, a šta je — recite mi — Ljiljo znao o nebeskim tijelima? Jednom su za blage ljetne noći stajali na balkonu, kad se Anđelka zagledala nekud uvis i reče: — Eno Velikog Medvjeda!* — Gdje je? — upita Ljiljo. — Zar je velik? Ne

* Veliki Medvjed (Velika kola), tako se zove skup od sedam zvijezda na sjevernom nebu. Čitatelji iz I razreda srednje škole i oni stariji znaju kako se po Velikom može naći i Mali Medvjed, u kojemu je zvijezda Sjevernjača. Eto — a Ljiljo ni toga nije znao.

čujem ga. Ne boj se, Anđelka, da ih dođe čopor, ja bih ih sve od prvoga do zadnjega radije pobio nego što bih dao da se tebe samo dotaknu! — Oh, ti blesane! — odvrati mu ona. — Dobar si, ali baš mudar nisi. — I cvijeće su promatrali, ali Ljiljo nije imao ni mrvice

pojma o botanici, a nikad ni u snu nije čuo za Linnéa*. Dok su mimo njih jedrili leptiri, što će ona s njim, kad ni o leptirima nije znao ništa,

* Linné (18. stoljeće), po domovini Šved, prirodoslovac na glasu, osnovao je razdiobu (sustav) bilja na 24 reda, i to prema bitnim čestima cvijeta, tj. prašnicima i pestićima.

jer entomologije* nije znao ni koliko je crno pod noktom, upravo ni koliko ja algebre. Tako eto, premda je Ljiljo bio Anđelki vrlo drag, ona ga je prezirala poradi njegova neznanja. Sva je prilika, a i ja tako mislim, da je ona *svoje znanje* precjenjivala. Ali sebe precijeniti nije teško, to je mana ljudskih bića svake dobi i svakog spola — bolje reći, i muških i ženskih. Pa da svršimo, treba reći da se Anđelki — kad nikog drugog nije bilo blizu — sasvim sviđao njezin stričević Ljiljo.

Kralj Nebojša bio je čovjek tanka zdravlja i stoga je toliko ginuo za dobrim smokom (jela mu je spravljao njegov francuski kuhar Bongulon), pa su svi mislili da ne može još dugo poživjeti. A kad bi lukavog ministra predsjednika zaokupila bojazan da bi kakva slaboća mogla kralju iznenada prekinuti nit života, svega bi ga prožela jeza, a prepredenu dvorsku damu i jeza i groza. Jer — ovako su mislili Stonoga i kontesa — kad knez Ljiljo uzme kneginjicu i uzađe na prijestolje, svi mi, koje on ne voli a vazda smo mu bili zli, naći ćemo se u kaši što smo je sami svarili. Odosmo ti mi u tren oka s naših toplih mjesta. I dalje su gonetali i računali. Gundevaljka će morati iz ruke u ruku vratiti sve dragulje i burmutice, prstenje i satove, što ih je nekad nosila sama kraljica, pokojna Ljiljova majka, a Stonoga će morati izbrojiti s dlana na dlan 217 tisuća milijuna 987 tisuća 439 funta 13 šilinga i šest i pol penija, sve zlatnici i srebrnjaci što ga je mili otac ostavio knezu Ljilju. Zato su počasna dama i ministar predsjednik mrzili Ljilja, a imali su i zašto, jer su mu počinili dosta zla. Ta su dva stvorenja, jer u rutavoj njihovoj duši nije bilo savjesti, ogovarala jadnoga Ljilja, smišljajući o njemu stotine bezdušnih priča, samo da ga omraze kod kralja, kraljice i kneginjice. Mrtva je neznalica — govorili su — ni najobičnije riječi ne umije on pravilno napisati. Jednom je — vele — napisao Neborša mjesto Nebojša, a Anđuka mjesto Anđelka. Govorili su kako za ručkom pije toliko vina, da to prelazi svaku mjeru; kako se zavlači u staje s konjušarima, a koliko je dužan u slastičarnici i u pomodnom

* Entomologija je nauka o insektima (kukcima).

dućanu, to ni on sam ne zna; kako zadrijema i zaspi u crkvi, a nikad ne zaspi kad se karta s paževima. Pravo da rečemo, i kraljica se rado zabavlja kartanjem. I kralj je spavuckao u crkvi, a jeo i pio preko svake mjere. Pa ako je Ljiljo nešto i dugovao za kolače i rukavice, a tko je njemu — pitam vas — dugovao 217 tisuća milijuna 987 tisuća 439 funta 13 šilinga i šest i pol penija, to bih ja htio znati? A što se tiče klevetnika i onih koji naokolo svašta govore i sviđaju tuđe brige, oni bi (kako ja u sebi mislim) trebali mesti pred svojim vratima. Kako je da je, sva ta pljeva što se prosipala iz šupljih rešeta ove čeljadi padala je i pred Anđelku, i ona je sve hladnije susretala svoga stričevića, a onda se usmjelila i udarila u podsmjehivanje, ne tajeći da ga prezire što je tolika neznalica. Rugala mu se što druguje s prostacima, mrgodila se i na njega otresala kad bi se našla s njim, kako na dvorskim plesovima a tako i pri svečanim večerama, dan po dan sve gore, te se jadni Ljiljo najposlije razboli, legne u postelju i pošalje po liječnika.

Njegovo Veličanstvo kralj Nebojša — kako smo vidjeli — imao je i svojih razloga da ne voli bratića. Što se pak tiče onih bezazlenih čitatelja koji bi upitali: Zašto?, neka mi bude slobodno (uz privolu njihovih dragih roditelja) da ih uputim na stranice Shakespearea (Šekspira), i tamo će pročitati, zašto je kralj Džon mrzio kraljevića Artura.* A kraljica, njegova uzvišena strina — znamo da je bila žena malo okratke pameti, pa nije ni mislila na njega, kad joj nije bio pred očima. Je li bilo na redu kartanje ili kakvo večernje sijelo, ona se nije trudila da i o čemu drugom razbija glavu.

Ovdje bih otvoreno rekao, da su ove *dvije hudobe*, kojima imena nećemo spominjati, skrivećke poželjele da dvorski liječnik doktor Pilula naprijeko umori Ljilja. Ali on mu je samo pustio krv** i u njega salijevao tolike lijekove, da se je knez morao u sobi izležavati nekoliko mjeseci, dok nije otanjio kao pritka.

* Kralj John je prisvojio englesku krunu kraljevića Arthura, sina svoga starijeg brata Geoffreyja, kojega je dao ubiti.
** Nekada su liječnici većinu bolesti liječili puštanjem krvi.

Dok je Ljiljo bolovao i logom ležao, jednog dana stigne u papagonski dvor znamenit slikar po imenu Zjalo Laskalo, dvorski i gospodski slikar u kralja Krimske Tartarije, koja je bila zemlja susjedica Papagonije. Zjalo Laskalo redom je slikao čeljad u dvoru, dok nije sve i zadnjega naslikao, a svi su bili prezadovoljni njegovim poslom. Dosta je reći da se i sama kontesa Gundevalj prometnula u mladicu a Stonoga u pitoma dobrička na njegovim slikama. »On odveć uljepšava,« govorili su neki. »Nimalo,« odsijecala je kneginjica Anđelka, »mene ne može nitko uljepšati, ali ja velim da moja slika nije ispala dosta lijepa. Ne mogu slušati kad se genijalan čovjek nepravedno ocrnjuje, pa se nadam da će moj dobri tata Laskala imenovati svojim vitezom Reda Kraljevskoga Krastavca.«

Kneginjica Anđelka, premda su svi dvorani dokazivali kao bijelo na crnu da Njezino Visočanstvo umije *divotno* crtati pa je zato smrtni grijeh i pomisliti da bi ona još nešto učila, ipak je odlučila uzeti Laskala za učitelja. Bilo je čudesno gledati *kakve je krasne slike ona slikala u njegovu atelieru.* Neka njezina rukodjela dadoše uvezati u Knjigu Ljepote. Druga su na rasprodaji u dobrotvorne svrhe otišla za goleme svote. Istina, ispod slika bio je njezin *potpis*, ali se meni čini da dobro znam tko je izrađivao te slike: nitko drugi već svojom rukom sam onaj prepredeni slikar, koji je došao u Nebojšin dvor da kneginjicu udesi za malo drugačiji posao, a ne zato da je uči crtati i slikati.

Jednog dana Laskalo pokaže kneginjici sliku momka u oklopu, plavih kosa i krasnih modrih očiju, s izražajem koji je bio i sjetan i zanimljiv.

— Recite mi, dragi gospodine Laskalo, tko je ovaj mladić? — upita kneginjica.

— Nikad u životu nisam vidjela tako lijepe osobe — nadoveže kontesa Gundevalj (stara licemjerka).

— Je li ovo? — upita slikar. — Ovo je, plemenita gospo, slika moga uzvišenog mladog gospodara Njegova Visočanstva kneza Bubrine, kraljevića i nasljednika prijestolja Krimske Tartarije, kneza od Prljužine, markiza grada Lomignjata, viteza velike zvijezde Reda Kraljevske Tikve. Ovo što vidite da se blista na njegovim prsima, ovo je viteški Red Kraljevske Tikve, što ga je Njegovo Visočanstvo primilo iz ruku svoga uzvišenog oca, Njegova Veličanstva kralja *Prpala I* za svoje ognjevito junaštvo u bitki kod Bimbambumbara, gdje je svojom kneževskom rukom satro kralja zemlje Mrdarije i posjekao dvije stotine i jedanaest divova od dvije stotine i osamnaest, koji su jedan do drugoga stajali uz kralja kao njegova tjelesna straža. Ostatak je uništila hrabrost krimsko-tartarske vojske nakon ljutog boja, u kojemu su i Krimejci imali velikih gubitaka.

— Krasan li je taj vaš knez! — zanosila se Anđelka — Tako srčan ... tako spokojan ... tako mlad! A kakav junak!

— Njegovo znanje i njegova uglađenost nimalo ne zaostaju za njegovim junaštvom — prihvati dvorski slikar. — On zna savršeno sve jezike. Pjeva, da ti stane dah kad ga čuješ. Svira na sva glazbala, a skladao je i doskladao opere, koje su se pjevale tisuću večeri redom svake večeri u kraljevskom kazalištu

Krimske Tartarije. Pleše kao vila, plesao je u baletu pred kraljem i kraljicom, a pri tome je od početka sve do kraja izgledao tako divno, da je njegova rodica, prelijepa kći kralja od Tetragonije, od ljubavi za njim legla i naprijeko umrla.

— Zašto nije uzeo jadnu kraljevnu? — upita Anđelka s uzdahom.

— Zato što su bili *prvi rođaci*, Vaše Visočanstvo, a crkva to brani — reče slikar. — Osim toga... drugi razlog... mladi je knez već *na drugom mjestu* dao svoje srce.

— A kome? — upita Njezino Visočanstvo.

— Nije mi slobodno spomenuti kneginjičino ime — odgovori slikar.

— Ali mi možete reći prvo slovo njezina imena — izusti kneginjica loveći dah od uzrujanosti.

— Vaše Kneževsko Visočanstvo smije slobodno pogađati — reče Laskalo.

— Počinje li slovom Z? — upita Anđelka.

Slikar odgovori da nije Z. Onda ona pokuša slovom Y, pa X, pa V, i tako se micala natraške kroz cijelu abecedu.

Kad je stigla do D a nije bilo D, bila je vrlo uzbuđena; kad je doprla do C a nije bilo C, bila je do kraja usplahirena: a kada je došlo B *a nije bilo B* — O, draga Gundevaljko — rekla je u slatkoj strepnji — dete mi posudite vašu mirisnu bočicu!* — i sklonivši glavu na kontesino rame jedva čujno prošaptala: — Ah, gospodine, da nije možda A?

— I jest A. Pa makar i ne smio, po naredbi moga kneževskoga gospodara, izreći Vašem Kneževskom Visočanstvu ime one milotne kneginjice, koju on prepunim srcem skrušeno, uznosito i mahnito ljubi, mogu vam barem pokazati njezinu sliku — reče prepredeni

* U vrijeme kad su razmažene žene kod svakoga uzrujavanja padale u nesvijest upotrebljavao se amonijski bikarbonat pomiješan s miomirisom kao lijek proti nesvjestici. Eto to je bilo u toj mirisnoj bočici.

lisac, te povede kneginjicu k zlatnom okviru i potegne na stranu zastor, koji je bio razapet pred okvirom.

Oh, mili bože! U okviru je bilo glatko, čisto, bistro *ogledalo*, i Anđelka ugleda pred sobom svoje vlastito lice!

Poglavlje sedmo

KAKO SU SE ZAVADILI LJILJO I ANĐELKA

Dvorski slikar Njegova Veličanstva kralja Krimske Tartarije došao je i otišao, zdrav se digao i zdrav stigao u zemlju svoga gospodara, noseći sobom priličnu množinu slika i crteža, što ih je počeo i dočeo u papagonskoj prijestolnici (vi već znate, da je ime toj prijestolnici bilo Palačankar). Sve šta je uradio bilo je čisto i lijepo, ali najdražesniji od svih njegovih radova bio je portret kneginjice Anđelke, a bio je tako lijep, da su redom dolazili krimsko-tartarski plemenitaši da ga pogledaju. Sam kralj, gledajući njezinu priliku, bio je toliko razdragan da je slikaru i ne trenuvši okom udijelio Red Tikve (VI stupnja), pa su umjetnika od toga časa nazivali prejasni gospodin Zjalo Laskalo Č. R. K. T. (član Reda Kraljevske Tikve).

Ni kralj Nebojša nije želio ostati postiđen, pa je prejasnom gospodinu Zjalu poslao Red Kraljevskoga Krastavca, a po vrhu i priličnu svotu novaca, jer je naslikao kralja i kraljicu i prve velikaše kraljevine, za boravka u Palačankaru, i ulazio kao na juriš u modu, dok nisu svi domaći umjetnici u Papagoniji posviskali od zavisti. Kralj je često upirao prstom u portret kneza Bubrine i pitao: »Koji bi se od vas usmjelio da pokuša naslikati ovakvu sliku?«

Ta je slika visila u kraljevskoj gostinskoj sobi iznad ormara za dvorsko posuđe, pa je kneginjica Anđelka mogla tu ljepotu svaki dan promatrati, dok se zabavljala oko čaja. Slika je bila lijepa, ali kano da je iz dana u dan bivala još ljepša i sve ljepša. Kneginjici se tako mililo gledati u nju da bi joj se često čaj prolio po stolnjaku,

a nato bi otac i majka jedno u drugo pogledali, jedno drugome namignuli i zaklimali glavama, prvo jedno a onda drugo, i jedno drugome rekli: — Aha, tu smo! Vidiš li ti, moj dragi (moja jabuko rumeniko), dokle smo došli!

U to je doba jadni Ljiljo ležao na gornjem spratu u svojoj sobi bolan i prebolan, premda je poput poslušna dječarca ispijao sve strašne ljekarije doktora Pilule, kao što radite i *vi*, miljenici moji, kad mama dozove liječnika. Jedino čeljade koje je obilazilo Ljilja i o njemu brigu brinulo (osim njegova prijatelja, kapetana kraljeve straže, koji je bezmalo uvijek bio zauzet službom ili na kakvoj smotri) bila je dvorkinjica Titrica, koja je spremala njegovu ložnicu i radnu sobu, donosila mu bolesničku kašicu i grijala mu postelju.

Kad bi se mala dvorkinja jutrom i večerom pomolila na vratima, dočekao bi je knez Ljiljo riječima: — Titrice, Titrice, kako je kneginjica Anđelka? — A Titrica bi odgovorila:

— Hvala na pitanju, gospodine, kneginjica se osjećala vrlo dobro.

Ljiljo bi uzdahnuo iz dna duše i pomislio u sebi: kad bi Anđelka bila bolesna, *on* se ni na koji način ne bi osjećao vrlo dobro. Onda bi upitao: — Titrice, je li kneginjica Anđelka danas pitala za me? — Titrica bi odgovorila:

— Ne, gospodine, nije danas — ili: — Marljivo je vježbala glasovir, kad sam je vidjela — ili: — Upravo je pisala pozivnice za večernje sijelo i nije sa mnom govorila — ili bi izmislila ovakovu ili onakovu ispriku, koja se nije sasvim slagala s istinom. Mala Titrica bila je dobrodušno stvorenje, pa se svačemu domišljala, samo da ublaži njegove duševne muke i da ga odvrati od turobnih misli. Donijela mu je iz kuhinje i pečeno pile i slatko (kad mu je liječnik dopustio da jede i on se već oporavljao), a onda mu napričala kako je »kneginjica svojim rukama priredila umok ili slatko samo za njega.«

Dok je Ljiljo slušao šta mu ona baja, u srcu mu se razgalilo. Oćutio je kako mu se vraća snaga. Pojeo je u medeni kus čitavo pile,

oglodao sve kosti i koščice — batake i krilca, prsa i biskupa, ožuljao čaporke, ama baš sve — a onda posrkao slatko, zahvaljujući u sebi za svaki zalogaj i zalogajac svojoj miloj Anđelki. A kad je prošla noć i došlo jutro, on se već toliko bio oporavio da se obukao i sišao dolje — te na koga će naletjeti, upravo na Anđelku, koja je išla u gostinsku sobu. A u gostinskoj sobi bilo sve nekako drugačije. Sa stolaca bile su dignute prevlake, svjetiljke bile otkrivene, sa damastnih zastora skinute košulje, sve naprave za ručni rad i sve svakidanje stvari uklonjene, a najljepši albumi ležali su na stolu. Anđelkina kosa bila je nasukana u kovrčice i načičkana papirnim mosurićima: u malo riječi, bilo je kao na dlanu da se sprema zabava.

— Zaboga, Ljiljo! — uzvikne Anđelka. — Otkud ti ovdje, pa još u takovu odijelu! Baš si lijep, da se samo vidiš kako izgledaš!

— Evo me kod tebe, draga Anđelka, lijepo sam sišao bez ikakve muke i tako se dobro osjećam, a sve od one krasne *piletine* i od onoga *slatkoga*.

— Zar ja znam za nekakvu piletinu i nekakvo slatko, na koje ti tako bezobrazno nišaniš! — odvrati mu Anđelka.

— Ama šta, šta ... kako to ... zar mi to nisi ti poslala, Anđelka draga? — govorio je Ljiljo.

— Zar ja! Ja da sam ti to poslala! Anđelka draga! Ne, Ljiljo dragi! — uzvrati mu ona podrugljivo. — Ja sam imala ozbiljnijeg posla, jer je trebalo prirediti sobe za Njegovo Visočanstvo kneza Krimske Tartarije, koji dolazi da pohodi dvor moga tate.

— Kneza ... Krim ... ske ... Tartarije! — ponovi Ljiljo zaprepašćen.

— Jest, upravo kneza ... Krim ... ske ... Tartarije! — rugala se Anđelka. — Glavu dajem da nikad nisi čuo za tu zemlju. A za koju si ti zemlju i za koju stvar ikad čuo? Ti ne znaš ni to, je li Krimska Tartarija na Crvenom ili na Zelenom moru.

— To znam. Na Crvenom je moru — reče Ljiljo, a ona mu se u brke nasmije i hihoćući reče:

— Baš na Crvenom, ti beno? Tolika si neznalica, da nisi prispio ni u kakvo društvo. Ne znaš ni za što drugo već samo za svoje konje i svoju vižlad, a stvoren si samo zato da u se trpaš zalogaje u društvu najtustijih draguna moga kraljevskog oca. Nemojte zjati u mene tako blesavo, gospodine! Hajdete, što ste se tu ukipili, obucite svoje najbolje odijelo, da dočekate kneza, a mene pustite na miru da uredim gostinsku sobu. — Ljiljo zausti:

— O, Anđelka, Anđelka, tome se ni u snu ne bih od tebe nadao. Nisi *tako* govorila, kad si mi davala ovaj prsten, a ja tebi dao moj, a onda si mi dala sladak po-

Ali šta je bilo ono po-, toga nikad ni dovijeka nećemo doznati, jer je Anđelka kao sabljom presjekla njegovu riječ uzviknuvši bijesno:

— Izdiri odavle, ti bezobrazni, neotesani stvore! Kako se usuđuješ da mi još spominješ svoju bezočnost? A što se tiče tvoga tričavog vašarskog prstenčića, evo ti ga, drž! — To govoreći, ona smakne prsten s prsta i hitne ga kroz prozor.

— To je bio vjenčani prsten moje majke — uzvikne Ljiljo.

— Mene nije briga, čiji je to bio prsten — jednako je vikala Anđelka. — Uzmi za ženu čeljade koje ga nađe, ako bude žensko, a mene nećeš dobiti za ženu, evo ti moje riječi. A moj mi prsten vrati! Ja znam, tko će meni darovati i ljepši prsten i mnogo krasnijih stvari nego što si ih ti ikad i vidio. Dao si mi nekakvu prosjačku prstenčinu, ne vrijedi ni šest šilinga.

Anđelka nije ni slutila da je prsten, što ga je dobila od Ljilja, bio začarani prsten: nosi li ga muško, sve će žene za njim ludovati, a nosi li ga žensko, svi muškarci do jednoga. Kraljicu, Ljiljovu majku, koja je naoči bila sasvim obična žena, svi su obožavali dok je nosila prsten, a jednom je njezin muž od jada gotovo izgubio pamet kad se ona razboljela. Ali poslije onoga dana kad je k sebi dozvala malog sinka Ljilja i metnula mu na prst svoj prsten, svi su se čudili što kralj Stojša više ne gine za svojom ženom, jer je svu svoju ljubav prenio na malog sina. Tako i ostali. Obožavali su ga svi, dok je nosio

taj prsten. Ali kad ga on, još gotovo dijete, dade Anđelki, svima je redom mlada kneginjica zanijela pamet, i ljudi, kad bi je ugledali, nisu više znali šta će od miline, a Ljiljo kao da je bio i prošao, postao je — kako se veli — peti kotač.

— Tako je i nikako drugačije, gospodine — sipala je Anđelka ludo i nezahvalno — ja znam plemenitu osobu, koja će mi dati mnogo ljepših stvari nego što je ta jadna tvoja biserna sitnica.

— Vrlo dobro, veleuzvišena gospođice! Izvolite i vi uzeti vaš prsten — reče Ljiljo, sipajući iz očiju na nju oganj bijesne uvrede, a onda najednom, kao da mu se istom otvoriše oči, poviče: — Ha! Šta je ovo sad? Zar je *ovo* ženska koju sam ljubio cijelog svog života? Zar sam bio toliki bezumnik, da sam pred nju mogao prostrti i srce i dušu? Nu... jasno... dobro ja evo vidim, pa vi ste malo krivi u struku!...

— O, ti prokletniče! — cikne Anđelka.

— Nu, vidider, na moju dušu, vi... vi pomalo i škiljite.

— Oh! — jekne Anđelka.

— A kosa vam je riđa, riđasta... — nastavi Ljiljo — a nu, pa vi ste i malo pirgavi u licu, to je od ospica... a što je to? Na časnu riječ, tri umjetna zubića... pa i jedna noga, dakako, jedna je noga kraća od druge!

— Ti nakazo, ti vraže pakleni... ti! — zakriči Anđelka i jednom rukom zgrabi svoj prsten, a drugom Ljilju udari jednu, dvije, tri pljuske po obrazu, i naprijeko bi mu strgnula svu kosu s glave, da se nije nadušio smijati i vikati:

— Ostavi se toga, Anđelka, zaboga, pusti mi kosu, to boli! Lakše bi ti bilo da prihvatiš svoju, mogla bi i bez škara i potezanja ukloniti podosta vlastite kose s glave, bez ikakve sile i čupanja! Oho, ho! Ha ha, he he!

Zagrcao se Ljiljo od smijeha, a Anđelka od bijesa, kad se uto pred njima stvori konte Gloginja, koji je ušao odjeven u dvorsku odoru i pristupio s poniznim naklonom govoreći:

— Vaše Visočanstvo! Njihova Kraljevska Veličanstva očekuju vas u ružičastoj prijestolnoj dvornici, spremni na dolazak kneza *Krimske Tartarije*.

Poglavlje osmo

KAKO JE GUNDEVALJKA NAŠLA PRSTEN I KAKO JE STIGAO U DVOR KNEZ BUBRINA

Dolazak kneza Bubrine digao je na noge čitav dvor. Svima je bilo naređeno da se obuku u najljepšu odjeću: posluga je navukla svečane livreje; župan kancelar natakao novu novcatu vlasulju; dvorska straža metnula na se najnovije koparane, a kontesa Gundevalj — to već znate — bila je sretna što je ujagmila prigodu da svoju staru osobu načička najljepšim stvarcama. Baš je jedrila kroz dvorište kraljeve palače, da se javi na službu Njihovim Veličanstvima, kad slučajno ponikne i svojim lakomim očima opazi kako se nešto svjetluca na pločniku, te će zapovjediti malome pažu, koji je nosio njezinu povlaku, da podigne sjajuckavi predmet. Dječak je bio malen, ružan nesretnik, obučen u srezanu staru odjeću poslužitelja bivšeg vratara, koja mu je bila preuska. Ipak, kad je podigao prsten (jer ta svjetlucava stvarca nije bila ništa drugo već prsten) i trčao k svojoj gospodarici da joj ga doda, ona je zinula sva zadivljena, jer je dječak izgledao kao Kupido. On joj pruži prsten, a kad ona vidi da je to prosti nakit koji neće mnogo vrijediti, pa je bio i premalen za njezine stare članke, ona prsten turi u džep.

— O gospo — javi se dječak, gledajući u nju — ala ste lijepi danas!

»I ti si lijep, Džeki«, htjela mu je reći spustivši na njega pogled, ali ne — nije više bio nimalo lijep, bio je riđokosi mali Džeki, ružan kao i jutros. Ali se ipak smekšala i rastopila, čula je eto jednom iskrenu pohvalu, a dobro joj je došla, pa makar je čula od najgrđeg čovjeka ili od ludog djeteta. Gundevaljka se uspravi ponosno i zakorača izvrsne volje preko dvorišta, opomenuvši dječaka da pridigne njezinu povlaku. Straže je pozdrave s osobitim poštovanjem, a kapetan Kokoškin, koji je gospodario u predsoblju, reče:

— Moja draga gospođo, danas izgledate kao anđelak.

I tako, klanjajući se i smiješeći se glupavo, Gundevaljka se posadi iza svojih kraljevskih gospodara, koji su sjedili u prijestolnoj dvornici i očekivali kneza Krimske Tartarije. Kneginjica Anđelka sjedila je njima uz koljeno, a iza kraljevskih sjedišta stajao je knez Ljiljo, kočoperan i gnjevnog obličja.

Na vratima se pomoli knez Krimske Tartarije uz pratnju svoga komornika baruna Kaskala, a za njima pristupi crni paž, noseći na rukama najljepšu krunu što ste je ikad mogli vidjeti. Knez je bio odjeven u putno odijelo, pa i kosa mu je bila malo razbarušena.

— Projahao sam od doručka tri stotine milja — reče knez na domaku kraljeva društva. — Tako me želja obuzela da se nagledam kne . . . da se svojim očima nagledam vašeg dvora i uzvišene papagonske kraljevske obitelji, da nisam mogao ni pola trenutka počekati pa sam odmah potekao da stupim pred lica Vaših Veličanstava. — Ljiljo, stojeći iza prijestolja, posprdno se u sav glas nasmije, ali je ono troje u kraljevskom redu bilo tako uzbuđeno, da ga nisu čuli.

— Vaše Kneževsko Visočanstvo dobro je došlo u svakom odijelu — odgovori mu kralj. — Stonoga, stolac za Njegovo Kneževsko Visočanstvo!

— Koje god odijelo imali na sebi, ono je dvorsko odijelo već zato što ga nosi Vaše Visočanstvo — primetne kneginjica Anđelka, milostivo se smiješeći.

— Ah, trice! Vi biste morali vidjeti moja druga odijela — reče knez. — Ja bih se preobukao, ali onaj blentavi moj dvorski trhonoša još nije stigao. A tko se to smije? — Ljiljo se smijao.

— Smijem se — javi se Ljiljo — jer ste maločas rekli da niste ni pola trenutka htjeli počekati da se preobučete kako ste pohitjeli da vidite kneginjicu, a sad velite da još niti nemate drugog odijela.

— A tko ste vi? — upita knez Bubrina oštro.

— Otac mi je bio kralj ove zemlje, a ja sam njegov jedini sin, kneže! — otpovrne Ljiljo jednako uznosito.

— Ha! — haknuše kralj i Stonoga, veoma smeteni, ali se onaj prvi odmah sabere i reče: — Dragi kneže Bubrina, zaboravio sam Vašem Kneževskom Visočanstvu prikazati moga dragog bratića, Njegovo Visočanstvo kneza Ljilja. Upoznajte se! Zagrlite se! Ljiljo, daj ruku Njegovu Visočanstvu! — Ljiljo posluša i oni se rukuju, ali je Ljiljo držeći ruku kneza Bubrine nemilice stiskao njegove prste, dok ovome ne potekoše suze.

Uto je Stonoga donio stolac za kraljevskoga posjetnika i posadio ga na uzdignutu ravanicu, na kojoj su bila sjedišta kralja i kraljice; ali stolac se naklatio — ne sluteći nikakve šale — na sam rub ravanice, i upravo kad se Bubrina prpošio da se što bolje namjesti, stolac se prevrne i on zajedno s njim, a Bubrina se požuri da se što prije nasadi na noge prevrćući se s boka na lakat i ričući kao da ga kolju, da se čulo do dvorske kapije. I Ljiljo prione urlati, ali to je bio smijeh, jer se Ljilju ta nezgoda učini vrlo vesela. A onda ih je nadglasao dvor, kad se knežević Bubrina opet uspravio na noge, jer — premda se nikome nije pričinilo da je i u čemu smiješan, kad bijaše ušao u dvornicu, već su naprotiv svi u njegovoj prilici vidjeli zgodna i milolika momka — u tren kad se uspravio iza svoje nezgode nitko se nije mogao suzdržati od smijeha. Ulazeći u dvornicu nosio je u ruci ružu. To su svi opazili. Sada mu se bila izmakla i pala na pod, podalje od njega i njegova stolca.

— Moja ruža! Moja ruža! — stane knez zapomagati. Brže-bolje priskoči njegov komornik, dohvati s poda ružu i doda je knezu, a on je metne u pršnjak. Sada su se ljudi čudili sami sebi. Svak se pitao zašto su se maločas toliko smijali, kad na njemu eto nije bilo ničega smiješna. Istina, bio je pokratak, pa i prilično gojan i riđokos, ali jedno s drugim i sve zajedno, nije bio otpadan.

Tako su eto sjedili i prijazno razgovarali, kraljevska čeljad među sobom, a krimsko-tartarski časnici i papagonski opet među

sobom, dok se Ljiljo prilično osamio i osjećao se vrlo ugodno sa Gundevaljkom iza prijestolja. Gledao je u nju, da je živu pojede od miline, a njoj se srce uzbudilo i tuklo sve jače.

— Oh, dragi kneže — govorila je — kako ste mogli onako preuzetno govoriti pred Njihovim Veličanstvima? Kunem vam se da se zamalo nisam onesvijestila.

— Ja bih vas dočekao na svoje ruke — reče Ljiljo u zanosu.

— Zašto ste bili tako okrutni knezu Bubrini, dragi kneže? — nastavi Gundevaljka.

— Jer ga mrzim — odvrati joj Ljiljo.

— Ljubomorni ste na njega. Vi još ljubite Anđelku — uzvikne Gundevaljka tužno, metnuvši rubac na oči.

— Bio sam nekada, ali je više ne ljubim! — vikne Ljiljo. — Prezirem je. I kad bi bila baštinica dvadeset tisuća prijestolja, ja bih je prezirao i ne bih je htio. Ali što da sada govorimo o prijestoljima? Ja sam svoje izgubio, a prenejak sam da ga preotmem. Sam sam . . . ja nemam prijatelja.

— Oh, nemojte tako govoriti, mili kneže! — govorila je Gundevaljka.

— Osim toga — nastavi Ljiljo — tako sam sretan ovdje *iza prijestolja,* da ne bih svoje mjesto mijenjao ni za sva prijestolja cijeloga svijeta.

— A o čemu šapućete vas dvoje tamo? — javi se kraljica, koja je bila dobroćudna žena, ali nije nosila u glavi mnogo mudrosti. — Doba je da se ide na večeru. Ljiljo, odvedite kneza u njegovu sobu. Kneže, ako vaša rušnica još nije stigla, mi ćemo biti sretni da vas vidimo u ovome u čemu jeste.

Ali kad je knez Bubrina došao u svoju spavaonicu, njegova je prtljaga već bila stigla i već je bila razložena. Češljač, koji je uto bio došao, prihvati se njegove glave i načička je kovrčicama tako umješno, da je Bubrina bio posve zadovoljan. Uto je zveknulo zvono zovući na večeru, i kraljevsko društvo nije čekalo dulje od dvadesetpet časaka da se pojavi Bubrina. Kralj nije volio čekanje i zato je bio

dokraja zlovoljan. A što se tiče Ljilja, on se nije odmicao od gospođe Gundevalj, već je jednako stajao kraj nje u udupku prozora nabrajajući joj o njezinoj ljepoti. Konačno poslužitelj kraljevskih odaja najavi Njegovo Visočanstvo kneza Krimske Tartarije! i plemenito društvo uputi se u kraljevsku blagovaonicu. Bilo je to malo društvo: kralj i kraljica, kneginjica, koju je ispod lakta poveo Bubrina, knez Ljiljo, kontesa Gundevalj, ministar predsjednik Stonoga i komornik kneza Bubrine. A ipak mi vjerujte da je večera bila dobra — neka svaki dječak ili djevojčica izmisli ono što bi mu bilo najmilije i neka to zamisli na stolu.

Kneginjica je za večerom bez prestanka govorila krimskom knezu, a on je sa svoje strane muški jeo i dobro se zalagao, ne skidajući očiju s tanjura sve do onoga časa kad mu se u jedno oko zaletjela priličnа količina pečenog nadjeva i lukova umoka, dok je Ljiljo rezao gusku. Ljiljo se je samo nasmijao, a krimski knez zaustavio žvakanje i punih usta izvadio namirisan rubac, zatim otro prsa svoje košulje a onda lice. Ljiljo se nije ispričao knezu Bubrini, a kad ga je ovaj pogledao, činio se sasvim nevješt. Ni onda se nije osvrnuo na Bubrinu, kad mu se ovaj glasno javio: — Kneže Ljiljo, biste li mi iskazali čast i sa mnom popili čašu vina? — Nije mu ni odgovorio, jer su njegove oči i sve njegove riječi bile zauzete kontesom Gundevalj, a ona je — slobodno mi vjerujte — bila posve zadovoljna Ljiljovom pažnjom, tašto staro stvorenje. Kad je prestao izgovarati umilne riječi, rugao se knezu Bubrini, i to tako glasno da ga je Gundevaljka neprestano udarala lepezom i govorila: — O, vi podrugljivi kneže! O fuj, knez će vas čuti! — Nije me briga — odgovorio je Ljiljo još glasnije.

Srećom, kralj i kraljica nisu ga čuli. Njezino Veličanstvo bilo je malo nagluho, a kralj je bio toliko zauzet svojim vlastitim zalogajima, pa je osim toga toliko halabučio žvačući i gutajući, da mu je sve pucketalo i praskalo u ušima i ništa drugo nije čuo. Tako sve do kraja, a po večeri su Njegovo Veličanstvo i kraljica zadrijemali u svojim naslonjačima.

Sad je došao čas, kad će Ljiljo zametnuti svoju šalu s knezom Bubrinom. Kuckao se s njim i svojski mu nazdravljao, hvaleći ga i na njega navaljujući porto i šeri, madeiru i šampanjac, marsalu i šeri-brendi, jako pivo i svakakva pića, a sve je to plemeniti Bubrina junački otiskivao niz grlo, a da nije ni okom trenuo, nek se vidi tko je od boljeg soja. Ali nagoneći na piće svoga gosta i Ljiljo je morao piti, i moram reći, na žalost, da je popio više nego što je trebalo. Tako je došlo da su mladići udarili u viku i tresku, kad su se iza večere pridružili gospođama, i prešli svaku mjeru svojim glupim i neprilična vladanjem. Na koncu su skupo platili svoju nerazboritost, a to ćete odmah vidjeti.

Bubrina se onako nakresan spusti kraj glasovira, gdje je Anđelka svirala i pjevala. I on se raspjeva, a pjevao je sasvim krivo, pa je uz put prevrnuo zdjelicu kave koju mu je služitelj bio donio, smijurio se kad nije trebalo, zaplitao se u govoru i mrsio besmislice, a onda zijevnuo, svalio se, zaspao i zahrkao. Buh, svinja! Ali, dok je on ležao ispružen na ružičastoj satenskoj počivaljci, Anđelka je umiljato gledala u njega, kao da je najkrasnije ljudsko biće. Bilo je očito da je čarobna ruža, koju je Bubrina uza se nosio, zatravila Anđelku i u njoj raspalila ludu ljubav. Njoj se to dogodilo, a ja vas pitam, je li ona prva mlada djevojka koja je u rugobi gledala zgodnoga momka?

Ljiljo nije mogao srcu odoljeti pa se onako nakićen primakne Gundevaljki, a kad je sjeo do nje, sav je sretan zavirkivao u njezino lice što mu se od časa do časa pričinjalo sve krasnije. Rastopio se od miline i udario u žarke laske: zar je ijedna majka na svijet rodila tako milo stvorenjce kao što je ona? Starija je od njega? Zar mi je to nešto? On će je uzeti za ženu, neće ni jednu drugu nego nju!

Biti žena prijestolonasljednika Papagonije! Pamet u glavu, tu je zgoda, tu je njezina sreća! Prevejana ženturina ne budi lijena, trkne, pročeprka, nađe, donese i pred sobom prostre list papira, a onda napiše: »Ovim upisujem i svojom rukom potpisujem, ja Ljiljo, jedini sin i nasljednik Stojše, kralja Papagonije, ja, taj isti, riječ

dajem i obećajem, da ću uzeti za ženu milovidnu i kreposnu Barbaru Grizeldu kontesu Gundevalj, udovicu iza blagopokojnoga gospodina Čupkinsa Gundevalja.«

— Šta tu pišete, zlatna Gundice? — upitat će Ljiljo koji je ležao izvaljen na počivaljci pokraj pisaćeg stola.

— Mala stvarca, dragi kneže, samo da još vi potpišete. Naredbica, da se sirotinji podijeli malo ugljena i malo pokrivača, da jadni svijet ne zebe na ovoj studeni. Pogledajte! Kralj i kraljica spavaju, pa će vrijediti i naredba Vašeg Visočanstva.

Ljiljo, momak milostiva srca, a to je Gundevaljka dobro znala, ne reče ni riječi već potpiše smjesta, a ona, kad je spremila list u džep, lako možete zamisliti kako je digla nos. Bila je u stanju da se nakostruši pred samom kraljicom i da ispred nje pođe naprijed kad joj se svidi, jer je ona sada bila žena *punopravnoga* kralja Papagonije. Neće ona ni razgovarati sa Stonogom, s tim gadom, što je oteo krunu njezinu *milome mužu*. A kad su unijeli svijeće i ona već bila gotova s kraljicom i kneginjicom, kojima je pomagala da se svuku, ona ode da se sladi u samoći svoje sobe. Tu je vježbala na listu papira i pisala jedno za drugim: »Grizelda Papagonija« — »Barbara Regina« — »Grizelda Barbara, Reg. Pap.« — pa i druge potpise i potpisiće, ne znam više koje, a sve da joj bude lakše onaj dan kad postane kraljica: eto samo zato, zaista!

Poglavlje deveto

KAKO JE TITRICA UDARILA NA VELIKE JADE S TAVOM GRIJALICOM

Mala Titrica uđe u sobu kontese Gundevalj, da joj ukovrči kosu, a kontesa se taj dan bila toliko umililo od sreće da je na veliko čudo pohvalila djevojku.

— Titrice — govorila je — krasno si mi danas uredila kose. Obećala sam ti dar. Evo ti pet šil ... ne, evo ti ovaj lijepi prstenak što sam ga naš ... ne, prstenak što ga već dugo imam. — To rekavši pruži Titrici onaj prsten koji je našla na dvorištu. Titrica ga natakne na prst, i baš joj je dobro pristajao.

— Nalik je na prsten što ga je nekad nosila kneginjica — reče djevojka.

— Nikako, sasvim je drugačiji — reče Gundevaljka — ja ga već dugo imam. A sad me lijepo ušuškaj, da mi bude toplo, eto tako, sad mi je lijepo. Dobra si ti djevojka, a vidiš kako je noć studena (snijeg je sipao u prozore), pa bi mogla najprije ugrijati postelju knezu Ljilju, a onda ćeš sašiti moju zelenu haljinu, a trebalo bi da mi skrojiš i kapicu za jutro, neka bude lijepa malena, pa kad mi još zakrpiš moju svilenu čarapu, onda možeš spavati. Nemoj zaboraviti, u pet ujutro treba da mi doneseš moju zdjelicu čaja.

— Ja mislim, gospođo, da bi trebalo ugrijati postelju za oba mlada gospodina — reče Titrica.

Gundevaljka odgovori: — Hau-au-ho! Grau-hau-hoo! Hongrhrhoo! — Zapravo nije ništa odgovorila, jer je već ugrcala u san i otisnula snažno hrkati.

Bila je njezina soba — kako već znate — do kraljeve i kraljičine, a kneginjičina opet do njihove. Titrica osluhne, a onda ode u vatrište po žeravicu, da napuni tavu grijalicu* i da što prije stopli postelje.

Titrica je bila lijepa i vesela djevojka, a dobra srca i uvijek spremna da svakome pomogne. Ali te večeri moralo je na njoj biti nešto neobično što je ljude osvajalo, jer su je sve žene u služinskim sobama počele poprijeko gledati, glasno kuditi i potajno ogovarati. Dvorska gazdarica reče da je drska i umišljena; glavna sobarica ljuto se okosi na nju kako se usuđuje nositi vrpce i kovrčice, a morala bi

* Tava grijalica je tava s poklopcem i dugim drškom, u koju se meće žeravica, a služila je u staro doba za grijanje postelja. Danas se ne upotrebljava. Sada toj svrsi služi zemljana boca s vrućom vodom ili gumeni termofor.

znati da to nije pristojno; kuharica (dobro je znati, da je tu uz kuhara bila i kuharica) reče sudoperki da *ona* kod svoja dva zdrava oka nije mogla vidjeti ništa osobito na tome stvorenju. Tako one, ali kad nije mogla vidjeti ništa osobito na tome stvorenju. Tako one, ali muškarci — e, nije bio samo jedan, nego baš svi redom — kočijaš Džon, paž Gumb i blagorodni gospodin sobar kneza Krimske Tartarije, svi se oni razvedriše a srca im zaigraše kad ugledaše Titricu. Jedan za drugim skupljali su i nježno cjelivali svojih pet prstiju:

— Nu, mojih mi očiju!
— Mile mi majke!
— Vrag me odnio!
— Cmok!

Kako je krasno djevojče naša Titrica!

— Sebi ruke! — branila se Titrica. — Ostavite se vaših ludosti, vi neotesanci! — govorila je, prolazeći s tavom grijalicom, punom žeravice. Dok je uzlazila uza stube, čula je kako mlada gospoda igraju biljar. Najprije se je vratila u Ljiljovu sobu i ugrijala njegovu postelju, a onda otišla u sobu kneza Bubrine. Upravo je dovršila posao, kad se na vratima pojavi Bubrina.

— O! O! O! O! O! O! — otvorio je usta knez i nikako da dođe k sebi. — Ka... kako si ti kra... krasno stvo... renje! Ti ti si anđeo, ti ti si madona — ti ružin pup pupoljak pup pupoljčić... daj mi da budem tvoj bubo bubica... tvoj Bubrina! Hodi amo da bježimo u pustinju! Nikad ne vidjeh mlade gazele, koja bi me tako razblažila svojim tamnomodrim očima, koja bi imala oči kao ti. Ti slatka curice, ti medena, ti vilo ljepotice, uzmi ovo moje mlado srce! Ratnička dolama nikad nije pokrivala vjernijeg srca. Budi moja, sva, čitava! Budi moja! Budi kneginja Krimske Tartarije! Moj će tata, moj kraljevski otac, pristati uz nas. A što se tiče one male riđokose Anđelke, ja sam je kao čekićem izbio iz moje nesretne glave, ja više za nju ne marim ni koliko je crno pod noktom.

— Odmaknite se od mene, Vaše Kneževsko Visočanstvo, i hajdete u krevet, molim vas — odgovori mu Titrica. — Odmaknite se od mene! — molila je, držeći u ruci tavu grijalicu. Ali Bubrina nije ustupao.

— Ne, nikada, dok mi se ne zakuneš da ćeš biti moja, ti krasna plašljivice, ti božanska dvorkinjice! — govorio je. — Tu, evo dolje pred tvojim nogama leži kraljević Bubrina, plahi rob tvojih očiju!

Tako je počeo a tako i nastavio, stvarajući od sebe *smiješno čudo*, sve dok ne mače ruku Titrica — koja je uvijek bila pripravna sve okrenuti u šalu — a u ruci joj vrela tava grijalica. Taknula ga je, ali samo malko, a kad je oćutio žar grijalice, izgovorio je i završio:

— O-o-o-o! — ali mnogo drukčije nego što je počeo, to vam mogu posvjedočiti.

Vika, koju je digao knez Bubrina, bila je tako snažna da se prestrašio i knez Ljiljo u susjednoj sobi i potekao da vidi šta se to dogodilo. Čim je pogledao i sve dokučio, Ljiljo se užeže i naleti na Bubrinu, odapne nogom, da je čovjek odskočio do tavanice, a onda nastavi svoj posao ne brojeći udarce, sve dok se onome nisu raščupali svi uvojci na glavi do jednoga.

Jadna Titrica nije znala bi li se smijala ili bi plakala. Udarci su morali boljeti kneza, ali ga je bilo zaista smiješno pogledati! A kad je Ljiljo dokrajčio s Bubrinom i ovaj oteturao u kut pipajući se uz put malo ovdje malo ondje i tarući kožu gdje je bila čitava, šta biste rekli da je učinio Ljiljo? Spustio se koliki je dug na koljeno pred Titricom, nimalo ne žaleći hlača ni zglobova, uzeo je za ručicu i prionuo moliti da mu bude milostiva i da uzme njegovo srce, nudeći joj i preklinjući je da se vjenčaju odmah u isti trenutak. Zamislite, kako je bilo Titrici koja je zavoljela Ljilja i ljubila ga jednako, sve od onoga časa kad ga je prvi put ugledala u dvorskom vrtu, dok je bila još malena i nejaka!

— Oh, božanstvena Titrice! — govorio je knez. — Kako sam samo mogao dugih petnaest godina biti blizu tebe i svaki dan te gledati a ne vidjeti tvoga savršenstva! Sve najkršnije krasotice što ih god ima u Evropi, u Aziji i Africi, pa i u Americi i Australiji koje još nisu otkrivene, neka se zastide, neka se sakriju pred tobom, neka bježe u zečje rupe, kada tebe ugledaju! Zar Anđelka! Buh! Zar Gun-

devaljka? Buh! Da bude kraljica! Ha ha! Ti si moja kraljica. Ti si ona prava Anđelka, jer si ti anđelak!

— Oh, kneže! Ja sam samo siromašna dvorkinja — odgovori mu Titrica, ali se ipak vidjelo da joj je sve to šta je čula i vidjela veoma milo.

— Tko me je čuvao i njegovao u mojoj bolji, kada su me svi bili ostavili? — nastavi Ljiljo. — Zar nije tvoja nježna ruka ravnala moje jastuke, jar mi nije donosila pečene piliće i slatko?

— Jeste, dragi kneže, to sam činila, molim Vaše Visočanstvo, prišila sam i puceta na vašu kneževsku košulju — klikne bezazlena djevojka veselo.

Tužni knez Bubrina, koji je već gotovo čitav sat bio zaljubljen u Titricu, i to toliko da je lako mogao naprijeko svisnuti od ljubavi, čuo je ovu izjavu prelijepe djevojke i opazio njezine poglede što ih je bacala na Ljilja a govorili su jasno i očito više nego sedam debelih knjiga, čuo je — velimo — i vidio sve i okrenuo gorko plakati. A onda, ne znajući više šta bi još uradio, a morao je nekako iskaliti svoje jade, dohvatio se kosa i toliko ih počupao, da je soba izgledala kao da je posuta kudjeljom.

Titrica je bila spustila tavu grijalicu na pod i mirno stajala, dok je bio oko nje mir; ali kad su ona dvojica opet zametnula kavgu i počeli nasrtati jedan na drugoga, ona se dosjeti da je za nju najbolje pobjeći. Tako je i učinila.

— Ti plačko, što tamo u kutu čupaš kike, smjesta ćeš mi dati zadovoljštinu, što si uvrijedio Titricu. Zar si se ti usudio kleknuti pred koljenima Ljiljove kneginjice i poljubiti njezinu ruku?

— Nije ona Ljiljova kneginjica — zaurla Bubrina. Ona mora biti kneginjica kraljevića Bubrine, ona i nijedna druga.

— Ti si zaručen mojom stričevkom! — reče Ljiljo.

— Mrzim tvoju stričevku! — rukne Bubrina.

— Dat ćeš mi zadovoljštinu, što si je uvrijedio — bijesno otpovrne Ljiljo.

— Sa životom ću te rastaviti.

— Proburazit ću te kao mekano vareno jaje.

— Zaklat ću te.

— Mozak ću ti kuglom izbiti iz glave.

— Glavu ću ti razbiti.

— Sutra ću ti ujutro poslati svoje prijatelje.

— Hicem ću te prošišati sutra poslije podne.

— Mi ćemo se već sastati — caktio je Ljiljo, unoseći šaku u oči knezu Bubrini. Onda se okrene oko sebe i zgrabi tavu grijalicu i spusti na njezin držak nježan poljubac, jer — zaista — tu je tavu nosila Titrica i svojom je rukom držala, a zatim pojuri niza stube. I koga će tamo ugledati nego upravo Njegovo Veličanstvo. Zateče ga kako se umiljato razgovara — i s kim? — s Titricom, te je krsti nježnim, slatkim imenima. Njegovo je Veličanstvo čulo viku — tako je ono izjavilo — a onda ponjušivši nosom osjetilo da nešto gori i došlo da vidi šta se to u kući događa.

— Možda mlada gospoda puše — odgovorila je Titrica.

— Čarobna dvorkinjice — reče kralj (a tako su i drugi govorili) — ostavi mladu gospodu neka idu za svojim poslom. Obrati svoje oči kralju gospodaru, koji je — istina — čovjek osrednjih godina, ali ga nikad nisu kudili da je ružan.

— Oh, uzvišeni gospodine! Šta bi na to reklo Njezino Veličanstvo! — poviče Titrica.

— Njezino Veličanstvo! — nasmije se vladar. — Njezino Veličanstvo neka ide do bijesa! Zar ja nisam vladar samodržac Papagonije? Zar ja nemam stratišta, konopaca, sjekira i krvnika — ha? Zar ne teče rijeka pokraj zidina dvora? Zar u mene nema vreća, da se u njih zašiju nepokorne žene? Reci samo riječ, reci samo da ćeš biti moja i — tvoja je gospodarica zašivena u vreću, a ti ćeš imati polovicu moga srca i moga prijestolja.

Kad Ljiljo čuje te strahovite riječi, on smetne s uma svako poštovanje, koje se obično iskazuje kraljevskom dostojanstvu, pa

objeručke digne tavu grijalicu i muški je spustivši odozgo spljošti njome kralja na pod kao palačinku. Kad je i to svršio, junački Ljiljo klisne i za tren se izgubi, a Titrica ode kričeći. Kraljica, Gundevaljka, kneginjica, sve uto jedna za drugom ispadnu iz svojih soba. Nije teško zamisliti, kako im je bilo kad su ugledale svoga muža — oca — kralja gospodara u njegovu tužnu položaju.

Poglavlje deseto

KRALJ NEBOJŠA GROZOVITO SE LJUTI

Čim je tava grijalica očutjela da je kraj nje nešto živo i stala kralja žeći, on dođe k sebi i nasadi se na noge. — Hej, momci! Kapetana moje straže! — podvikne Njegovo Veličanstvo, tukući svojom kraljevskom nogom o pod od velikog jeda. O, turobnog li prizora! Kraljev nos nije bio više ono što je bio nekada: bio je otišao u stranu, spljošten udarcem kneževića Ljilja! Njegovo Veličanstvo škripalo je od uha do uha svim zubima od bijesa.

— Kokoškine — oštro će kralj, vadeći naredbu za smaknuće iz džepa svoje sobne haljine, kad je kapetan stupio pred njega. — Kokoškine, dragi Kokoškine, uhapsite kneza. Naći ćete ga u njegovoj sobi na drugom spratu. On se usudio podići zločinačku ruku i oskvrnuti uzvišenu osobu, usudio se zbaciti noćnu kapicu s glave okrunjenoga kralja, čujete li, Kokoškine? i sravniti me s podom tavom grijalicom. Naprijed, bez okliijevanja i čekanja, zločinac mora umrijeti! Vaša je briga da se to izvrši ili hm... ha... hm! pazite šta će se dogoditi vašim očima! — i uz pratnju gospođa, uzdigavši okrajak svoje sobne haljine, kralj se uputi u svoju odaju.

Kapetanu Kokoškinu bilo je teško pri srcu, jer je iskreno bio privržen knezu Ljilju. »Jadni, jadni Ljiljo!« govorio je sa suzama u očima, koje su curile niz njegovo lice i kapale niz njegove junačke brke. — Moj plemeniti kneže, zar da te moja ruka odvede u smrt?

— Kakva ruka, u kakvu smrt! U trice i kučine, Kokoškine! — odgovori mu ženski glas. Bila je to Gundevaljka. Izašla je u svom jutarnjem ogrtaču, kad je čula viku. — Kralj je rekao da objesite kneza. Pa dobro, objesite kneza.

— Ne razumijem vas — reče Kokoškin, koji nije bio osobito dosjetljiva glava.

— Vi ste prava bena! On nije rekao, *kojega* kneza — nastavi Gundevaljka.

— Zbilja, to nije rekao — reče Kokoškin.

— Pa šta više razmišljate? Uzmite Bubrinu i objesite *njega*.

Kad je to čuo, kapetan Kokoškin zapleše od velike radosti. — Poslušnost je vojnička vrlina — govorio je. Glava kneza Bubrine izvrsno će mi poslužiti! — I on ode da bez predomišljanja uhapsi kneza, čim zabijeli zora.

Kad je došao čas, on pokuca na vrata.

— Tko je? — javi se Bubrina. — Kapetan Kokoškin? Izvolite unutra, dragi moj kapetane, milo mi je što vas vidim. Ja sam vas očekivao.

— Zar zbilja? — upita Kokoškin.

— Kaskalo, moj komornik, mene će zastupati — reče knez.

— Oprostite, Vaše Visočanstvo, ali u ovome poslu nitko vas neće moći zastupati, a šteta je buditi baruna Kaskala.

Činilo se kao da se knez Bubrina još nikako nije dosjetio svome jadu.

— Dakako, kapetane — govorio je — vi ste došli zbog one stvari s knezom Ljiljom?

— Baš tako — otpovrne Kokoškin — zbog one stvari kneza Ljilja.

— Hoće li se biti na kubure ili na mačeve, kapetane? — jednako je nastavljao Bubrina. — Uhu, ja sam jednako vješt u oba oružja! Ne

hvalim se, ali glava kneza Ljilja bit će za groš, to vam ja velim, kako se zovem moje Visočanstvo knez Bubrina.

— Mi se ne razumijemo, moj prejasni gospodine — reče kapetan. — Ovaj se posao svršava kod nas sjekirama.

— Sjekirama? To je prilično ozbiljno — pripomene Bubrina. — Zovnite mi moga komornika. On će mi biti djever, i neću se hvaliti, ali nećete čekati ni deset časaka pa ćete svojim očima vidjeti kako ću smaknuti glavu gospodičića Ljilja s njegovih bezobraznih ramena. Auu... žedan sam njegove krvi. Hoo-oo au! — urlikao je okrutno tresući glavom.

— Oprostite, prejasni gospodine, ali po ovom nalogu za izvršenje osude ja vas moram uhapsiti i predati u ruke... krvniku.

— Ama, ama kako to, gospodine dragi!... Stanite, ama ne... ne može... nikako, velim ti... Stanite, kad vam kažem... ha! huloa! — To je bilo sve što je nesretni knez mogao izustiti, jer su ga Kokoškinovi stražari dohvatili, zgrabili, stisnuli, ukliještili, svezali mu rubac preko lica i odvukli ga na stratište.

Kralj, koji je u to doba slučajno bio u razgovoru sa Stonogom, ugleda mladoga kneza kako tetura, pa će dohvativši među dva prsta štipak burmuta reći: — Sada smo s Ljiljom svršili. Hajdemo na doručak.

Kapetan stražnik preda zatočenika sucu izvršitelju sa sudbonosnim nalogom:

»Čim zavirite u ovo previšnje pismo
dovedenome odrežite glavu.

Nebojša XXIV.«

— Ne, ne, nikako, ne može... to je pogreška — govorio je Bubrina, kao da još ništa nije razumio.

— Baš tako — reče sudac. — Smjesta Džeka Glavosjeka! Džek Glavosjek!

Jadni Bubrina bio je odveden na stratište, a na stratištu stajao krvnik uz panj i golemu sjekiru, uvijek pripravan da radi svoj posao ako bi ga ustrebali.

Ali sada da stanemo, jer je red da ostavimo ovaj turobni prizor i da se vratimo Ljilju i Titrici.

ŠTA JE GUNDEVALJKA UČINILA LJILJU I TITRICI

Kad je Gundevaljka vidjela šta se kralju zgodilo, a znala je da Ljiljo mora nastradati, ustane drugog jutra porano i dade se na posao, ne bi li štogod smislila i kakogod spasila svoga ljubljenoga muža kako ga je matora ludača pod svaku cijenu htjela nazivati. Zateče ga kako tamo amo gore dolje šeta po vrtu, razbijajući glavu da nađe srok na ime Titrica (*litrica* i *blitvica,* to je bilo sve šta je umio pronaći), pa je zaokupljen tim poslom zaboravio sve šta je premetnuo prošle noći preko glave osim jedine stvari, da je Titrica najdivnije biće na svijetu.

— No, dragi Ljiljo — javi mu se Gundevaljka.

— No, draga Gundice — uzvrati joj Ljiljo podrugljivo.

— Razmišljala sam, mili moj, šta bi trebalo da učinite u ovoj našoj nezgodi. Morate pobjeći iz ove zemlje i ostati podaleko neko vrijeme.

— U kakvoj nezgodi?... pobjeći iz ove zemlje? Nikud i nikad bez one koju ljubim, konteso — reče Ljiljo.

— To nikako, ona će vas pratiti, mili kneže — odgovori mu ona svojim zavodljivim načinom, najzavodljivijim što je mogla. — Ali se najprije moramo dočepati dragulja, koji pripadaju vašim kraljevskim roditeljima, i dragocjenosti Njezina i Njegova sadašnjeg Veličanstva. Ovdje je ključ, srce moje. Sve su to vaše dragocjenosti, vi znate da ste po zakonu punopravan kralj Papagonije, a vaša će žena biti punopravna kraljica.

— Zar zbilja? — upita Ljiljo.

— Svakako. A kad se domognete dragulja, hajdete u Stonoginu odaju i tu ćete pod njegovim stolom naći vreće i u njima svotu od 217 tisuća milijuna 987 tisuća i 439 funta 13 šilinga i šest i pol penija, a to sve pripada vama, jer je to on uzeo iz sobe vašega kraljevskog oca u dan njegove smrti. S tim ćemo nas dvoje pobjeći.

— *Nas* dvoje? — ponovi Ljiljo.

— Tako je, vi i odabranica vašeg srca — vaša zaručnica i ljubavnica... vaša Gundica! — govorila je kontesa slatko, prenemažući se zaljubljeno.

— Vi odabranica moga srca! — reče Ljiljo. — Vi... vi, stara nakazo!

— Oh vi, vi gade! Zar mi niste evo ovdje na ovome listu pismeno obećali ženidbu? — cikne Gundevaljka.

— Gubite mi se ispred očiju, vi stara svrako! Ja ljubim Titricu, samo nju i ni jednu drugu! — dovikne joj Ljiljo i obuzet grozom uteče od nje što je brže mogao.

»Hej hej!« zaciči Gundevaljka. »Obećanje je obećanje, ako ima zakona u Papagoniji, moj golube! A što se tiče one prave i žive nakaze, one hudobe, one vještice, one šarene lažljivice — što se tiče, opet velim, one ružne male prepredenke, one uljezice, one nezahvalnice, one rugobe, one guje Titrice, knezičak kraljičak Ljiljo dosta će se načekati i natitrati, dok otkrije gdje se nalazi njegova Titrica. Dugo će se natražiti i dosta će se obuće naderati prije nego što je nađe, za to mu mogu ja tvrdo jamčiti. On niti ne sanja, da je Titrica...«

Da je Titrica — šta? Evo sada ćete čuti. Tužna Titrica ustala je toga zimskog jutra u pet sati da odnese čaj svojoj okrutnoj gospođi. Ali je nije zatekla u dobroj volji, kako se nadala, već ljutu poput guje. Dok se kontesa oblačila, udarila je djevojci pet šest dobrih zaušnica, ali se sirotica Titrica već bila navikla na njezine tvrde prste, pa se još nije jadu dosjetila.

— A sada — reče joj gospodarica — kad Njezino Veličanstvo dvaput zazvoni, molim vas, gospođice, da se vi odazovete.

Tako je i bilo. Čim je dvaput zazvonckalo iz kraljičine sobe, Titrica ode k Njezinu Veličanstvu i krotko se nakloni. Kraljica, kneginjica i Gundevaljka, sve tri su bile u sobi. I sve tri se, kad je ugledaše, naklope na nju.

— Ti gaduro! — reče joj kraljica.

— Prostačo prosta! — dometne kneginjica.

— Kučko jedna! — pridometne Gundevaljka.

— Idi, da te moje oči više ne vide u ovome dvoru! — reče kraljica.

— Kidaj smjesta! — dometne kneginjica.

— Da ti ni traga ne ostane! — pridometne Gundevaljka.

Jao! Puste li nedaće! Kako se to najednom sve okrenu! Teška je nevolja snašla Titricu toga jutra, a sve zbog one nesretne tave grijalice prošle noći. Kralj ju zaprosio i htio uzeti za ženu, pa šta je bliže pameti već da će kraljica biti ljubomorna! — Bubrina se u nju zaljubio, i naravno, u kneginjici Anđelki je zakipjelo i prekipjelo od bijesa. — Ljiljo se užegao od ljubavi, a Gundevaljka, e, zar je malo njoj trebalo da se upali!

— Skidaj sa sebe tu	kapu suknju haljinu	koju sam ti dala! — vikale

su utroje, a sve u jedan glas, i zajurišale na sirotu Titricu da s nje strgaju sve šta je na sebi imala.

— Kako si smjela očijukati sa	kraljem? knezom Bubrinom? knezom Ljiljom?

— vikale su kraljica, kneginjica i kontesa, opet sve tri u jedan glas.

— Dajte joj njezine prnje, koje je imala na sebi kad je došla ovamo, i neka se gubi iz moje kuće! — vikala je kraljica.

— Dobro pazite da na nogama ne odnese *moje* cipele, koje sam joj posudila u svojoj velikoj dobroti — doviknе kneginjica; a baš su te iste kneginjičine cipele bile prevelike za Titričine male noge.

— Odmah izdiri pa za mnom, ti bezobrazna djevojčuro! — grcala je Gundevaljka i dohvativši kraljičin žarač okrutna ženetina potjera Titricu u svoju sobu.

Kontesa potraži staklenu škrinju, u kojoj je čuvala oderinu stare Titričine kabaničice i onu jednu cipelu, sve odonda kad je mala došla u dvor, i reče: — Uzmi svoje krpe, ti goljo, i skidaj sa sebe sve što pripada poštenim ljudima pa idi kud znaš. — To kad reče, ona — jer nije znala drukčije — zdrpi s leđa onog nježnog stvora svu odjeću i ponovi: — Gubi mi se iz kuće!

Titrica, sjetna i rascviljena, skupi oko leđa onaj komad kabaničice, na kojemu su bila uvezena slova KRALJE... KRAS..., a odmah do slova bio otrcani rub, gdje je drugi dio plašta bio otkinut. A što se tiče cipela, šta je mogla početi s jednom sandalicom maloga djeteta? Još je na njoj bila vrpca, i ona — šta će — priveže je i objesi oko vrata.

— Zar mi nećete dati par cipela, da ne izlazim bosa na snijeg, lijepo vas molim, gospo? — zaplače jadna mala.

— Ne, ti otrovna zmijo! — odvrati joj Gundevaljka te ne budi lijena zamahne žaračem, istjera je na vrata — potjera niz hladne stube — natisne se za njom kroz studeno predvorje pa na dvorišna vrata — izbaci je na smrznutu ulicu, kruto i tako nesmiljeno da su curkom procurile suze smilovanja iz očiju hladnog zvekira na vratima, kad su ugledale tužnu siroticu i za njom strašnu Gundevaljku.

Ali milostiva vila nije dala da jadno siroče svisne od ljute studeni već je pripustila da mekani snijeg grije njezine nožice, i tako mala skupivši oko pleća i struka hermelinsko krzno svoje kabaničice ode u svijet.

— Šta sada, zar smo zaboravili na doručak? — opomene proždrljiva kraljica.

— Koju bih obukla haljinu, mama? Onu ružičastu ili graorastu? — upita Anđelka. — Šta mislite, koja će se više militi mome dragom knezu?

— Gospođo N.! — zapjeva kralj iz svoje rušnice — dajte da jedemo kobasice za doručak. Nemojte zaboraviti da je knez Bubrina naš gost!

Tako oni, a onda se raziđu da se spreme za doručak.

U devet sati svi su se našli u doručkovaonici, sjeli i čekali gosta, ali njega nije bilo. Čajni kotlić je zujkao a onda glasno zažuborio i najposlije još glasnije zaklokotao. Pušili se uštipci, a imali su i zašto — bila je to hrpa, i kakva još! Jaja su bila varena, staklenka malinova pekmeza posađena na stol, kava vruća, gotova, a gojno pile i čitav jezik čekali su sa strane, da se pomaknu na sredinu stola kad na njih dođe red. Još će počekati, jer je kuhar Bongulon upravo donio kobasice. Oh, kako su mirisale!

— Gdje je Bubrina? — upita kralj. — Džone, gdje je Njegovo Kneževsko Visočanstvo?

Džon izjavi da je Njegovu Kneževskom Visočanstvu odnio vodu za brijanje i odjeću s ostalim šta mu je trebalo, ali ga nije bilo u sobi te će biti da je načas izašao.

— Prije doručka izaći na snijeg? Nemoguće! — reče kralj zabadajući viljušku u kobasicu. — Uzmite malo kobasice, mila moja. Anđelka, zar nećeš ovih krasnih kobasica? — Kneginjica uze jednu, jer ih je rado jela. U taj čas pojavi se Stonoga s kapetanom Kokoškinom, obojica promijenjeni u licu, smeteni i uznemireni.

— Bojim se, Vaše Veličanstvo... — otpočne Stonoga vičući.

— Nikakvih poslova prije doručka, Stone! — presiječe kralj. — Prvo doručak, a onda posao. Gospođo N., još malo sladora!

— Veličanstvo, bojim se da ne bude prekasno, ako budemo čekali do iza doručka — ne pometajući nastavi Stonoga. — Objesit će ga u devet i trideset.

— Ne govorite nam o vješanju, prisjest će mi doručak, hej, vi neotesani čovječe — umiješa se kneginjica. — Džone, molim gorušice. A molim vas da čujem, koga to treba objesiti?

— Veličanstvo, kneza! — šapne Stonoga kralju.

— Govorite mi o poslovima poslije doručka, jesam li vam već rekao! — odsiječe kralj oštro.

— Evo moje glave da će biti rata — reče ministar. Njegov otac, kralj Prpalo...

— Njegov otac, ama *tko,* čovječe? — uskoči kralj. — Kralj Prpalo nije Ljiljov otac. Kralj Stojša, moj brat, Ljiljov je otac.

— Kneza Bubrinu vješaju, Veličanstvo, a ne kneza Ljilja — reče ministar predsjednik.

— Vi mi narediste da vješam kneza — javi se Kokoškin — a ja uzeh ružnoga. Naravno, nije mi moglo ni na um pasti da bi Vaše Veličanstvo moglo umoriti svoj rod i proliti svoju vlastitu krv.

Kralj nije zazinuo da mu išta odgovori, ali je dohvatio tanjur s toplim kobasicama i bacio ga Kokoškinu u glavu. Kneginjica krikne i bez oklijevanja padne u nesvijest.

— Natočite vode iz čajnika na Njezino Visočanstvo — reče kralj, i vrela voda kneginjicu pomalo oživi. Njegovo Veličanstvo pogleda u sat, isporedi ga sa zidnim satom u gostinskoj sobi, zatim sa crkvenim satom na trgu s druge strane dvora, a onda ga pažljivo navije. Kad ga je navio, opet se zagleda u nj. — Veliko je pitanje — reče — je li moj sat brz ili ona dva kasaju, ili ovaj moj i ona dva zaostaju. Ako moj zaostaje, onda slobodno možemo nastaviti doručak. Ako je brz, onda ima upravo tek nešto malo vremena a toliko ili nešto manje nade da bi mogli spasiti kneza Bubrinu. Opravili ste mi baš nezgodnu i vraški nepriličnu stvar, i poštenja mi, Kokoškine, dolazi mi volja da i vas dam objesiti.

— Veličanstvo, učinio sam samo svoju dužnost. Vojnik ima samo slušati zapovijed. Nisam očekivao, poslije četrdeset i sedam godina vjerne službe, da bi mome vladaru moglo pasti na um da me smakne kao prostog razbojnika.

— Sto tisuća kuga i morija na vas! — zaciči kneginjica. — Zar ne vidite, dok vi lomite jezik, da moga Bubrinu vješaju?

— Duše mi, tako je, dijete ima pravo. Ona uvijek ima pravo, ta moja djevojka, a ja sam sav pometen — reče kralj, opet gledajući u sat. — Ha! Slušajte! Bubnji. Ipak je to vraški neprilična stvar.

— O tata, vi glupače! Napišite naredbu o pomilovanju i dajte mi da s tim odletim tamo — razviče se kneginjica te začas ulovi negdje list papira, pero i crnilo, i sve to položi pred kralja.

— Sto mu gromova! Gdje su mi očale? — poviče vladar. — Eto, sad su bile tu. Nisu, ne. Anđelka, otiđi, molim te, u moju ložnicu i zaviri pod jastuk, ali ne pod mamin. Tamo ćeš naći moje ključe. Donesi mi ih . . . o Bože, Bože, kako su ove djevojke nagle! — Anđelke je već bilo nestalo. Otrčala je u spavaonicu, našla ključe i vratila se za tili čas, još prije nego što je kralj svršio jedan uštipak. — A sada, zlatno moje dijete — govorio je — moraš opet pretrčati cijeli taj put zbog pisaćeg stola, jer su u njemu moje očale. Da si me počula do kraja . . . Bijes je odnio! Eto opet ode! Anđelka! *Anđelka!* — Kad bi Njegovo Veličanstvo oštro zazvalo, znala je da mora poslušati. Ona se vrati. — Mila moja, koliko sam ti puta rekao, kad izađeš iz sobe, da *zatvoriš vrata!* Tako, budi tako ljubezna. Eto to je sve.

Konačno se došlo do ključa, do pisaćeg stola i do očala, a onda je kralj svojom rukom naoštrio vlastito pero i potpisao svojim imenom pomilovanje. Anđelka zgrabi pismo i odleti s njime poput vjetra.

— Mogla si malko pričekati, mila moja, toliko da svršiš uštipke, dok su još vrući. Ne vrijedi ni ići. Nemoj misliti da ćeš stići na vrijeme. Dodajte mi malinov pekmez, molim — govorio je vladar. — Don! Don! Eno otkucava devet i pol. Znao sam ja da je toliko.

Anđelka je išla, trčala, jurila, letjela. Ustrčala je uz Prednju ulicu i sjurila niz Glavnu ulicu, preletjela preko Tržnice pa dalje lijevo, pa preko mosta, pa uz uličicu sljepicu i hajd natrag, a onda okolo naokolo pokraj Kule, odotuda otpirila dalje desno preko Sitničarskog trga, a onda dosegla rasvjetni stup s one strane i okružila oko trga sve dalje, dohrlila, doletjela i stigla — stigla pravo do *Stratišta* i tu oko u oko pogledala i ugledala Bubrinu kako prav zdrav meće glavu na panj! Krvnik je već bio pljunuo u šake i podigao sjekiru, ali u taj čas doprhne kao na krilima kneginjica, priskokne sva bez daha Stratištu i krikne: — Pomilovanje!

— Pomilovanje! — prihvati sav puk.

Kneginjica pohrli uz tužne stratišne stube i uzvere se gore vještije i umješnije nego najspretniji užigač svjetiljaka. Doskoči, srne, otvori oba oka, raskrili obje ruke i poleti pravo Bubrini u zagrljaj, a onda prezirući svaku uljudnost i vrijeđajući sve dvorske propise uzvikne iz puna srca:

— O, moj kneže, moj kraljeviću, moj Bubrina, ljubavi moja! Eto je stigla u pravi čas tvoja Anđelka, stigla da spasi tvoj dragocjeni život, zlatni moj ružin pupoljče, došla da te očuva, da mraz zimski svat ne ubije tvoj mladi cvat! Da ti se šta dogodilo, tvoja bi Anđelka na mjestu presvisla i pozdravila Smrt, koja bi je sastavila s njezinim Bubrinom!

— Hm . . . svak po svom ukusu — reče Bubrina, a na licu mu se vidjela tolika smutnja i nelagodnost, da je to i kneginjica opazila, te ga nježnim glasom i još nježnijim riječima upita zašto je tako uznemiren. — Sve ću ti pravo reći, Anđelka — reče joj on. — Otkad sam stigao ovamo, bilo je toliko čuda i rusvaja, padanja sa stočića, prepirke i tučnjave, vike i čupanja i rezanja glava, i toliko računa da se namiri, da bi mi najmilije bilo odmah se vratiti u Krimsku Tartariju.

— Ali sa mnom, svojom zaručnicom, moj Bubrina! Ići ćemo tamo, premda je svagdje gdje ti dišeš za mene Krimska Tartarija, moj junače, moja miloto ljepoto, moj Bubrina!

— Pa eto kad je tako . . . pa sad se valjda moramo uzeti — dočeka Bubrina i obrati se svećeniku. — Doktore, došli ste da odslužite posmrtni obred, pa biste mogli, molim vas . . . i to bi moglo biti . . . odslužiti obred vjenčanja. Šta se mora, mora se. To bi zadovoljilo Anđelku, a onda, na ime mira i smirenja, dajte da se vratimo na doručak.

Bubrina je — dok su trajale tužne ceremonije na stratištu — imao u ustima ružu. Bio je to čarobni cvijet što mu ga je dala majka, a dajući mu ružu dobro mu je prikričila da se nikad ne smije od nje odijeliti. Ružu je držao među zubima i onda kad je polagao na panj svoju jadnu glavu, sve se kao kroz maglu nadajući kakvom nenadanom događaju, koji će mu pomoći. Ali kad je zametnuo razgovor s Anđelkom, bio je zaboravio na ružicu, i ona mu — razumije se — uteče i padne na zemlju. Kneginjica, prepuna romantičnih osjećaja, smjesta se sagne i zgrabi ružicu. — Slatka moja ružo — zausti — ti si cvala na usnama moga Bubrine, nikad se neću od tebe odijeliti!

To rekavši zatakne je na prsa. Sada Bubrina — to znate i sami — *nije mogao* reći: Amo tu ružu! Pošli su na doručak, a dok su hodali jedno uz drugo, Bubrina je sve češće i sve dulje gledao u svoju mladu, a u glavi mu sve brže svitalo kako je Anđelka lijepa i kako svakim časom biva sve ljepša i krasnija.

Tako se dogodilo da je htio saći s pameti, ne mogavši dočekati da se vjenčaju. Klečao je pred njom i ruke joj ljubio, molio i preklinjao, divio se i kliktao od miline, ali ona se oprla i sa svoje strane govorila, da bi mogli i počekati. Nije joj više bio lijep — nije nimalo, već baš protivno. Ni pametan nije bio — o, nikako, već obratno, veoma glup. Ni za lijepo vladanje nije znao kao Ljiljo. — Naprotiv — sračunala je Anđelka — nikakve uljudnosti, pravi pro —

Šta je na kraju u sebi dorekla, to vam ne umijem reći, jer se u to umiješao kralj Nebojša:

— Bah, trice i kučine! — zagrmio je. — Nikakvih gluposti, nikakva natezanja! Zovnite nadbiskupa i neka se knez i kneginjica odmah vjenčaju!

Tako se oni vjenčaše, a ja sa svoje strane se nadam da će biti sretni.

Poglavlje dvanaesto

KAKO JE TITRICA OTIŠLA U SVIJET I ŠTA JE DALJE BILO

Titrica je išla kud su je oči vodile a noge nosile, išla sve dalje dok nije izašla na gradsku kapiju, a onda se našla na širokom krimsko-tartarskom drumu, baš na onom istom putu kojim je i Ljiljo odmicao iz svoga grada. »Ah!« pomislila je, kad je poštanska kočija projurila mimo nju, dok je kočijaš uz rog svirao prelijepu svirku. »Kako bi mi bilo ugodno da sam u toj kočiji!« Ali su kola i konji uz zveket zvonaca i praporaca jurili i odjurili, i brzo ih nestalo u daljini. Mala sirotica nije ni sanjala tko je unutra, premda će biti da je mislila na njega čitavo to vrijeme.

Poslije toga nije bilo nikoga. Onda zadrndaju prazne taljige, vraćajući se s trga, a vozar, čovjek dobra srca, videći lijepu djevojku kako bosonoga prti cestom, javi joj se dobrodušno i ponudi joj u kolima mjesto. Reče joj da stanuje nakraj šume, gdje mu stari otac živi kao drvosječa, pa ako želi da će je k njemu odvesti. Titrici je bilo svejedno kud će stići i gdje će predahnuti, pa zahvalno primi njegov poziv i pođe s njim.

Vozar — videći je slabo obučenu — zamota njezine gole noge u svoj bjeljac i ponudi joj kruha i slanine. I premda joj je s njim na kolima bilo dobro, bilo joj je studeno i u srcu tužno. Tako su putovali dalje i dalje, sve dok se nije uvečerilo. Svagdje, kud bi god pogledali, bila je šuma. Visoki su borovi uvijali svoje grane pod bremenom snijega. Oko njih se crnila noć. Iz šume najednom prožmiri svjetlost — znak topline i udobnosti: to su bili prozori na kolibi staroga drvosječe.

Još malo, a onda stignu i uđu u kućicu. Drvosječa je bio već star čovjek, a imao je mnogo djece, koja su upravo sjedila za večerom i slatko pila toplo mlijeko prismačući kruh, kad stiže s kolima njihov najstariji brat. Svi su poskakali i zapljeskali rukama jer su to bila dobra djeca a voljela su najstarijega, pa su i povrh toga imali zašto da se vesele, jer im je on donosio igračke iz grada. Kad ugledaše lijepu tuđinku, svi pritrčaše da joj pomognu. Dovedu je k vatri i zabave se oko nje, tarući i grijući joj prozeble gole nožice, a onda joj donesu kruha i mlijeka.

— Pogledajte, oče! — dovikivali su starom drvosječi. — Pogledajte ovu lijepu djevojčicu, vidite kako su joj lijepe hladne nožice. Bijele se kao naše mlijeko! Hodite da vidite kakav joj je plašt, upravo kao ona krpa baršuna što visi u našem ormaru, a vi ste je našli onaj put kad je kralj Prpalo ubio u šumi mladu lavčad. Nu vidite, oče, kakvo je opet ovo čudo! Baš je čudnovato. Evo ima i cipelicu, svezana joj oko vrata, a ista je onakva kao ona što ste je vi donijeli kući a često ste nam je pokazivali — ona mala, ona plava baršunasta cipelica — baš kao da je njezin par.

— Šta, šta? — javi se drvosječa. — Šta to govorite o cipelici i o plaštu?

Titrica mu ispripovijeda kako se je našla — dok je još bila sasvim nejaka — u gradu s ovim poderanim plaštem i jednom cipelicom, pa su je k sebi uzeli ljudi, koji su je pazili, a onda se na nju rasrdili, i to bez ikakve njezine krivnje, tako ona misli. I odmah su je od sebe otjerali, pa se tako našla sama na putu. Ona se sjeća da je bila u šumi — ili je to možda samo sanjala — i sve je bilo tako neobično i vrlo čudnovato, i tu je živjela u pećini s lavovima, ali je prije toga bila, toga se još sjeća, u vrlo, vrlo krasnoj kući, tako krasnoj kao što je kraljeva u gradu.

Kad je to drvosječa čuo, toliko se začudio da bi baš vrijedilo stati pa gledati koliko se čovjek iznenadio. Ali se odmah nečemu dosjeti te će k ormaru, a tu je bila i čarapa, pa izvadi iz čarape novac od pet šilinga. To je bio novac kralja Karfiola. Gledao je u novac i klimao glavom, a onda se zakle da je slika na tome novcu isto istovito obličje ove mlade djevojke. Zatim iz ormara izvadi cipelicu i onu krpu baršuna, što ih je tako dugo čuvao, pa ih usporedi sa stvarima koje je Titrica imala na sebi. U Titričinoj cipelici bilo je zapisano »Kocijan, kraljevski cipelar«. U onoj drugoj cipelici bilo je isto tako napisano »Kocijan, kraljevski cipelar«. Na postavi osakaćenog Titričina plašta bilo je navezeno KRALJE KRAS, a na onoj krpi iz ormara VNA ULJKA. Br. 246. Kad si se malo pomučio i sastavio dva komada plašta, mogao si pročitati KRALJEVNA KRASULJKA. Br. 246.

Kad je to vidio dobri stari drvosječa, spusti se na koljena pred Titricom i reče:

— O moja kraljevna, o moja milostiva kraljevska gospođo, o prava pravcata kraljice Krimske Tartarije... pozdravljam vas... priznajem vas... odajem vam počast! — I u znak priznanja svoje podložnosti on triput nosom strugne o tlo i položi kneginjičinu nogu na svoju glavu.

— Kako to? — zausti ona. — Moj dragi drvosječa, vi ste morali biti plemić u dvoru moga kraljevskog oca! — jer i u svojoj niskoj

službi pod imenom Titrice NJEZINO VELIČANSTVO KRASULJKA, kraljica Krimske Tartarije, čitala je o običajima svih tuđih dvorova i naroda.

— To svakako jesam, moja milostiva gospodarice... nekad čedni župan Praskva... a evo već petnaest nemilih godina siromašni drvosječa. Sve otkako mi je nametnik Prpalo (kosti mu zemlja izmetala, nevjernom izdajniku!) oduzeo čast prvog župana.

— Prvi župan Čačkalice i jedan od čuvara Burmutice? Da, dobro se sjećam. Vi ste zauzimali ta mjesta pod mojim kraljevskim roditeljem. Ja vam ih vraćam, dvorski župane Praskva! Imenujem vas vitezom drugog razreda našeg Reda Kraljevske Tikve (prvi je razred bio pridržan samo za krunjene glave). Ustanite, markiže Praskva! — I puna dostojanstva, koje se ne da opisati, mlada kraljica, nemajući pri ruci mača, zamahne limenom žlicom, kojom je kusala kruh udrobljen u mlijeko, iznad ćelave glave starog plemića, kojemu su od ganuća potekle suze radosnice i domalo stvorile na podu pravu lokvu — dok su se njegova draga djeca te noći prezadovoljna uputila na spavanje, ali ne više kao siromašni drvosječići praskvići, već kao barun Tulipan i barun Varganj, baronesa Metvica i baronesa Preslica plemenite Praskvice.

Znanje povijesti, što ga je pokazalo *Njezino Veličanstvo*, i poznavanje *plemenitaških vriježa* njezine kraljevine bilo je vrijedno svake hvale i divljenja. — Kuća Šparoga morala nam je ostati vjerna — govorila je — uvijek su bili dobro dočekivani u našem dvoru. A jesu li se Artičoki, kao što im je vazda bilo u krvi, okrenuli prema novom suncu, koje izlazi? Rod Kiselica morao bi biti uz nas — uvijek su ih dobro pazili u dvoru kralja Karfiola. — Tako je na-

stavila, nabrajajući veliko i malo plemstvo Krimske Tartarije, i dobro se vidjelo kako se Njezino Veličanstvo baš dobro potkovalo i još bolje okoristilo svakim znanjem i pametovanjem marljivo učeći u progonstvu.

Stari markiz Praskva reče da može jamčiti za sve njih; da cijela zemlja stenje pod silom kralja Prpala i vapi za povratkom svoga zakonitog vladara. I premda je bilo kasno, on razašalje svoju djecu, koja su dobro znala sve šumske prolaze, da zovnu ovoga i onoga plemića. A kad je njegov najstariji pročešao konja i dao mu večeru, pa i sam došao da večera, markiz ga uputi da navuče čizme i osedla kobilu, te će projahati malo ovamo malo onamo i odnijeti poruke raznoj čeljadi.

Kad je momak čuo koga je doveo na svojim taljigama, i on smjesta klekne i položi njezinu kraljevsku nogu na svoje tjeme. I on namoči pod šumske kolibe svojim suzama. Bio je zatravljen ljubavlju za svoju kraljicu ljepoticu. Tako on, a tako i ostali, svi koji su je vidjeli: mladi baruni Tulipan i Varganj, koji se — još premladi — nisu umjeli savladati, već su od puste ljubomore sami sebe tukli šakama, gdje su stigli; tako i svi krimsko-tartarski plemenitaši, oni što su ostali vjerni domu kralja Karfiola a već su bili pristigli s istoka i zapada na poziv markiza Praskve. Bila su to većinom postarija gospoda, pa Njezino Veličanstvo nije moglo ni pomisliti da bi koji od njih mogao u sebi gajiti kakvu besmislenu strast. Zato se je s njima slobodno zabavljala, i ne sanjajući koliko njezina ljepota pustoši naokolo po svim srcima, sve dok joj jedan stari velikaš, koji se je pridružio njezinim vjernicima, ne reče istinu. Sad je ona — od straha da ljude ne zaslijepi njezina ljepota — metnula na se koprenu i tako potajno išla od jednoga plemićkog dvora do drugoga. Njezini vjerni išli su u pohode jedan drugome, sastavljali proglase i prigovore na proglase, dijelili među sobom najbolja mjesta i časti u kraljevini, prebirajući i brojeći protivnike, koje će istrijebiti kad kraljica dođe na svoje. Tako dan po dan, a kad je prošla godina, sve je već bilo gotovo da se prijeđe na djelo.

Stranka vjernih bila je — pravo da rečemo — pokupila većinom dotrajalu čeljad, iznemogle stare čudake. Hodali su naokolo i gazili zemlju vitlajući svojim starim mačevima, mahali zastavama i klicali »Živjela kraljica«, a kako je kralj Prpalo bio malo podalje, otišavši s vojskom da nešto osvoji, oni su neko doba provodili svoje a narod se veselio i oduševljeno kliktao, gdje bi se god pojavila kraljica; ali uza sve to prosti je puk ostao hladne krvi, jer, koliko svijet pamti — tako su govorili — poreze i namete morali su plaćati kralju Karfiolu gotovo jednako kao i sada u riznicu kralja Prpala.

Poglavlje trinaesto

KAKO JE KRALJICA KRASULJKA DOŠLA U GRADINU SMJELOGA KONTA GROZINE

Njezino Veličanstvo, kako nije imala šta dijeliti, načinila je od svih svojih sljedbenika vitezove kraljevske Tikve, markize, grofove i baronete. Oni su za nju nabavili mali dvorac i napravili joj krunu od pozlaćenog papira i kraljevsku odjeću od pamučnog baršuna. Prepirali su se i zametali kavge o dostojanstva i naslove što ih je trebalo podijeliti u njezinu dvoru, pa o prvenstvo i red — tko će biti viši a tko niži, pa koji će naslov imati veća a koji manja prava, veće ili manje počasti, eto sve tako i još gore, da je teško i meni zamisliti kako su se gložili i jedan drugoga grizli. Bijedna je kraljica bila do grla sita i kraljevanja i mnogih počasti, još dok nije prošao ni čitav mjesec otkako ih je uzela na se, i još malo pa bih rekao da je katkad uzdahnula i poželjela da joj je opet biti dvorkinjica. Ali bili ovako ili onako, svi mi moramo ispuniti dužnost prema časti i mjestu koje nam je sudbina dodijelila, pa se i kraljica pomirila sa svojim udesom i činila svoju dužnost.

Napomenuli smo kako se dogodilo da čete kralja Prpala nisu stale na put vojsci vjernih. Ta se vojska vukla naokolo brzinom koju je dopuštala kostobolja glavnog zapovjednika. U njoj je bilo

dvaput više časnika nego vojnika. Hodila je od mjesta do mjesta, a kad je prošlo podosta vremena koraci je dovedu do zemalja jednog od najmoćnijih velikaša u kraljevini, koji se još nije bio obrekao kraljici, ali se njezina stranka nadala da će i on pristati uz nju, jer se znalo da se uvijek gložio s kraljem Prpalom.

Kad su vjerni stigli nadomak kapije njegova perivoja, taj velikaš pošalje poruku da će se pokloniti Njezinu Veličanstvu. Bio je veoma moćan ratnik, a bilo mu ime konte Grozina. Bio je tako snažan, da su mu trebala dva jaka crnca koji će nositi njegov šljem. On izađe i pristupi, klekne pred mladu kraljicu i reče: — Gospo i okrunjena moja gospodarice! Velikašima kraljevine priliči da svakim vanjskim znakom iskazuju poštovanje nosiocu krune, pa bio on tko mu drago. Mi očitujemo našu plemenitost priznajući vašu. Junačina Grozina prigiba koljeno pred prvom plemkinjom ove zemlje.

Krasuljka mu odgovori: — Smjeli konte Grozina je neobično ljubezan. — Govorila je slobodno, ali u duši nije bila mirna. Strašila se toga čovjeka od prvog časa, pa i dok je pred njom klečao a njegove je oči stale probadati kroz čekinje njegovih uzvijenih brkova.

— Prvi velikaš kraljevine, gospo — nastavio je — pozdravlja svoju vladaricu. Moćni se knez obraća gospođi, od koje nema plemenitije. Gospo, moja je ruka slobodna, a ja je nudim, uz nju i svoje srce i svoj mač, vama u službu! Moje tri žene leže pokopane u grobnici mojih djedova. Treća je ispustila dušu, nema tome ni godina dana. Ovo srce bolno čezne za supružnicom! Udostojte se i budite moja, a ja vam se evo kunem da ću na naš vjenčani stol položiti glavu kralja Prpala, nos i oči njegova sina Bubrine, a po vrhu desnu ruku i uši nametnika vladara Papagonije, pa će i ta zemlja odsad pripadati vašoj-našoj kruni. Recite: da! Grozina nije navikao da mu se išta odbije. Zaista, stotinu mu sjekira, ja ne mogu ni zamisliti mogućnost da me odbijete, jer bi posljedice vašega »ne« bile užasne. Strašni pokolji; divljačka pustošenja; grozovita nasilja; paklena mučila, bijeda, nameti, harači, što će ucviliti stanovnike ove kraljevine a

oni će ih morati trpjeti, gutati, okukati, oplakati, ako se razdraži bijes strašnoga Grozine! Vidim pristajanje u krasnim očima Vašega Veličanstva — njihovi pogledi pune moju dušu zanosom!

— O, prejasni gospodine — prousti Krasuljka, povlačeći svoju ruku u velikom strahu. — Vaše je gospodstvo neobično ljubezno. Ali sa žaljenjem moram odgovoriti da otprije imam obvezu... obvezu mladome gospodinu... poštenu obvezu gospodinu po imenu ... knezu... Ljilju, tako... i nikad... nikad ne mogu biti žena ikome osim njemu.

Gdje je pero da opiše bijes konta Grozine u času kad je to čuo? Dižući se sa tla, škrinuo je zubima, da se naježurila koža a kosa poletjela uvis svima koji su ga čuli, iz usta mu suknuo plamen a za njim rječetine i psovke, tako *gromoglasne, silovite i nedolične*, da ih ovo pero ni za sve blago Papagonije i Krimske Tartarije ne bi ponovilo. — R-r-ruglo, r-r-rat i krv! Odbijen! Svi vragovi! Svi pakleni gromovi! Silni Grozina odbijen! Sav će svijet zastrepiti, uzdrhtati od moga bijesa! A vi, gospo, vi ćete glavom više od sviju to požaliti! — Kada to reče, jednim udarcem noge pogodi ona dva crnca, a onda izleti kao iz topa, da mu brci zavijoriše na vjetru.

Strava i pometnja obuze sve u tajnom vijeću Njezina Veličanstva, kad su čuli njegove riječi i vidjeli na kakav se je način udaljio od uzvišene vladarice, učinivši uz put od jadnih crnaca nogometne lopte — strava i smutnja, i to s razlogom, a to će pokazati budući događaji. Izašli su iz perivoja konta Grozine i brzo se udaljili od njegove kapije pokisli i malodušni. Nije prošlo ni pola sata, kad ih zaskoči ovaj lupeški poglavica s nekoliko svojih pristaša, koji potegoše mačeve, trgoše buzdovane, podbodoše konje i bedevije, srnuše, udariše sa svih strana, sjekoše i sasjekoše, oboriše i zdrobiše, izgaziše i sve u kašu pretvoriše, uz put zarobiše kraljicu, a što je od vojske vjernih živo ostalo, raspršiše na svih sedamnaest strana svijeta.

Jadna kraljica! Grozina, pobjednik i osvojitelj osobe Njezina Veličanstva, nije znao za uljudnost. Ni posjetio nije kraljicu, da joj se ispriča. — Dovucite zatvorena teretna kola — doviknuo je

svojim slugama — i ubacite unutra onu djevojčuru pa ćete je s mojim pozdravima predati Njegovu Veličanstvu kralju Prpalu.

Šaljući divnu zarobljenicu Grozina napisa i posla kralju Prpalu pismo puno sluganske poniznosti i odurna laskanja, prenavljajući se — *licemjerna laščina!* — kako se žarko moli za kraljevo zdravlje i zdravlje kraljeve obitelji. Ujedno mu obeća da će domalo glavom doći da se pokloni i da iskaže svu počast pred prijestoljem svoga uzvišenog vladara, pred prijestoljem kojemu je on, Grozina — ponizno moli da se to ne zaboravi — najvjerniji i najpostojaniji branitelj. Tako ovaj siloviti velikaš; ali *oprezna* stara *lija,* kao što je bio kralj Prpalo, nije se dala uhvatiti u takovu praznu *zamku,* pa ćemo malo kasnije čuti kako će zli nametnik postupati sa svojim još gorim podanikom, koji se toliko osilio. Ne, ne bojte se, takva dva prepredenca ne mogu se pouzdati jedan u drugoga.

Tako je nevoljna mlada kraljica, kad je pismo bilo gotovo, bila položena na slamu kao kažnjenica a onda odvedena u crnu noć, i tu će zatvorena u kolima prijeći silne milje, dok ne stigne do dvora, gdje je upravo zakonačio kralj Prpalo, nakon što je porazio sve svoje neprijatelje, većinu ih poklao a najbogatije doveo sobom u sužanjstvo da ih tu stavi na muke, ne bi li mu pokazali gdje su sakrili svoje blago.

Krasuljka je slušala njihove krikove i jauke u dubokoj tamnici, u koju su je zatvorili. Bila je to najjadnija rupčaga što se može zamisliti, puna slijepih miša, žabica ljigavica i žaba krastača, miša i štakora, muha i komaraca svake vrste, stjenica svake veličine, zmija i strahota svake ruke. Nisu dali da i malo svjetlosti propršī u tu jazbinu, da tamničari ne bi ugledali njezino lice i da se ne bi u nju zaljubili, kao što se dogodilo sovi buljini, koja je živjela gore u vrhu tamničke kule, jer ona i u mraku dobro vidi, pa i mački, jer i ona — kako već znate — u mraku vidi, a to se dogodilo odmah, čim je svojim zelenim očima ugledala Krasuljku, pa je nisu nikako mogli odmamiti da se vrati ključarevoj ženi, a njezina je bila. Sve su baburače krastače u tamnici dolazile k njoj da joj ljube noge, a guje otrovnice puzale i šetale se oko njezina vrata, savijale se oko njezinih ruku i ništa joj nisu učinile, tako je čarobna bila ova sirotna kraljevnica u svoj svojoj nesreći.

Najzad, nakon što su prošli mnogi dani i mjeseci a ona jednako čamila u tamnici, otvore se jednog dana tamnička vrata i strašni *kralj Prpalo* zakorači unutra.

Ovdje ćemo stati, pa ćemo u jednom daljem poglavlju čuti šta je kralj Prpalo rekao Krasuljki, a sada se vraćamo knezu Ljilju.

Poglavlje četrnaesto

ŠTA JE DOŽIVIO LJILJO

Sama pomisao da bi mogao za ženu uzeti onako olinjalo staro stvorenje kao što je bila Gundevaljka, utjerala je Ljilju toliki strah u kosti, da je kao odapet iz puške odletio u svoju sobu, napunio i zatvorio kovčege, doveo nekoliko nosača i našao se u tren oka ili malo prije u uredovnici poštanske diližanse.

Sreća je bila što je bio tako brz u rukama i nogama i što nije zatezao s putnim spremanjem i što je uhvatio rana kola, jer malo zatim — kad se rasplela gužva oko kneza Bubrine — onaj gadni i okrutni Stonoga pošalje nekoliko svojih redara u sobu kneza Ljilja da ga odvedu u zatvor, s nalogom neka mu prije no što prođe dvanaest sati odsijeku glavu. Ali je diližansa bila odmakla s papagonskog područja prije no što su prošla cigla dva sata; a sve se meni čini da se ni potjera, koju su poslali da dostigne kneza Ljilja, nije umorila od hitnje, jer su mnogi u Papagoniji bili naklonjeni Ljilju, sinu njihova starog vladara, pamteći da je taj uza sve svoje slaboće bio mnogo bolji nego ovaj što je sada vladao, ovaj lijeni i nehajni, nagli i nasilni vlastodržac. A Kralj — kad je prošlo ovo što smo dosad čuli — sad je tratio dane i novac u plesovima i maškaratama, lovnim izletima i svakojakim priredbama, misleći da mu tako treba uveseliti i uveličati udaju svoje kćeri za kneza Bubrinu. Nadajmo se, kad se malo ohladi, da mu u dnu srca neće biti žao što je njegov bratić izmakao stratištu.

Dan je bio veoma studen a snijeg pokrivao zemlju, pa je Ljiljo — koji je bio uzeo jednostavno ime gospodin Lilijan — bio sretan što je dobio mjesto unutra u diližansi i tu se smjestio uz vozara i još jednog gospodina. Na prvoj postaji, brojeći od Palačankara, kad se zaustaviše da izmijene konje, pristupi diližansi neka sasvim obična žena iz malog puka s torbom pod rukom, i zamoli da joj dadu malo mjesta. Sva su mjesta pod krovom bila zauzeta i mladoj ženi rekoše, ako želi putovati neka ide na krov. Jedan putnik pod krovom, onaj isti što je sjedio do Ljilja (ja bih rekao, da je bio neuglađena i surova osoba) promoli glavu kroz prozor i reče: — Lijepo vrijeme, baš lijepo vrijeme za put na krovu! Želim ugodan put, moja draga! — Jednu je ženu bio uhvatio ljut kašalj, i Ljilju se sažalila. — Ustupit ću joj svoje mjesto — reče. — Bolje to nego da ona dršće gore na hladnom zraku s onim teškim kašljem. — Nato će mu onaj nemili čovjek: — Dakako, ti bi je grijao ako bi joj trebalo, ne bi ona tražila drugu bocu grijalicu. — Kad ga čuje Ljiljo, ne ostane mu dužan, već ga

čvrsto potegne za nos, a onda mu odmjeri nekoliko vrućih zaušnica i jednu mu prilijepi uz oko, tako da onome neotesancu nije drugi put moglo pasti na um da ga nazove bocom grijalicom.

Kad je tako namirio račun, Ljiljo veselo skoči na krov diližanse i udobno se namjesti u slami. Onaj prostak izađe već na slijedećoj postaji, a Ljiljo opet zauzme svoje mjesto i zametne razgovor s osobom do sebe. Učinilo mu se iza malo riječi da je to zgodna i pametna ženska, razumna i puna znanja, pa da se s njom može lijepo zabavljati. Tako su putovali sve do večeri, a dok su provodili vrijeme u razgovoru, ona je iz torbe, koju je imala uza se, nudila Ljilju svega i svačega. Ta njezina torba kao da je u sebi krila čudnovato skladište svakakvih stvari, što ih samo možeš zamisliti. On reče da je žedan, kadli se pod njezinom rukom iz torbe pomoli polić najboljeg blijedog piva i uz pivo srebren vrčić. Došlo doba da se ogladni, i bio je gladan, kad se pojavi — opet iz one torbe — pečeno pile, pa narezana butina, kruh i so, malo zatim nekoliko kusova božićne gibanice, a najzad čašica dobre šljive.

Dok su se tako gostili, ova naoko neugledna žena govorila je Ljilju o mnogim stvarima, u kojima je jadni knez pokazao svoje neznanje u istoj mjeri u kojoj ona znanje i sposobnost. On pošteno prizna, rumeneći se od stida, kolika je teška neznalica. Nato mu gospođa reče:

— Moj dragi Lji... dobri moj gospodine Lilijane, vi ste mlad čovjek i imate pred sobom mnoge godine. Takav mlad, nemate na svom putu druge zadaće nego da se naobrazite. Tko zna, neće li vam znanje jednog dana dobro doći? Onda kad... kad vas budu trebali kod kuće, kao što to obično biva.

— Zaboga, gospođo — reče Ljiljo — zar vi znate tko sam ja?

— Ja znam mnoge čudne stvari — uzvrati mu gospođa. — Bila sam na krstitkama neke čeljadi, a nekima sam dolazila ali su me s vrata otjerali. Vidjela sam kako se neki pokvariše, razmaženi dobrom srećom, a nadam se, da su se neki popravili, nakon što su

morali podnijeti mnoge tegobe. Svjetujem vam da ostanete u mjestu gdje se budu kola zaustavila da prenoće. Ostanite i bavite se znanjem i naukom, pa se kadgod sjetite stare prijateljice, kojoj ste bili uslužni.

— A tko je ta moja prijateljica? — upita Ljiljo.

— Kad vam što ustreba — nastavi gospođa, kao da nije čula njegovo pitanje — zavirite u ovu torbu, koju vam ostavljam i dajem na dar, i budite zahvalni...

— Kome, gospođo?

— Vili Crnoštapoj — reče gospođa i u isti tren izleti kroz prozor.

Kad Ljiljo upita vozara zna li kuda je nestalo gospođe — Koje gospođe? — odgovori mu čovjek. — Tu nije bilo nikakve gospođe osim one starice koja je izašla na prošloj postaji. — Ljiljo pomisli da je sanjao. Ali tu je, na njegovu krilu, bila torba, koju mu je ostavila Crnoštapa. Uto prispiju u grad, a Ljiljo izađe, kako mu je ona rekla, uzme torbu u ruke i ode u krčmu, da tu prenoći.

Dadoše mu vrlo lošu sobu, ali je Ljiljo i tako tvrdo spavao, pa kad se ujutro probudi, nije se u prvi čas ničega više sjećao. Misleći da je još u kraljevskom dvoru, poviče: Kliska, Tomo, Gavrane! Brzo moju čokoladu! Sobnu haljinu! Moje papuče! — ali mu se nitko ne odazove. Ni zvona nije bilo. Sad on dođe k sebi, izađe iz sobe i savrh stuba podvikne, ne bi li dozvao kakva služitelja.

Krčmarica dogega gore i drekne:

— Šta ste tu nadigli viku, pa mi dižete svu kuću, hej, mladiću? — reče mu ona.

— Nema tople vode. Nema posluge. Ni moje čizme nisu očišćene.

— He he! Zar baš? Imate ruke, očistite ih sami — govorila je krčmarica. — Vi studentići hoćete da ste netko i nešto. Nikad nisam doživjela takve bezobraznosti.

— Otići ću smjesta iz ove kuće! — odgovori joj Ljiljo.

— Što prije to bolje, momče. Platite račun i hajdete svojim putem. Sve su moje sobe za bolji svijet, a nisu za dangube kao što ste vi.

— Vama bi priličilo da vam se kuća zove »Gostionica kod Medvjedice« — uzvrati joj Ljiljo. — A vas bi trebalo naslikati pred vratima na onoj dasci koja tamo visi. — Krčmarica proguta odgovor i ode *torokajući*.

Kad se Ljiljo vrati u sobu, prvo što je ugledao bila je torba, koja je ležala na stolu, ali kao da je poskočila u zrak kad je on otvorio vrata. »Nadam se da će se u njoj naći štogod za doručak«, reče Ljiljo u sebi, »a to bi dobro bilo, jer još malo pa će mi džep ostati prazan!« — Ali kad je otvorio torbu, hoćete li pogoditi šta je ugledao? Četku, prostu četku svjetlaču i lončić sa crnom masti, a na lončiću napisano:

ĐAČAK SIROMAŠAK, TO MU NUŽDA KAŽE,
NEKA MAŠĆU CRNOM SVOJE ČIZME MAŽE.
POSLUŽI SE, UZMI I POSLA SE LATI:
ZATVORI ME DOBRO I U TORBU SPRATI.

Ljiljo se nasmije i posluša bez prigovora. Namaže čizme, a kad ih je dobro ulaštio, četku i lončić opet spremi u torbu.

Kad se pomalo uredio, očistio i nagizdao, torba opet malo poskoči uvis, a on se prikuči, pogleda, zavuče ruku i izvadi:

1. stolnjak i ubrus,

2. šećernicu s najboljom vrstom šećera u kockama,

4. 6. 8. 10. dvije viljuške, dvije žličice, dva noža, mašice za šećer, masleni nožić, sve s oznakom L,

11. 12. 13. čajnu zdjelicu, tanjurić, zdjelicu proljevaču (u koju će izlijevati trunjave ostatke čaja, bude li želio još piti),

14. vrčić najboljeg slatkog vrhnja,

15. čajnu limenku sa dvije vrste čaja, tamnim i zelenim,

16. veliki samovar i kipuću vodu,

17. tavicu sa tri jajeta pečena kako treba,

18. četvrt librice* najboljeg čajnog maslaca,
19. ruku pšeničnoga kruha.

Eto to sve, pa ako mu ovo nije bilo dosta za dobar doručak, onda ne znam kome je ikad bilo dosta?

Kad je s doručkom bio gotov, Ljiljo sve te stvari opet složi u torbu i ode tražiti sobu gdje će stanovati. Zaboravio sam reći, da se ovaj slavni sveučilišni grad zvao Bospor.

On unajmi sobu s čednim posobljem, preko puta sveučilišta, plati u krčmi račun i ode u svoj stan s kovčezima i putnom torbom, a nije zaboravio — to mi morate vjerovati — ni onu drugu torbu.

Kad je otvorio kovčeg, što ga je dan prije bio napunio svojim najljepšim odijelima, nije više u njemu bilo nijednog odijela, a kovčeg je bio pun knjiga. On dohvati jednu knjigu, onu prvu, a kad je otvori, vidi u njoj napisano:

ODJEĆA ZA LEĐA, ZA TRBUH I KRAKE,
A ZA GLAVU KNJIGE — ZA KRALJE I ĐAKE.
GDJE SI PRAZAN ZNAM TI, ZATO ČITAJ, PAMTI,
KAD ZA POSLOM LETIŠ DA SE JEDNOM SJETIŠ.

To u kovčegu. A torba, ona čudnovata torba — i ona, kao da je znala šta njemu treba, ništa nije zaboravila: studentska kapa i plašt, podebeo uvezak papira (koji će mu služiti za pisanje), crnionica puna crnila, nova novcata pera. Džonsonov rječnik**, a taj mu je pao u ruke kao nebeska mana, jer je njegov pravopis bio vrlo zanemaren — sve te dobre stvari ležale su jedna uz drugu u utrobi čudesne svaštatorbe.

Poraduje se naš Ljiljo i protare dlane, da se prihvati posla. Sjedio je i grijao stočić dan za danom, učio i knjigom se mučio punu godinu dana, stizao i prestizao, a kad je prošla godina, mladi gospodin Lilijan uspeo se, odskočio i postao uzor svim studentima bosporskog sveučilišta. Svi su redovni i izvanredni profesori, svi lektori i docenti, asistenti, praktikanti i laboranti i svi redari i vratari o njemu govorili najljepše što se moglo, a drugovi ga zamilovali i zavoljeli. A kad je došao i dokončao ispit, prošao je jednoglasno, tj. po svim glasovima, s odlikom i nagradom za sve predmete, to jest:

* Mjera za težinu.
** To je prvi pravilno sređen veliki rječnik engleskog jezika, izdan 1755.

PRAVOPIS — NAGRADA	FRANCUSKI — NAGRADA
PISANJE — NAGRADA	ARITMETIKA — NAGRADA
POVIJEST — NAGRADA	LATINSKI — NAGRADA
KATEKIZAM — NAGRADA	DOBRO VLADANJE — NAGRADA

a drugovi — svi i jedan — klicali su: — Ura! Živio Lilijan! Lilijan je momak i po, svima nama šećer i so! Živ bio i veselio se! — Nije se samo na tome svršilo, jer je malo zatim, došavši u svoj stan, doprtio sobom podosta medalja, kruna, knjiga i drugih znakova časti.

Sutradan poslije ispita zabavljao se mladi gospodin Lilijan sa svoja dva prijatelja u kavani — (ne znam jesam li vam pripovijedao kako je u svojoj torbi svake subotnje večeri nalazio upravo toliko novaca da je mogao namiriti račune za prošli tjedan, i čistu gvineju po vrhu za male troškove — zar vam nisam to rekao? eto to svake subote, tako sigurno kao što je dvaput dvadeset četrdeset i pet) — zabavljao se, kako rekoh, kad slučajno baci pogled na *Bosporski Dnevnik* i zagledavši se malo bolje s lakoćom pročita (jer je sada znao čitati, pisati i sastavljati najdulje riječi) evo ovo:

»ROMANTIČAN SLUČAJ. — Jedan od najneobičnijih događaja, za koje smo ikad čuli, izazvao je opću uzrujanost u susjednoj zemlji Krimskoj Tartariji.

»Poznato je, da onih dana kad je sadašnji općepoštovani vladar Krimske Tartarije Njegovo Veličanstvo kralj *Prpalo* došao na prijestolje, pošto je u krvavoj bitki na Ježevu polju pobijedio blagopokojnoga kralja *Karfiola,* jedino dijete ovoga potonjega, kneginjica Krasuljka, nije nađena u dvoru, koji je zauzeo kralj Prpalo, i da se govorilo kako je kneginjica, koja je bila malena i nedorasla, odlutala u šumu (budući da su je sve osobe, kojima je ona bila povjerena, ostavile) i da su je u onoj istoj šumi kuda je pobjegla požderali krvo-

žedni lavovi, od kojih je zadnji par prije malo vremena ulovljen i odveden u tamničku kulu, nakon što je prije toga usmrtio nekoliko stotina osoba.

»Njegovo Veličanstvo kralj Prpalo, koji ima najmekanije srce na svijetu, duboko se je rastužio nad nesrećom koja je snašla nevinu malu kraljevnu, za koju bi se dobrohotnost Njegova Veličanstva neminovno bila pobrinula da joj se dodijeli dolično uzdržavanje. Ali se je činilo da o njezinoj smrti nema nikakve sumnje. Rastrgani dijelovi njezina plašta i jedna cipelica nađeni su prilikom lova, u kojemu je neustrašivi vladar Krimske Tartarije svojim vlastitim kopljem usmrtio dva lavlja mladunčeta. Spomenute zanimljive ostatke bezazlenog malog stvora sobom je odnio i kod kuće pohranio onaj koji ih je i našao, tj. barun Praskva, bivši službenik u Karfiolovu dvoru. Barun je poslije promjene na prijestolju pao u nemilost zbog svojih dobro poznatih legitimističkih* uvjerenja, a zatim je godinama živio u čednom zanimanju kao drvosječa na granici krimsko-tartarske kraljevine.

»U prošli utorak, dakle prije tjedan dana, pojavi se iznenada spomenuti barun Praskva s priličnim brojem druge gospode, koja su ostala privržena prošloj dinastiji, u ratničkoj opremi vičući: Bog neka poživi Krasuljku, pravu kraljicu Krimske Tartarije! i okružujući jednu mladu gospođu, o kojoj se šire glasovi da je *lijepa preko svake mjere*. Priča njezina života može biti vjerodostojna, ali je sigurno romantična.

»Osoba koja se naziva Krasuljka tvrdi da je izvedena iz šume ima tome petnaest godina, a da ju je izvela neka gospođa u kolima koja su vukli zmajevi (ovaj dio izvješća očito je *nevjerojatan)*, te da je bila ostavljena u dvorskom vrtu Palačankara, gdje je Njezino Visočanstvo kneginjica Anđelka, kći vladajućega kralja u Papagoniji a sada udata za Njegovo Visočanstvo kneza Bubrinu, prijestolonasljednika Krimske Tartarije, našla dijete i s onom *otmjenom dobrohotnošću*, kojom se uvijek odlikovala nasljednica prijestolja u

* **Legitimisti su pristaše zakonitog reda u nasljeđivanju krune.**

Papagoniji, djetetu dala *toplo sklonište i ugodan dom*. Budući da mu se nije znalo za rod, jer mu je odjeća bila čedna, nahoče je bilo odgojeno u dvoru kao služinče pod imenom *Titrica*.

»Kako se moglo i očekivati, djevojčica nije zadovoljila svoje gospodare, pa je otpustiše i dadoše joj da odnese komad plašta i cipelicu, dakle sve što je imala na sebi kad su je našli. Prema njezinoj tvrdnji, ona je ostavila Palačankar otprilike prije godinu dana, a kroz cijelo to vrijeme sve od svog odlaska bila je s obitelju Praskva. Istog jutra kad i ona, knez Ljiljo, bratić kralja Papagonije, mladi kraljevski rođak, koji *nije bio baš na glasu po svojim sposobnostima i po urednu životu*, također je ostavio Palačankar i za njega se ništa više nije čulo.«

— Čudne li priče! — rekoše Oluja i Kijača, dva mlada studenta, osobiti Ljiljovi prijatelji.

— Ha! A što je ovo? — pridoda Ljiljo, čitajući:

»NAJNOVIJE VIJESTI DRUGOG IZVANREDNOG IZDANJA. — Kako doznajemo, četa pod vodstvom baruna Praskve krenula je na bojni pohod, ali je dočekana, opkoljena i ametom poražena od generala konta Grozine, a *takozvana* kraljevna uhvaćena i kao zarobljenica poslana u prijestolnicu.

»SVEUČILIŠNE VIJESTI. — Jučer, u sveučilištu, istaknuti mladi student gospodin *Lilijan* pročitao je svoj latinski govor. Čestitao mu je dekan bosporskog sveučilišta, dr Pitagora Temistoklo, i nagrađen je najvećom sveučilišnom počasti — drvenom žlicom.«

— Ostavite te gluposti — javi se Lilijan, veoma uzbuđen. — Hodite k meni, prijatelji. Junački moj Oluja! Neustrašivi Kijača! Prijatelji mojih teških dana, sudionici moje jagme za znanjem... imam vam povjeriti tajnu, koja će vaše čiste duše uznemiriti i nagnati u čudo.

— Samo naprijed, momče! — uzvikne Oluja.

— Govori samo, ljepotane moj! — priklopi Kijača, mladić pun živahnosti.

S dostojanstvenom kretnjom, koja je odavala neopisivo veličanstvo, Ljiljo presiječe njihovo iskreno ali previše drugarsko i spram njega nedolično naklapanje.

— Oluja! Kijača! Dobri moji prijatelji! — nastavi Ljiljo. — Od ovoga časa je svako skrivanje i prerušivanje beskorisno. Ja više nisam čedni student, ja sam potomak kraljevske loze — kraljević.

— *Atavis edite regibus,** znam lijepi dje... — vikne Kijača. Htio je reći: djetiću, ali ga blijesak iz *kraljevskog* oka ponovno ušutka.

— Prijatelji — nastavi knez — ja sam taj Ljiljo, ja sam zakoniti vladar Papagonije. Ustanite, Oluja, ne klečite javno na ulici. I vi, Kijača, srce moje vjerno! Moj vjerolomni stric, dok sam još bio nejako dijete, ukrao mi je divnu krunu koju mi je otac ostavio, a mene je odgojio mlada luda, da sam ostao nebrižan, što se tiče mojih prava, kao nesretni Hamlet, kraljević danski a kad je pomišljao na krivde što ih je na meni počinio, umirivao me obećanjima brze naknade. Da ću se oženiti njegovom kćerkom Anđelkom — da ćemo nas dvoje kraljevati u Papagoniji! Riječi su njegove bile lažne — lažne kao srce njegove Anđelke, lažne kao njezine kose, kao njezina put i njezini prednji zubi! Ona je svoje škiljave oči bacila na mladoga Bubrinu, glupog nasljednika prijestolja Krimske Tartarije, i njega izabrala. Ja sam se priklonio mojoj Titrici — to je ona prelijepa kraljevna, moja Krasuljka. U njoj sam našao savršenstvo ljepote; pupoljak djevičanske čednosti; vilu, za kojom je moje srce žudjelo i moja duša sanjarila itd. itd.

(Ne kazujem vam do kraja ovaj govor, koji je bio veoma lijep, ali veoma dugačak. I premda Oluja i Kijača nisu ništa znali o ovome šta im je govorio Ljiljo, znaju to moji dragi čitatelji, pa zato presijecam i nastavljam.)

Knez i njegovi mladi prijatelji pobrzaju kući, u njegov stan, uzbuđeni svim ovim čudima što su ih netom doznali, a potonja dvojica nadasve divotnom pojavom *kraljevskoga pripovjedača,* te se domala uspnu u njegovu sobu, u kojoj je on tako marljivo punio glavu sjedeći uza svoje knjige.

* Potomče pradjedovskih kraljeva (Horacije).

U njegovu pisaćem stolu ležala je njegova svašta-torba, ali ovaj put nije bila nabuhla od svoga danomičnog obilja, već se napela i opružila i toliko se oduljila, da je to Ljiljo — i da nije htio — morao opaziti. Priđe bliže, razveže uprte i — šta mislite da je bilo u torbi?

Mač — nov novcat dug mač za sječenje i probadanje, sjajan, bridak, sa zlatnim balčakom, u toku od crvena baršuna, a na koricama bilo je urezano: *Za Krasuljku dovijeka!*

Ljiljo ga isuče, a mač sine kao Sunce i obasja cijelu sobu. — Za Krasuljku dovijeka! — uzvikne Ljiljo, uzviknu za njim Oluja i Kijača, ali sada obuzeti poštovanjem pažljivo počekavši da prvo počne Njegovo Visočanstvo.

Malo zatim trgne ih prasak, kad se iznenada otvoriše njegovi kovčezi. Pojave se tri nojeva pera, stršeći iz krune od zlata, a krunila je ocjelni kalpak, što se pred njihovim očima zaljeskao kao čisto srebro. Ukaže se oklop, za njim par ostruga, a najzad ostala bojna oprema za kralja oklopnika.

Na Ljiljovim policama nije više bilo nikakvih knjiga. Gdje su prije stajali veliki rječnici, Ljiljovi prijatelji ugledaše dva para visokih vojničkih čizama natkoljenki — na njima zapisnice s bilješkama: »poručnik Oluja« i »blagorod. gosp. Kijača« — a pristajale su jednom i drugom kao ruci rukavica. Bilo je tu i šljemova, košulja pancirlija, prsnih i leđnih štitnika, mačeva itd. upravo kao u najromantičnijim pripovijetkama. Tako je eto došlo, da su sve gradske dangube, zjajući na izlazu iz grada Bospora, mogle te iste večeri opaziti kako na gradsku kapiju izlaze tri kršna viteza, u kojima ni vratari ni čuvari pristojnosti ne bi mogli prepoznati kneza i njegove prijatelje.

Uzeli su dobre sedlenike u konjara, koji je u prenoćištu vodio brigu o tuđim konjima, a kad su pojahali, ni trena nisu popustili uzde, dok ne stigoše do zadnjeg mjesta prije granice gdje se prelazilo u Krimsku Tartariju. Kako su im konji već bili umorni od duga hoda, a naši vitezovi gladni, zaustave se u gostionici, da se tu odmore. Kad bih sve htio dobro opisati, morao bih evo ovako dalje nastaviti i napisati čitavo poglavlje. To bih i učinio, da sam kao neki naši pisci, ali vi vidite da ja volim sve dobro natrpati u poštenu mjericu, da vam za malo vašeg novca dadem mnogo. Eto tako, da ne razvlačim, već sve da vam ukratko ispričam — oni se tu okrijepiše kako treba kruhom i sirom i dođoše k sebi uz dobro pivo, sve to gore na balkonu gostionice. Dok su oni zalijevali sir i kruh, odnekud se najednom ispotiha javi trijesak bubnjeva i pisak truba, a onda se sve bliže primicalo i sve bolje čulo. Još malo, pa se trg napuni vojskom, a kad Njegovo Visočanstvo malo bolje pogleda, prepozna kao svoju košulju papagonske zastave i u onoj vrevi glasova razabere papagonsku narodnu himnu, koju je svirala glazba.

Čete se smjesta uputiše krčmi, a kad se primakoše malo bliže, Ljiljo, ugledavši njihova vođu, usklikne: — Ama koga to vidim? Je li to on? Ne, nije! Ama jest! Fu! Ta ne može biti! Na moju dušu, jest! Jest on, to je moj prijatelj, moj vjerni, moja viteška stara vojničina, glavom kapetan Kokoškin! Hej, Kokoškine! Ovamo gledajte, hej, tu sam, zar ne poznajete više kneza Ljilja, vašega Ljilja? Momče desetniče, čini mi se da smo nekad bili dobri prijatelji. Aha, Piroška vam je ime, ako mi glava nije ishlapila, imali smo na mačeve dosta okršaja.

— I jesmo, vjere mi, dosta i podosta, dobri moj gospodaru — odgovori Piroška.

— Recite mi, šta znači ova bojna sila — nastavi Njegovo Visočanstvo s balkona. — Kuda li se to kreću moji Papagonci? — Kokoškin spusti glavu.

— Moj uzvišeni gospodine — reče — krećemo kao saveznici velikoga Prpala, gospodara Krimske Tartarije.

— Nametnika Krimske Tartarije, junački moj Kokoškine! Otimača i silnika krimsko-tartarskoga, pošteni moj Kokoškine! — škreše s balkona knez pun poruge.

— Moj kneže, vojnik mora slušati zapovijedi. Jedna je, da pomognem Njegovu Veličanstvu kralju Prpalu. A druga je (premda bih volio pregristi jezik nego to izustiti), gdje opazim i nađem, da zgrabim . . .

— Ali prije toga da ulovite vašeg zeca, hej, Kokoškine! — klikne Njegovo Visočanstvo.

— . . . *Ljilja*, nekada kneza Papagonije — dovrši Kokošin, a bio je uzrujan, da se to ne da opisati. — Kneže moj, predajte mač bez natezanja. Gledajte! Trideset tisuća na jednoga!

— Da predam mač! Ljiljo da preda svoj mač! — snažno i odlučno podvikne knez i zakoračivši naprijed, on, momak kraljevske krvi otvori usta i snokta, *bez ikakve priprave*, izgovori govor tako sjajan i veličanstven, da nema toga opisa koji mu ne bi učinio krivo. Bio je to govor u desetercu (u kojemu je on pokatkada govorio bez promjene, budući da je doličio njegovu uzvišenom položaju). Trajao je tri dana i tri noći, a u to vrijeme niti jedna od mnogih osoba, koje su ga slušale, nije bila umorna ili dremovna, niti je osjetila glad ili žeđ ni opazila razliku dana i noći. Samo su vojnici bučno povlađivali, kad bi on jednom svako devet sati malo stao da se osvježi narančom, koju mu je Kijača dodavao iz torbe. On im je riječima, za koje smo rekli da nećemo ni pokušati da ih ovdje ispišemo, razjasnio svu povijest prošlih događaja od početka do kraja i svoju odluku, ne samo da neće predati mač nego da će uzeti i krunu koja mu po pravu pripada. Kad je konac došao kraju i knez zaključio tu nečuvenu i uistinu *gigantsku besjedu*, kapetan Kokoškin podigne glavu, baci u zrak svoj šljem i vikne:

— Ura! Ura! Živio nam, dugo živio kralj Ljiljo!

Eto toliku je moć stekao Ljiljo, kad je onako korisno na naukama utrošio svoje vrijeme.

Uzbuđenje se pomalo stišalo, a onda narediše da se vojnicima razdijeli pivo, pa ni njihov vladar nije smatrao ispod časti i dostojanstva da malo potegne. Dok su se tako veselili, k Ljilju pristupi prilično zabrinuta lica Kokoškin i prijavi da je njegov odjel samo prethodnica papagonske glavnine, koja brzim hodovima ide u pomoć kralju Prpalu. Glavne snage daleko su dan hoda od njih, a vodi ih Njegovo Visočanstvo knez Bubrina.

— Ovdje ćemo ih dočekati i potući kneza — reče njegovo Veličanstvo — a onda će procviliti njegov kraljevski otac, kad i njega pritisnemo.

Poglavlje petnaesto

VRAĆAMO SE KRASULJKI

Ponude kojima je kralj Prpalo počastio Krasuljku bile su nalik na ponude raznih knezova i druge velike gospode, koja su se — kako smo vidjeli — redom i preko reda zaljubljivala u nju. Njegovo je Veličanstvo bilo obudovilo, pa je svojoj lijepoj zarobljenici — u isti čas kad ju je ugledalo — ponudilo da će je uzeti za ženu. Ona odbi njegovu prošnju na svoj obični umiljati način, ispričavajući se da je knez Ljiljo njezina ljubav i da ona na udaju za koga drugoga ne može ni pomisliti. Molio kralj i preklinjao Krasuljku da ga usliši, usrdno je nagovarao i tužno plakao, ne bi li je smekšao, a kad je vidio da mu je sve uzalud, taj vladar vrtoglave ćudi udari u prijetnje da će biti i muka i svakakvih čuda; ali mu ona čisto i bistro odgovori da će radije i to otrpjeti nego da prihvati ruku koja je ubila njezina oca. On je konačno ostavi samu, grdeći i strahovito kunući, a s vrata još dovikne neka se pripravi na smrt, jer će umrijeti čim svane jutro.

Svu je bogovitu noć kralj proveo u okrutnom razmišljanju, na koji način da se otarasi toga tvrdoglavog mladog stvorenja. Da joj odrube glavu — bila bi to za nju preblaga smrt. Da je objese — vješala su bila toliko obična stvar u zemlji pod rukom Njegova Veli-

čanstva, da ga nisu više nimalo zabavljala. Najzad se sjeti svojih lavova. Bila su to dva snažna, krvožedna lava, što ih je nedavno bio dobio na dar: ove će dvije zvijeri, otimajući se o svaki zalogaj, zaje-dnički skončati Krasuljku onako kako je i zaslužila. Uz njegovu tvrđavu bio je načinjen amfiteatar. Tu je kralj sebi dopuštao užitak da promatra borbe bikova, lov na štakore i slične divlje zabave. Lavovi su bili zatvoreni u krletku u podzemlju toga amfiteatra. Njihova rika, slična grmljavini, često se razlijegala gradom, čiji su stanovnici — moram na žalost spomenuti — jatomice povrvjeli da vide kako će okrutne zvijeri požderati jednu mladu gospođu.

Kralj se namjesti u kraljevskom sjedištu, a oko njega dvorski službenici. Do njega je sjedio konte Grozina, a ljudi su izokola opazili kako ga kralj mrko gleda i ljutito popriječa. A bila je istina da su kraljevi doušnici svome gospodaru napunili uši, sve mu dojavljujući šta je mislio i pleo, kovao i snovao Grozina, pa i o njegovoj prošnji i o obećanju Krasuljki da će udariti na kralja i da će mu skinuti glavu i krunu. Tmuran kao oluja probadao je kralj svojim pogledom ovoga ponosnog velmožu, dok su sjedili u pročelju teatra očekujući tragediju, u kojoj će sirotica Krasuljka biti glavna junakinja.

Malo su očekali, a onda izvedoše kneginjicu. Bila je u noćnoj košulji, leđa joj i ramena ogrnule prekrasne njezine kose, a bila je tako čarobno lijepa da su i sami tamnički stražari i nadglednici divljih zvijeri prolijevali gorke suze kad su je ugledali. Hodila je jadnim bosim nožicama (srećom je arena bila posuta pilovinom), hodila i prišla bliže, a onda se naslonila na povelik kamen u sredini amfiteatra. Okolo naokolo sjedili su u ložama kraljev dvor i svjetina, pred njima gvozdena ograda, skovana i podignuta sve u strahu od golemih, krvoločnih, riđogrivih, crnogrlih, bičorepih, grozoglasnih i brzonogih lavova. A onda se otvoriše kapije i za trenutak, javljajući se urravurravurravarrar ispadoše iz svojih crnih rupčaga, gdje su ih tri puna tjedna držali na čistoj vodi i suhoj pogači, dva velika, mršava, izgladnjela lava, ispadoše i strahovito urlajući, da je svima zasviralo u kostima kad su ih čuli, jurnuše na arenu i srnuše pravo na

kamen gdje je čekala jadna Krasuljka. Da ste bili srca milostiva i da ste je preporučili svojim svecima zaštitnicima, svi vi dobri ljudi, jer grozno je bilo i gledati!

Čitavim su cirkusom zabrujali, zašumili, zaječali tihi krikovi prepasti i smilovanja, pa je i sam divlji kralj Prpalo osjetio malo sućuti. Ali konte Grozina, koji je sjedio do Njegova Veličanstva, nimalo, već je uzviknuo što ga je grlo nosilo: — Ura! Naprijed! Tako, tako-o-o! — jer se još veoma srdio na Krasuljku što ga je odbila.

Ali nu vidi — čuda li neviđena! Događaja li nedogođena! Neobična li tkiva zgoda i događaja, kojemu se — uvjeren sam — nitko od vas ne bi mogao dosjetiti niti ga izmisliti! Kad se ljuti lavovi prikučiše Krasuljki, nisu nasrnuli, nisu se poklali tko će prije, nisu je razderali svojim velikim zubima. Oni su stali i umiljato je ljubili — onako kako su znali i umjeli — jedan i drugi, svu je obasuli svojim poljupcima! Lizali su i oblizali njezine dražesne nožice, a onda joj na krilo spustili svoje velike njuške, i tako se umiljavali predući od dragosti, krupno kako i priliči lavovima, kao da su joj htjeli reći: »Draga i mila naša sestrice, zar se ne sjećaš nas, svoje braće iz šume?« A ona, ona je raskrilila svoje lijepe ruke, da ih savije oko njihovih žućkastih vratova, i prignula lice da izljubi njihove njuške.

Kralj Prpalo kamenio se od čuda. A konte Grozina — opaki čovjek! — bio je sav zelen od jada i nije znao šta će. — Puh — uzviknuo je. — Prijevara! — kričalo je njegovo gospodstvo. — Ovi su lavovi pitome mrcine, dovedene iz putujućeg cirkusa. Prava je sramota ovako nasamariti pošteni svijet. Čini mi se da su dva šegrta ušili u krznene otirače pa ih izveli pred nas na arenu. Nisu to nikakvi lavovi.

— Ha! — javi se kralj. — I vi se usuđujete vašem vladaru u oči reći »prijevara«, je li? Ovi lavovi da nisu pravi lavovi, je li tako? Hej, ovamo, moji momci! Ovamo, moje straže! Držite ovoga ovdje konta Grozinu i bacite ga u cirkus! Dajte mu mač i štit, ostavite mu i šljem i oklop i ostalo, neka se brani i neka pobije lavove!

Oholi Grozina spusti svoje kazališno dogledalo, baci mrk pogled na kralja i njegovu pratnju, a onda će prizvanim momcima:

— Samo me taknite, vi psi! Svetoga mi Nikole starijega, bit će krvi! Vaše Veličanstvo misli da se Grozina boji? Ne, niti stotine tisuću lavova! Slijedite me dolje u cirkus, kralju Prpalo, i suprotstavite se jednoj od onih zvijeri tamo. Ne usuđujete se? Pa evo mene, makar i na dvojicu! — I otvorivši gvozdenu ogradu konte Grozina lako skoči u cirkus.

Vurra vurra vurra vur — avu avu au!!!
Za po prilici dvije minute
konte Grozina bio je
gotov
i nestalo ga bez traga
u raljama lavova
s kostima, čizmama, pucetima i sa svime
i tako mu je došao
konac.

Kad se to svršilo, kralj reče: — Pravo mu budi, prokletom buntovniku! A sada, kad lavovi neće da žderu tu mladu ženu . . .

— Pustite je! Pustite je! — vikala je svjetina.

— Ne! — zaurla kralj. — Neka sađu moje straže i neka je isjeckaju na komadiće. Ako priskoče lavovi da je brane, neka ih strijelci usmrte strijelama. Prkosnica mora u mukama skončati!

— A — a — ah! — vikala je svjetina. — Sramota! Sramota!

— Tko se usuđuje vikati »sramota«? — krikne razjareni silnik (tako slabo umiju tirani zauzdavati svoj bijes). — Svakoga drznika, koji pisne ma samo jednu riječ, smjesta bacite među lavove! — Mogu vam svojom glavom zajamčiti da je sada nastala gluha tišina. Samo se izdaleka nešto čulo. Bili su to zvuci: pang arang pang

pangkarangpang — i domalo jedan vitez i jedan glasnik dojahaše s protivne strane cirkusa, vitez u punoj bojnoj opremi sa spuštenim vizirom,* noseći na vrhu koplja pismo.

— Ha! — klikne kralj. — Vjere mi, to je Slon i Tvrđava, vjerni moga papagonskog brata . . . a vitez je, ako me pamet i oči ne varaju, junački kapetan Kokoškin! Šta ima nova u Papagoniji, viteški Kokoškine? Slone i Tvrđavo, vaša trublja, moje mi časti, morala vam je osušiti grlo. Šta želi moj žedni glasnik piti?

— Najprije od Vašega Gospodstva riječ da nam dajete salvum conductum** — javi se kapetan Kokoškin — a prije nego išta popijemo dopustite da vam izručim poruku našega kralja.

— Od moga Gospodstva, ha! — ponovi Krimski Tartarin, smrknuvši se kao crna noć. — Taj naslov čudno zvuči u ušima pomazanoga i okrunjenoga kralja. Smjesta izrecite vašu poruku, viteže i glasniče!

Upravljajući uzde svoga bojnoga konja Kokoškin dojaše na gospodstven način pod kraljev balkon i okrenuvši se glasniku dade mu znak da počne.

Slon i Tvrđava, pustivši trubu niz rame, izvadi iz klobuka oveći svitak papira i stane čitati:

— Čujte i počujte! Čujte i počujte! Svi, koji ste tu, zapamtite i svima dalje razglasite, da, evo mi Ljiljo, kralj Papagonije, veliki vojvoda Barabanije, uzvišeni knez Turkestana i Đulistana i gospodar Paligorskih potoka, sada kada smo sjeli na prijestolje i uzeli naslov koji nam pripada a što je oboje dugo i bespravno prisvajao naš stric nametnik, nazivajući se kraljem Papagonije . . .

— Ha! — hakne Prpalo.

* Vizir je čelična rešetka na šljemu, koja se mogla spuštati preko lica, da ga zaštiti od strijela.

** Salvum conductum je jamstvo slobodnog dolaska i odlaska, slobodnog prolaza. Tko je dobio s. c., taj je — makar bio neprijatelj ili buntovnik — mogao doći k vladaru, koji mu je dao to jamstvo, bez straha da bi ga mogao utamničiti.

— ... ovim pozivamo vjerolomnog izdajicu Prpala, koji sam sebe naziva kraljem Krimske Tartarije...

Kraljeve su psovke bile strašne.

— Nastavite, Slone i Tvrđavo! — uskoči neustrašivi Kokoškin, a glasnik nastavi:

— ... da oslobodi iz sužanjstva kukavički zatočenu svoju zakonitu gospodaricu i punopravnu vladaricu *Krasuljku*, kraljicu Krimske Tartarije, neka se vrati na svoje kraljevsko prijestolje. Ako li to ne bude izvršeno i učinjeno, mi, Ljiljo, proglašujemo rečenog Prpala zaplotnjakom, busijašem, izdajicom, varalicom, nametnikom i kukavicom. Izazivamo ga na dvoboj na šake ili kubure, mačeve ili bojne sjekire, kremenjače ili toljage, sama ili na čelu njegovih četa, pješice ili na konju. Da je sve istina šta smo rekli, mi ćemo dokazati na njegovu grdnom i poganom tijelu!

— Živio moj kralj! — uzvikne Kokoškin i odigra jednu demivoltu, dvije semilune i tri karakola* sa svojim konjem.

— I ništa više? — reče Prpalo, stišavajući bijes koji je ključao u njemu.

— Vaše Gospodstvo, to je sve što vam poručuje moj kralj i gospodar. Tu je evo vlastoručno pismo Njegova Veličanstva, a evo i njegove rukavice.** Ako bi se pak našao i jedan krimsko-tartarski vitez kojemu bi se učinilo priličnim da štogod zamjeri izboru izraza Njegova Veličanstva, tu sam evo ja glavom Pljuskin Kokoškin, kapetan tjelesne straže, koji stojim ovdje svakome pripravan na uslugu. — To kad reče, mahne svojim kopljem i pogleda naokolo po skupu Krimejaca.

— A šta veli moj dobri papagonski brat, punac moga sina i moj dragi prijatelj, šta on veli na sve te blezgarije? — upita kralj.

— Kraljevu stricu je uzeta kruna, koju je bespravno bio prisvojio — odgovori Kokoškin ozbiljno. — On i njegov bivši ministar

* Demivolta, semiluna i karakol su okreti konjanika na mjestu: četvrtokret, poluokret i puni okret.
** Rukavica se prema viteškim običajima dobacivala u znak izazova na mejdan.

Stonoga leškare sada u tamnici i očekuju osudu moga kralja gospodara. Tu oni borave sve od bitke kod Bombardona...

— Kod koga, čega? — priupita iznenađeni Prpalo.

— ... kod Bombardona, gdje bi moj pokrovitelj, sadašnje Njegovo Veličanstvo, počinio silu junačkih djela da nije čitava vojska njegova strica, osim kneza Bubrine, prešla na našu stranu.

— Ah, moj sin, moj valjani momčić, moj Bubrina nije izdajnik — vikne Prpalo.

— Knezu Bubrini nije ni na um palo da prijeđe k nama. On je dao petama vjetra, Vaše Gospodstvo, ali ja sam ga ulovio. Knez je sužanj naše vojske i njega čekaju najstrašnije muke, ako i jedna dlaka padne s glave kneginjice Krasuljke.

— Zar zaista? — sikne Prpalo, koji je već bio pozelenio od jeda. — Zar baš tako? Tim gore po Bubrinu. Imam ja dvadeset sinova, svaki je upravo tako vrijedan kao Bubrina. Udarajte i bičujte moga sina, izgladnjujte ga, rastežite, razbijajte toljage o njegovu glavu, mećite ga na svakakve muke, lomite mu kosti, pecite ga na ražnju ili mu živu derite kožu, vadite mu sve one dražesne bijele zube jedan po jedan! Ali koliko je god Bubrina zjenica oka moga, mili dragulj moje duše — drag srcu momu — ha ha ha ha! meni je osveta još draža. Hej! Mučitelji, rastezači, krvnici, brzo palite vatre, žarite štipala! Amo rastaljeno olovo — amo vrelo ulje! Dovedite *Krasuljku!*

Poglavlje šesnaesto

KAKO SE KOKOŠKIN VRATIO U TABOR KRALJA LJILJA

Kapetan Kokoškin, kad je čuo kakvu je okrutnu zapovijed izustio kralj Prpalo, okrene konja, pošto je eto izručio poruku i tako izvršio nalog što mu ga je dao njegov kralj i gospodar. Dakako, bilo mu je žao Krasuljke, ali šta je mogao?

Tako se on vrati u tabor kralja Ljilja i tu zateče vladara kako tegoban i obuzet brigama puši cigare u kraljevskom šatoru. Duševni nemir Njegova Veličanstva nisu ublažile vijesti koje mu je donio njegov poslanik. — Bezdušni nečovjek, kraljevski izmet! — praskao je Ljiljo. — Kako ono dobro veli engleski pjesnik: Gad je čovjek koji spusti ruku na ženu osim da je omiluje. Šta velite, Kokoškine?

— Upravo je tako, Vaše Veličanstvo — odgovori mu poručnik.

— A jeste li vidjeli kako su je bacili u ulje? Zar to nije ono isto ulje koje čovjeku služi kao melem... koje ublažuje rane... zar ono nije pogasilo vatru da ne usključa, dobri Kokoškine... zar se ono nije oduprlo opačini, da ne pokvari ljepotu, kakve do danas ljudsko oko nije ugledalo?

— Vjere mi, dobri moj gospodaru, nisam imao srca da i jednu minutu gledam kako tu lijepu gospođicu vare. Ja odnesoh vašu poruku Prpalu i donesoh njegovu vama. Rekoh mu da će vama Bubrina odgovarati i u gotovu plaćati za njegov postupak. A on će nato da ima dvadeset sinova jednako vrijednih koliko i Bubrina, i smjesta svojim bezdušnim krvnicima dade zapovijed da se prihvate posla.

— O, okrutnog li oca, nesretnog li sina! — klikne kralj. — Hajdete, neka tkogod ode i ovamo dovede Bubrinu.

Bubrinu dovedoše u okovima, a činilo se da mu je prilično neudobno. Premda je bio sužanj, ipak je bio toliko zadovoljan, jer se je u duši bio smirio a borba već bila svršena, pa se je sa svojim čuvarima igrao piljaka kad je kralj poslao po njega.

— O, moj jadni Bubrina — reče kralj, a lice mu je odavalo beskrajnu sućut — jeste li čuli novost (vi vidite kako je Ljiljo želio Bubrinu pripraviti na kobnu njegovu sudbinu) kako je vaš okrutni otac Krasuljku osudio na... na s-s-mrt, k-k-neže Bubrina?

— Šta, Krasuljku na smrt, bu — hu — hu! — procvili Bubrina. — Krasuljku, lijepu Krasuljku, dragu Krasuljku! Ona, ona je bila najmilije djevojče na svijetu. Ljubim je dvadeset tisuća puta više nego Anđelku... i još više, još više! — Dugo je tako davao maha

svojoj tuzi, i to tako iskreno i od svega srca da je kralj bio ganut te će mu reći, rukujući se s njim, da mu je žao što ga prije nije bolje upoznao.

Bubrina, ne znajući šta mu se sprema a pun dobrih nakana, ponudi se da malo posjedi s Njegovim Veličanstvom i s njim zajedno popuši cigaru, ne bi li ga zabavio i utješio. Kralj je bio milostiva srca i dade Bubrini cigaru; ta mu je — reče Bubrina — prva, otkako je pao u sužanjstvo.

A sada pomislite kako je moralo biti ovome vladaru, najmilostivijem između svih kraljeva, kad je morao provući kroz uši svome sužnju da ga mora bez otezanja — poradi *podmukle i bezdušne okrutnosti* kralja Prpala počinjene na sirotici Krasuljki — smaknuti! Plemeniti Ljiljo nije mogao zadržati suze, a to nisu mogli ni grenadiri, ni časnici, pa ni sam Bubrina, kad mu se sve kazalo i razložilo i kad su ga najzad urazumili da je riječ Njegova Veličanstva *preča i teža* od *svega* i da se Bubrina mora pokoriti. Kad je i to bilo gotovo a Bubrina bio izveden iz kraljeva šatora, sad se istom uzmuči Kokoškin da sužnja utješi. Dokazivao mu je i na koncu dokazao da sve mora biti tako kako će biti, a da bi možda on sam, tj. Bubrina, da je pobijedio u bitki kod Bombardona, objesio kneza Ljilja. — Istina — priznavao je tužni Bubrina — ali mene to sada ne može utješiti! — a pravo reći, i nije moglo, jadnika.

Rekli su mu da će se sve svršiti sutra u osam sati, a onda ga opet odveli u tamnicu i tu ga pazili i čuvali kako je trebalo: Tamničarka mu pošlje čaj, a onda se javi ključareva kći s molbom da joj se potpiše u spomenar, kako su to dosad običavala i druga gospoda u sličnoj prilici. — Gubite mi se s očiju i vi i vaš spomenar! — okosi se na nju Bubrina. Dođe i jedan od Pogrebnog Zavoda, da mu uzme mjeru za najbolji lijes što se za novac mogao dobiti — ni to ga nije utješilo. Kuhar mu donese jela za kojima je prije žudio kad je god bio budan, ali ništa: ničega se nije ni dotaknuo. Sjedio je, misleći kako bi se javio Anđelki, sjedio i pisao, dok je sat jednako kuckao i nije znao stati, a kazaljka šetala okolo naokolo, šetala neumorno,

netremice puzala bez stanka i počinka i svaki se čas primicala jutru. Pristigne brijač, javi se i ponudi se da će ga obrijati u čast sutrašnjeg jutra. Knez Bubrina odapne nogom i kratkim putem otpremi čovjeka do vrata, a onda se zabavi oko pisma ne bi li napisao Anđelki nekoliko riječi, dok je sat jednako kuckao, a kazaljka nije više puzala već je skakutala i sve se bliže i sve brže primicala strašnom jutru. On se popne na kutiju za šešire, a kutiju je bio položio na stolicu, a stolicu bio uspravio na postelji, a postelju bio podigao na stol — popne se i zagleda se kroz prozor, da vidi bi li kako mogao uteći. Gledao je i gledao, a sat neprestano kuckao i kazaljka se primicala sve bliže, kobnom broju sve bliže, bliže.

Ali — gledati je kroz prozor jedno, a skočiti kroz prozor drugo: sat na gradskom tornju otkucavao je sedam sati. A on — on se uvuče u postelju, da malo prospava. Ali nije dugo ležao. Dođe uzničar, probudi ga i reče: — Na noge, Vaše Visočanstvo, *deset je do osam.*

Ustane jadni Bubrina. Bio je odjeven legao pod poplun (lijeno momče!), a sada se strese i reče da mu nije do oblačenja ili doručka, hvala lijepo. I ugleda vojnike, koji su došli po njega. — Naprijed! — reče a oni pođoše pred njim, plačući.

I prođoše kroz tamničko dvorište i dođoše u predvorje, a tu je bio i Ljiljo, koji je došao da ga dočeka i da se oprosti.

Njegovo Veličanstvo upravo se rukova s njim i *turobna karavana* sudbonosno zakorači dalje, kad najednom: čujder, čuj!

Hau — urrau — vurrau — aurr!

Razlegne se rika divljih nemani. A tko to jaše u grad, nagoneći u prepast i stravu dječurliju — da sve bježi glavom bez obzira — pa čak i crkvenjaka i uličnog stražara? Tko drugi nego *Krasuljka!*

Šta se to zbilo, šta li se dogodilo? Evo ovo! Kad je Kokoškin ušao u dvorište tvrđave Krezuboga Zmaja i potom vodio raspravu s kraljem Prpalom, još dok su oni bili u razgovoru, lavovi, ne mogavši dočekati kraja njihovoj prepirci, pojuriše na otvorenu kapiju i što bi dlanom o dlan požderaše šest stražara i pobjegoše s Krasuljkom,

koja je jahala na leđima jednog od njih dvojice, a onda su je nosili na izmjenu i s njom jurili sve dalje, dok nisu stigli do grada gdje je bila utaborena vojska kralja Ljilja.

Kad je *kralj* čuo za *kraljičin* dolazak, nije vam teško zamisliti kako je srnuo iz doručkovaonice da pomogne Njezinu Veličanstvu i da je spusti s njezina lava. A lavovi nisu više bili mršavi kao jučer. Bili su se utovili kao svinje, probavivši krupnoga Grozinu i tolike

gojne stražare, a bili su postali tako pitomi da ih je svak mogao pomilovati.

Dok je Ljiljo (veoma dražesno) klečao na zemlji i kneginjici dodavao ruku da se spusti, Bubrina je opet s drugoga kraja učinio svoje, dojurivši kao bez duše da pomiluje i izljubi lavove. Ruke je savijao, dokle je mogao, oko kralja šuma — na srce ga pritiskao — smijao se i jecao od milja. — O, ti moj zlatogrivče, ti moj umiljati grabljivče, kako mi te je milo vidjeti, tebe i našu dragu Titr... to jest Krasuljku!

— Šta, to ste vi, jadni Bubrina? — javi se kraljica. — Oh, kako se veselim što vas vidim — i pruži mu ruku na poljubac. Kralj Ljiljo ljubazno ga pljesne po leđima i reče:

— Bubrina, momče, i zbog vas sam sretan što je Njezino Veličanstvo došlo.

— I ja također — reče Bubrina — *a vi dobro znate zašto.* — Kapetan Kokoškin pristupi.

— Veličanstvo — reče — osam je i po sati. Hoćemo li dovršiti smaknuće?

— Kakvo smaknuće? — upita Bubrina.

— Časnik samo izvršuje dobivene zapovijedi — odgovori mu Kokoškin pokazujući nalog, a na ovo se Njegovo Veličanstvo kralj Ljiljo nasmiješi i reče:

— Knez Bubrina je i ovaj put pomilovan — a onda ga veoma milostivo pozove na doručak.

Poglavlje sedamnaesto

KAKO JE TEKLA STRAŠNA BITKA I TKO JE U NJOJ POBIJEDIO

Kad je kralj Prpalo čuo za ovo što mi već znamo, a to je da mu je njegova žrtva, prelijepa Krasuljka, utekla, bijes Njegova Veličanstva prešao je svaku ljudsku mjeru. Odmah je naredio da vrhovnog suca, vrhovnog upravitelja dvora i sve krunske dostojanstvenike, koji su mu došli na oči, bace u kotao vrelog ulja što je bilo pripravljeno za kneginjicu. Zatim je izdao zapovijed da se izvede sva njegova vojska — pješaci, konjanici i topništvo. Kad je i to bilo gotovo, on se uputi na bojni pohod na čelu nebrojenih četa i — koliko ja znam — dvadeset tisuća bubnjara, trubljača i frulaša.

Prethodnica kralja Ljilja — o tome nimalo ne sumnjajte — slala je svome vladaru vijesti o kretanju neprijatelja, ali Ljiljo nije gubio glave. Bio je predobro odgojen da bi kneginjicu, svoju krasnu gošću, plašio tričavim glasinama o skoroj bitki. Naprotiv, činio je sve što je mogao, da svoju odabranicu zabavi i uveseli. Doručak, ručak, večera, sve je bilo ukusno pripravljeno i gospodski ponuđeno, da Krasuljki bude što ljepše, a kad se unoćalo, kralj za nju priredi ples i zabavu i s njom otpleše sve plesove redom.

Sirotni Bubrina opet je bio u milosti, pa je radio šta je htio i hodao kuda je htio. Dali su mu novo novcato odijelo, a Njegovo Veličanstvo govorilo mu »dragi rođače« i s njim se postupalo kao s malo vode na dlanu. Tako drugi, a on — ništa. Svi su vidjeli da mu se u srcu izlegla neka velika tuga. Krasuljka — eto to je bilo. Kad je vidio prelijepu kneginjicu — kad je čarobna kao vila izašla u novoj elegantnoj haljini — kad se je u nju zagledao da je htio naprijeko oslijepiti: opet se u njemu užegla, raspalucala i rasplamsala ljubav, koja se ničim nije dala ugasiti. Nije mu ni na um padala Anđelka, sada kneginja Bubrinovka, koju je ostavio kod kuće, a već dobro znamo da ni ona nije venula za njim.

Kralj, dok je plesao s Krasuljkom dvadeset i petu polku, opazi prvi put prsten što ga je ona nosila na ruci i veoma se začudi. Kada to vidi Krasuljka, odmah mu ispripovijeda šta je bilo one večeri i kako je od Gundevaljke dobila na dar prsten, a ona ga je po svoj prilici našla ondje gdje ga je Anđelka bacila.

— Tako je — javi se Vila Crnoštapa, koja je bila došla da pohodi ovo dvoje mladih, a svakako je imala oko njih svoje potajne namjere. — Taj prsten dadoh kraljici, Ljiljovoj majci, koja nije bila

— bez zamjerke rečeno — baš veoma mudra žena. Prsten je začaran, i tko ga nosi, taj je za svačije oko lijep. Jadnome Bubrini, kad se krstio, poklonila sam ružu, koja je od njega činila naočita momka dok je god nosio tu ružu. Ali je on dade Anđelki, koja je smjesta postala ljepotica za svačije oči, dok se Bubrini vratio njegov neugledni lik.

— Krasuljki ne treba vaš prsten, tvrdo vam velim — reče Ljiljo, lagano se naklonivši. — Ona je krasna u mojim očima bez ikakve čarolije.

— Oh, gospodine! — reče Krasuljka.

— Pokušajte i skinite prsten — reče kralj odlučno i svuče joj s prsta prsten. U njegovim je očima ostala lijepa, kakva je i bila!

Kralju u prvi čas dođe na um da baci prsten, kad je bio tako opasan a njegova moć navodila sve muškarce da luduju za Krasuljkom; ali kako je to bio vladar vesela duha, on baci pogled na jednog momka, koji je preda se gledao sjetno neveselo, i reče:

— Bubrina, tužni moj mladiću, hodite da vidimo kako vam pristaje ovaj prsten. Kneginjica Krasuljka daje vam ga na dar! — Čarobna svojstva prstena bila su neobično djelotvorna: Bubrina ga natakne na prst, kad eto ti ga, svima se učini drukčiji, prilično milolik i kršan mladi knez — bijel i rumen u licu, plavokos, istina, malo pokrupan i krivonog, ali šta se moglo, pa noge i nisu bile važne, jer su bile obuvene u tako krasan par žutih čizama od najfinije marokanske kože da im nitko nije nalazio mane.

Bubrina se začas udobrovoljio, kad se pogledao u ogledalo, i razgovarao s Njihovim Veličanstvima živahno i zgodno, a onda plesao nasuprot kraljici s jednom od najljepših dvorskih gospođa. Kad je tom prigodom motrio kraljicu, nije se mogao suzdržati a da ne reče: — Čudnovato . . . vrlo je lijepa žena, ali nije tako *izvanredna* krasotica. — Ah, ne, to nije nikako! — reče dvorska gospođa.

— Ali meni nije stalo, dragi kneže — javi se kraljica, koja ih je čula — da li *vi* mislite ili ne mislite da sam doista lijepa.

Pogled, što ga je kraljici dobacilo Njegovo Veličanstvo na ovu milu primjedbu, bio je takav da ga ni jedan slikar ne bi mogao prenijeti na platno. A Vila Crnoštapa zadovoljno uzdahne: — Bili blagoslovljeni, moja mila djeco! Sada ste složni i sretni. Eto ćete sada dokučiti ono šta sam u prvom početku rekla, da će malo nevolje i jednom i drugom na koncu donijeti samo dobro. Vi, Ljiljo, da ste od početka do kraja odgajani u sretnim prilikama, jedva biste dosad naučili čitati i pisati, uludo bi tratili dane, rasipali bi novac na trice i nikad ne biste bili vrijedan kralj, kao što ćete sada biti. Vi biste, Krasuljko, bili toliko obasuti laskama, da bi vam se možda toliko smutila pamet u glavi koliko i Anđelki, koja je na koncu mislila da je predobra za Ljilja.

— Kao da itko može biti predobar za njega! — klikne Krasuljka.

— Oh ti, mila dušo! — reče Ljiljo. A to je i bila. On upravo raskrili ruke da je zagrli pred cijelim društvom, kad uto dotrči sav usoptan glasnik i reče: — Veličanstvo, neprijatelj!

— Na oružje! — poviče Ljiljo.

— Oh, smiluj se, Bože! — reče Krasuljka i padne u nesvijest, kako je i priličilo. On u brzini otme poljubac s njezinih usnica i smjesta *odjuri na bojno polje.*

Vila je kralja opremila bojnim oružjem od glave do pete, a to oružje nije samo čitavo bilo napupano draguljima i blistalo tako da nisi smio u nj uprijeti oči da ne oslijepiš, već je branilo od kiše, od puščanih i topovskih hitaca, od udarca sjekire i mača. Tako je Njegovo Veličanstvo usred najljuće bitke jahalo mirno, kao da je britski grenadir kod Alme*. Kad bih se ja u boju borio za svoju domovinu, poželio bih takovo oklopno odijelo kakvo je nosio kraljević Ljiljo. Ali, vi znate, on je bio kraljević iz bajke, a oni već imaju takove čudesne stvari.

* Rijeka Alma na Krimu bila je prizorište prve bitke u krimskom ratu god. 1854. Tada su saveznici pod zapovjedništvom Lorda Raglana i maršala St. Arnauda pobijedili Ruse.

Osim čarobne oklopničke opreme kraljević je imao i vilena konja, koji je grabio pedlje i milje brzinom koju si god zamislio. Imao je i čarobni mač, a taj mač umio se protezati, dokle si htio, a znao nabadati i odjednom probadati čitave pukovnije. Kad je već imao takovo oružje, pravo da rečem, ja se čudim što je i pomislio da izvodi i muči svoju vojsku. Ali je ona izašla na bojno polje, sva u sjajnim novim odorama. Kokoškin i dva kraljevićeva prijatelja iz sveučilišta, svaki je od njih trojice zapovijedao jednom divizijom, a Njegovo Veličanstvo na svome konju, koji se bio razigrao željan urnebesa, jahalo je svima na čelu.

Ah, da mi je pero Ser Arčibalda Elisona**, moji prijatelji, zar vas ne bih počastio kao najljepšom poslasticom opisom najstrahovitije halabuke? Zašto da ne padaju svakog udivljenja dostojni udarci mača? Da se ne zadaju krvave rane? Zašto da strijele poput jata skakavaca ne zamrače nebo? Da topovske kugle ne mrve u prah bataljune? Da konjaništvo ne juriša na pješake? Da pješaštvo tvrdoglavo ne čuči na petama čekajući konjaništvo? Morale bi trublje rikati; bubnji grmjeti; konji rzati; zurle ćurlikati; vojnici podvikivati, proklinjati, urlati; časnici dovikivati: — Naprijed, moji momci! — Juriš, djeco! — Ovuda, junaci! — Udri, ne žali! — U smrt za kralja Ljilja i za pravednu stvar! — Dovijeka za Prpala! — Zar ja to ne bih opisao, rekoh, opisao i razglasio najljepšim jezikom? Ali ovo pero nema vještine da opisuje bojna kreševa. Kratko, poraz vojske kralja Prpala bio je do temelja tako potpun da čovjek, kada bi to bili Rusi, ne bi mogao poželjeti da budu potpunije razbijeni i umeteni.

A što se tiče vladara koji je onako nepravedno prigrabio vlast, moramo reći, budući da je i takav kakav je bio počinio junačka djela mnogo veća nego što se moglo očekivati od kraljevskog razbojnika i nametnika koji se eno prije borio za onako lošu stvar i sa ženama onako okrutno postupao — dakle što se tiče kralja Prpala, velim,

---

** Sir Archibald Alison (1792—1867), pisac je *Povijesti Evrope u vrijeme francuske revolucije* i nastavka *Evrope od pada Napoleona I do dolaska na prijestolje Napoleona III.*

pošto na bojnom polju ono sve počini a vojska mu se razasu, dade i on petama vjetra, izbacivši prije toga iz sedla prvog svog generala, kneza Čičikova, i odjaše na kneževu konju, nakon što je pod njim poginulo dvadeset i pet ili dvadeset i šest njegovih vlastitih konja. Naleti Kokoškin, i kad nađe kneza Čičikova na tlu, možete se domisliti šta je od *njega* kratkim putem učinio. Kralj Prpalo je bježao, jurio, grabio, koliko mu je god konju sapa dopuštala. Ali ma koliko konj pod njim bio brz i ma koliko poput vjetra meo kilometre i milje, ne bojte se, netko je drugi grabio još brže. A taj drugi, vi već pogađate, nije bio nitko drugi već kralj i kraljevski sin Ljiljo, koji je iz svega glasa dovikivao: — Stani, izdajniče! Okreni se, zlikovče, i brani se! Zaustavi, nasilniče, nakazo, prokletniče u kraljevskoj odori! Stani, ako smiješ, da ti smaknem kletu glavu s tih kukavičkih ramena! — Dok je to dovikivao, Njegovo je Veličanstvo svojim mačem — a mi znamo šta je taj mač znao i umio, da mu nisi mogao uteći — bez prestanka dohvatalo, bockalo i podbadalo Prpala, gađajući ga u leđa, sve dok taj pogani silnik nije stao urlati od straha i tjeskobe.

Kad više nije imao ni kud ni kamo, kralj Prpalo pridrži uzde i nemilice tresne kneza Ljilja po glavi svojom bojnom sjekirom, a to je bilo teško oružje koje je toga popodneva sasjeklo i smrvilo ne znam koliko pukovnija. Ali, hvala providnosti, premda je udarac pogodio posred srijede šljem Njegova Veličanstva, ostavio je na njemu upravo toliko traga kao da ga je Prpalo pogodio komadom maslaca: bojna sjekira sva se savije u Prpalovoj ruci, a kralj i kraljevski sin Ljiljo grohotom se nasmije videći nemoć bijesnog nasrtaja toga okrutnog otimača krune.

Zbog neuspjeha svog grozovitog udarca vladar Krimske Tartarije s pravom se naljuti. — Ako ti — doviknut će Ljilju — jašeš vilena konja i nosiš učarano oružje, zar išta vrijedi da te još udaram? Ne vidim druge nego da se na mjestu predam. Njegovo Veličanstvo neće biti tako podlo da spusti ruku na stvorenje koje nije sposobno udarac vratiti udarcem.

Pravičnost ove Prpalove napomene smjesta je umirila velikodušnog Ljilja. — Predajete li se u sužanjstvo, Prpalo? — upita ga.

— A šta mogu drugo? — odgovori mu Prpalo.

— Priznajete li Krasuljku za svoju pravu kraljicu i predajete li krunu i sve svoje blago zakonitoj gospodarici?

— Ako moram, onda moram — reče Prpalo, koji je bio, a treba ga i razumjeti, veoma zlovoljan.

Uto su već pritekli pobočnici kralja Ljilja, i on im naloži da prihvate sužnja. Oni mu svežu ruke naopako i noge sapnu konju ispod trbuha, ali ga čitava prije toga okrenu licem repu i tako ga povedu i dovedu u glavni stan kralja Ljilja. Tu ga bace u onu istu tamnicu u kojoj je malo prije tamnovao mladi Bubrina.

Prpalo (koji se sada, našavši se u nevolji, promijenio, te nije bio ni nalik na onoga prijašnjeg Prpala, ponosnog nosioca krimsko-tartarske krune) upita s puno ljubavi i brige za svog sina — svoga dragog prvorođenca — i poželi ga vidjeti. A Bubrina, taj dobroćudni momak, ni jednom riječju ne pokudi svoga preuzetnog roditelja zbog njegove zloće — kad je dan prije digao ruke sa svog sina, kao da je tuđa kost, i bio pripravan bez milosrđa otrpjeti da izgubi glavu — već odmah poteče da obađe oca i da s njim govori kroz rešetku tamničkih vrata, jer ga nisu pustili da k njemu uniđe. Dao mu je i nekoliko sendviča, što ih je donio s veličanstvene večere koju je Njegovo Veličanstvo dalo da se gore priredi u čast sjajne netom zadobivene pobjede.

— Ne mogu s vama dugo ostati, Veličanstvo — reče mu Bubrina, koji je imao na sebi svoju najlješu odjeću, dodajući ocu sendviče — zauzet sam slijedećom četvorkom koju ću igrati s Njezinim Veličanstvom kraljicom Krasuljkom, a eto upravo čujem kako sviraju violine.

Tako se sin vrati u plesnu dvoranu, a nesretni Prpalo ostane u svojoj samoći, šutljivo se zalažući i svoju turobnu večeru zalijevajući suzama.

Sve što se bijaše okupilo oko Ljilja blistalo je od radosti. Plesovi i gozbe, sijela i veselice zaredaše jedna za drugom. Narediše puku po županijama, kuda su prolazili, da se noću rasvijetle prozori po selima, zaselcima i kućicama kraj puta, a danju da se putovi pospu cvijećem. Poručili su — a vjerujte, nikom se nije mililo da to odbije — da obilato pogoste čete jelom i pićem. I bez toga vojsci nije bilo ružno, jer se obogatila silnim plijenom što ga je zatekla u taboru kralja Prpala i otela od njegovih vojnika, kojima su (kad je to bilo gotovo) dopustili da se brate s pobjednicima. Tako ujedinjene sile kretahu se u lakim hodovima prema Ljiljovu glavnom gradu, a pred svim četama nosili su njegovu kraljevsku zastavu i zastavu kraljice Krasuljke. Kokoškin je dobio čast vojvode i vojskovođe, a Oluja i Kijača postadoše velmože kraljevstva. Njihova Veličanstva nisu tvrdičila dijeleći papagonsko odličje Reda Kr. Krastavca i krimsko-tartarskog Reda Kr. Tikve. Kraljica Krasuljka nosila je preko jahaćke odore papagonsku vrpcu R. Kr. Krastavca, a kralja Ljilja niste mogli vidjeti bez velike trake R. Kr. Tikve. A narod — kako je samo klicao gledajući njih dvoje kako jašu jedno uz drugo! Pukao je glas da je to najljepši par što su ga ikad oči vidjele. Nemojmo se tome čuditi, jer su zaista bili prelijepi, a da nisu bili, takovi bi bili u svačijim očima, jer su bili presretni. Njihova Veličanstva nisu se cijelog dana rastajala. Zajedno su doručkovali, zajedno ručavali i večeravali, zajedno hodili i konje jahali, jedno drugo casteći odabranim i nježnim riječima i rečenicama, jedno drugo veseleći slatkim razgovorima. A kad bi pala noć, pristupile bi dvorske gospođe Njezinu Veličanstvu (sve se i jedna sjatiše oko nje dan poslije Prpalova poraza), da je isprate do odaja koje su bile za nju uređene, a on, kralj Ljiljo, povukao bi se okružen pratnjom u svoju kraljevsku nastambu. Bilo je dogovoreno da će se vjenčati netom stignu u glavni grad, a nadbiskupu u Palačankaru bila je unaprijed poslana zapovijed, da sve pripravi za taj zanimljivi obred. Sam vojvoda Kokoškin odnio je tu poruku i u gradu svima dao upute kako će kraljevsku gradinu preurediti i oličiti svježim šarama. Vojvoda uz put zgrabi zatvorenoga Stonogu, bivšeg mi-

nistra, i prisili ga da se sjeti onih vreća i da vrati onu veliku svotu, koju je stari hrčak zgrnuo odnoseći blago pokojnoga kralja, i potajno kod sebe držao. Ni tada nije dangubio, već je bez skanjivanja ukonačio u prilično zatvoru u tvrđavi Nebojšu (koji je, da ne zaboravim napomenuti, već podavno bio svrgnut s prijestolja), a kad se bivši vlastodržac nešto nećkao, poprijeko odsjekao: — Vojnik, Vaše Gospodstvo, ne zna za drugo doli za svoju dužnost. Što mora biti, to će i biti. Imam zapovijed da vas spremim iza brave zajedno s kraljem Prpalom, kojega sam kao sužnja pod stražom doveo ovamo. — Tako i bude. Ali se nije na tome svršilo. Kad je došao njihov dan, otpremiše ova dva raskralja u Popravilište, a kad su i odotuda izišli živi i zdravi, moradoše se upisati u redovnike najstrože družbe, Reda Bičevalaca, pa su u tom novom staležu postom, bdjenjem i bičevanjem (koje su oni vršili jedan na drugome, krotko ali odlučno) činili javnu pokoru, da okaju svoja bivša nedjela i otimačine, svoje tajne i javne grijehe.

A što se napose tiče Stonoge, taj je lisac bio odveden na galiju i nikad više nije došao u priliku da krade.

Poglavlje osamnaesto

KAKO SU SE LJILJO, KRASULJKA I OSTALI VRATILI U PRIJESTOLNICU

Vila Crnoštapa, koja je bez sumnje najviše učinila da mladi kralj i kraljica dođu do svoje krune, često je k njima prilazila i s njima se čas dva zabavljala, dok su njih dvoje sa svojom pratnjom na čelu pobjedničke vojske u velikom slavlju jahali prema Ljiljovu stolnom gradu. Ona je, kad bi joj palo na um, svoju čarobnu palicu pretvarala u konjička i jahala uz Njihova Veličanstva, a onda bi s njima zametnula razgovor, da ih u svemu lijepo nasvjetuje. Ne bih se mogao zakleti da Ljiljo nije počesto pomislio kako mu se Vila

već popela na glavu i kako su mu njezini savjeti već došli do grla, tvrdo uvjeren da ga je samo njegova vlastita hrabrost i mudrost dovela na prijestolje i porazila Prpala: istini za volju eto moramo na žalost priznati da se je taj mladi kralj već bio prilično uzoholio i načeo s visoka gledati na svoju najbolju prijateljicu i zaštitnicu. A ona ga opominje i svjetuje: neka dobro vlada i pravedno postupa sa svojim podanicima, neka ubire umjerene namete, neka nikad ne prekrši zadane riječi i neka bude u svemu i vazda dobar kralj.

— Dobar kralj, svakako, draga Vilo! — usklikne Krasuljka. — Pa on i jest takav. Da prekrši zadanu riječ? Zar možete i pomisliti, da bi moj Ljiljo bio priličan da ikad počini štogod tako nedolično što ne bi bilo njega dostojno? Ne, ne bi, nikada! — Kad je to rekla, dobaci zaljubljen pogled na Ljilja, koji je za nju bio uzor savršenstva.

— Što se to Vila Crnoštapa okomila na me pa mi neprestano daje savjete i dijeli pouke, kako treba da uredim svoju vladavinu, i probi mi uši opomenom da se držim zadane riječi? Pa zar ona misli da nisam ni razborit ni pošten čovjek? — govorio je Ljiljo ljutito. — Sve mi se čini da ona sebi previše dopušta.

— Pss, dragi Ljiljo! — umirivala ga Krasuljka. — Ti dobro znaš, koliko nam je dobra učinila Crnoštapa, i ne smijemo je uvrijediti.

Vila nije osluškivala što Ljiljo govori, jer je bila zaostala i na svome konjičku pristala uz Bubrinu, koji je imao pod sobom magare a sva ga je vojska bila zavoljela, jer je sa svojom veselom ćudi bio mio i svakome uslužan. Jedva je čekao da vidi svoju Anđelku. Bio je tvrdo uvjeren da tako krasnog stvora nigdje više na svijetu nema. Crnoštapa mu nije otkrila, da mu se Anđelka samo zato pričinja tako čarobnom što uza se nosi čarobnu ružu. Naprotiv, ona je krijepila njegovu ljubav i donosila najljepše glasove o Anđelki, a nije ništa izmišljala, jer su uistinu sva ona poniženja i nesreće što ih je premetnula preko glave urazumile Anđelku, te se dozvala pameti i postala dobra. Vila je mogla na svome čarobnom štapu letjeti

kud je htjela, a letjela je brže od vjetra. Mogla je začas odjuriti stotine milja daleko i u tren oka se vratiti i tako odnositi i donositi mile poruke; to je i radila, idući od Bubrine Anđelki i opet se vraćajući, i tako je veselila srce toga momka na njegovu dugu putu.

Primakoše se Palačankaru, a kad je kraljevsko društvo stiglo na zadnje prenoćište prije grada, koga će tu zateći kako ih čeka sa svojim pratilicama o boku već kneginjicu Anđelku! Poletjela je u naručje svome mužu, čim ga je ugledala, a jedva je na tili čas zastala da se pokloni kralju i kraljici. Nikoga nije vidjela, osim Bubrine, on joj se jedini učini savršeno lijep, toliko je čudo učinio čarobni prsten, što ga je nosio na ruci. A ona, sa čarobnom ružom utaknutom u šešir, zar je moglo biti drugo nego da se zanesenom Bubrini učini ljepoticom, pred kojom treba da se sve druge sakriju?

Kraljevu društvu bio je pripravljen sjajan ručak. Na ručak su bili pozvani nadbiskup, vrhovni sudac, vojvoda Kokoškin, kontesa Gundevalj i svi naši prijatelji. Vila Crnoštapa sjedila je kralju uz lijevu ruku, a do nje Bubrina i Anđelka. Tko je osluškivao, mogao je čuti kako se po kraljevu stolnom gradu razliježe jeka zvona i grmljavina topova, koje su nabijali i palili građani u čast Njegovim Veličanstvima.

— Šta je palo na pamet babi Gundevaljki, da se onako nakazno odjene? Jesi li joj ponudila, draga, da ti bude kuma? — upita Ljiljo Krasuljku. Pogledaj samo našu Gundicu, kakvu je nakaradu načinila od sebe!

Gundevaljka je sjedila prema Njihovim Veličanstvima, između nadbiskupa i vrhovnog suca, a bila je baš pravo čudo, jer je na sebe navukla bijelu svilenu haljinu, oko vrata duboko izrezanu, s navlakom od čipaka, na njezinoj vlasulji bijelio se vijenac bijelih ruža, oko nje je obigravala divna čipkasta koprena, a žuti su joj vrat pokrivali dragulji. To na njoj, a ona — ona je bacala takove zaljubljene poglede na kralja, da je Njegovo Veličanstvo prasnulo u smijeh.

— Jedanaest je sati — klikne Ljiljo, izbrojivši udarce zvona na dalekoj gradskoj katedrali. — Gospodo i gospođe, treba da krenemo. Nadbiskupe, vi biste morali biti u crkvi prije dvanaest?

— Moramo biti u crkvi prije dvanaest — dahnu Gundevaljka glasom koji je zamirao od nježnosti, lepezom stidno skrivajući svoje uvelo lice.

— A onda ću biti najsretniji stvor u svojoj kraljevini — uzvikne Ljiljo i skladno se nakloni pred Krasuljkom, koja se je stidno rumenjela.

— O moj Ljiljo! O, moje drago Veličanstvo! — usklikne Gundevaljka. — Zar je uistinu došao taj dugo željkovani čas . . .

— Dakako, nego šta? — reče kralj.

— . . . i ja da za malo časa postanem sretna i blažena mladenka moga obožavanog Ljilja! — nastavi Gundevaljka. — Ah, neka mi tko doda mirisnu bočicu, dajte brzo! Evo sad ću od radosti pasti u nesvijest.

— Vi moja mladenka? — krikne Ljiljo.

— Vi da se vjenčate s mojim kraljevićem? — zavapi jadna mala Krasuljka.

— Buh! Besmislica! Žena je poluđjela! — uzvikne kralj. Podigoše glave dvoranici, lica su im odavala snebivanje, porugu, nevjerovanje, čuđenje.

— Htjela bih znati koja se to druga sprema na vjenčanje, ako nisam ja? — cikne Gundevaljka. — Htjela bih znati je li kralj Ljiljo poštenjak i ima li pravice u Papagoniji? Prejasni Vrhovni Suče! Preuzvišeni Nadbiskupe! Zar će vaša gospodstva mirno gledati kako se počinja prijevara na jednom, bezazlenom, povjerljivom, nježnom stvorenju? Zar nije knez Ljiljo obećao da će uzeti za ženu svoju Barbaru? Zar ovo nije Ljiljov potpis? Zar ovaj papir ne govori čisto i bistro da je on moj i samo moj? — Kad to reče, ona dade Njegovoj Milosti Nadbiskupu ispravu, koju je knez potpisao one večeri kad je ona imala uza se čarobni prsten a Ljiljo bio nakićen šampanjcem. A stari nadbiskup, izvadivši naočari, pročita: —

Ovim upisujem i svojom rukom potpisujem, ja Ljiljo, jedini sin i nasljednik Stojše, kralja Papagonije, ja, taj isti riječ dajem i obećajem, da ću uzeti za ženu milovidnu i kreposnu Barbaru Grizeldu kontesu Gundevalj, udovicu iza blagopokojnoga gospodina Čupkinsa Gundevalja... Hm — reče nadbiskup — ova je isprava, da... tako... svakako jedna vrsta isprave.

— Phuu — javi se vrhovni sudac — potpis u rukopisu nije Njegova Veličanstva. — I zaista, otkako je učio u Bosporu, Ljiljo je daleko uznapredovao u kaligrafiji.

— Je li to vaš rukopis, Ljiljo? — upita Vila Crnoštapa svečana i stroga lica.

— J-j-j-est — jedva procijedi tužni Ljiljo. — Čisto sam zaboravio taj prokleti papir, pa ne može biti da me ona ozbiljno hoće zbog njega vezati. Vi, stara hudobo, šta tražite pa da me ostavite na miru? Pomozite kraljici, brzo... Njezino je Veličanstvo palo u nesvijest.

— Glavu joj skinite!
— Zagušite staru vješticu!
— U vodu babuskaru!

} — vikali su žestoki Kokoškin, vrući Oluja i vjerni Kijača.

Ali Gundevaljka savije ruke oko nadbiskupova vrata i prociči: — Pravde, pravde, prejasni Vrhovni suče! — Cvilila je i zapomagala iz svega glasa, a glas joj je bio tako prodoran da je svima jeza prošla kroz kosti i nastala tišina. A što se tiče Krasuljke, nju su kao bez života odnijele njezine počasne gospođe. Možete sebi predočiti kakav je izraz smrtne patnje kočio Ljiljov pogled, dok su to divno stvorenje, svu njegovu nadu, njegovu radost, najmilije njegovo biće — koje mu je bilo sve na svijetu — nosili i odnijeli ispred njegovih očiju, a mjesto nje jurila i dojurila razjarena stara rugoba Gundevaljka, da se ustoboči kraj njega i još jednom krikne: — Pravde, pravde!

— Zar ne biste uzeli sav onaj novac što ga je krio Stonoga? — pitao je Ljiljo. — Dvije stotine i osamnaest tisuća milijuna po prilici. To je lijep novac.

— I to će biti moje, a i vi! — odgovori mu Gundevaljka.

— Neka vam budu i oni krunski dragulji po vrhu — dometne uzrujano Ljiljo.

— Ja ću nakićena tim draguljima ići kraj svoga Ljilja! — odgovori mu ona.

— Dodajem polovicu, tri četvrtine, pet šestina, devetnaest dvadesetina moje kraljevine, hoćete li, konteso? — upita kralj dršćući.

— Šta bi mi vrijedila sva Evropa, kad ne bih imala vas, moj Ljiljo? — zakliktala ona, ljubeći mu ruku.

— Neću, ne mogu, to neće biti... prije ću se odreći krune — gorko će Ljiljo vukući k sebi ruku, ali se Gundevaljka čvrsto pripila uz nju i nije se dala.

— Ja imam nešto imovine za nas dvoje, ljubavi moja — govorila je — samo s vama, pa i u čednoj kućici, vaša će Barbara biti sretna.

Ljiljo je već bio sav izvan sebe. — Neću je, neću — ponavljao je. — O Vilo, Vilo, šta ću raditi! — Dok je to govorio, okrene se sav izobličen i pogleda u strogo lice Vile Crnoštape.

— Zašto mi Vila Crnoštapa neprestano daje savjete i dijeli pouke, kako treba da uredim svoju vladavinu, i probi mi uši opomenama da se držim zadane riječi? Zar ona misli da nisam ni razborit ni pošten čovjek? — reče Vila navodeći vlastite Ljiljove ohole riječi. On se zastidi pred njezinim jasnim pogledom. Osjetio je da nigdje nema mjesta gdje bi se mogao sakriti pred strašnim ispitivanjem tih mudrih očiju.

— Dobro. Nadbiskupe — progovori strašnim glasom, od kojega se trgnu Njegova Milost — kad me je eto ova Vila dovela do vrhunca sreće, da me onda baci u ponor očaja... kad moram eto izgubiti Krasuljku, dajte da barem očuvam svoju čast. Ustanite,

konteso, hajdete da se vjenčamo. Ja mogu održati svoju riječ, ali mogu i umrijeti, kad je održim.

— O, dragi Ljiljo — uzvikne Gundevaljka i hitro skoči na noge. — Znala sam, dobro sam znala da vam mogu vjerovati... Znala sam, da je moj knez častan i čist kao sunce. Ulazite u kočije, gospođe i gospodo, ovaj čas idemo u crkvu. A što se tiče umiranja, dragi Ljiljo, to ne, ne! Vi ćete zaboraviti nekakvu beznačajnu malu kraljicu dvorkinju... vi ćete živjeti i doživjeti da vas utješi vaša Barbara. Ona želi biti kraljica, ali ne kraljica udovica, milostivi moj gospodaru! — I objesivši svoju starežinu o ruku jadnog Ljilja, a onda mu zavodnički dobacujući poglede i smijureći se ružno i bestidno, ta stara rugoba zatapka sitnim koracima u satenskim cipelama i uskoči u onu istu kočiju koja je čekala da Ljilja i Krasuljku odvede u crkvu. Topovi opet zarikaše, zvona opet zapjevaše u najsvečanijem ritmu, a svijet povrvi da cvijećem pospe stazu kojom će proći kralj mladoženja i njegova mladenka, dok je Gundevaljka promatrala iz pozlaćene kočije, klanjala se i smiješila svojim nakaznim smiješkom. Buh! Stara gadura!

Poglavlje devetnaesto

ZADNJI PRIZOR

Mnoge zgode i nezgode što ih je doživjela kraljevna Krasuljka ojačale su neobično njezin duh, pa je ta mlada žena visokih načela ubrzo došla k sebi i naskoro se oporavila od nastupa nesvjestice, kad ju je probudila Vila Crnoštapa nekim dragocjenim sokom, što ga je uvijek uza se u džepu nosila. Krasuljka nije čupala kose, plakala ni kukala nad svojom sudbinom niti je ponovo padala u nesvijest, kao što bi to činile mnoge mlade žene. Ona je bila svjesna da je dužna svojim podanicima dati primjer čvrstine duha. I premda je Ljilja ljubila više nego svoj vlastiti život, ona odluči, kako je i

Vili rekla, da se neće isprriječiti pravdi i pravici niti će Ljilja dovesti u kušnju da prekrši svoju kraljevsku riječ.

— Ne mogu mu biti žena, ali ću ga uvijek ljubiti — govorila je Crnoštapoj. — Otići ću u crkvu da budem kod njegova vjenčanja s kontesom, pa ću se i potpisati u knjizi čestitaka i od sveg im srca poželjeti sreću. A kada dođem kući, odmah ću pogledati ne bih li mogla novu kraljicu obdariti kakvim lijepim darom. Krimsko-tartarski dvorski dragulji neobično su lijepi, a meni oni neće trebati. Ja ih neću nositi. Ja ću živjeti i umrijeti neudata poput kraljice Elizabete*, a svoju ću krunu, dakako, ostaviti Ljilju, kad me ne bude više. Hajdemo da pogledamo njegovo vjenčanje, draga moja Vilo, i dajte da se s njim oprostim za vazda; a onda mi, ja vas molim, pomozite, jer bih se vratila u svoju domovinu.

Vila poljubi Krasuljku, nježno kao nikad prije, a onda pretvori svoj štap u četveropreg s pouzdanim kočijašem na kozliću i dva dolična služitelja straga. Vila i Krasuljka uđu u kočiju, Anđelka i Bubrina za njima. Poštenjačina Bubrina tužno je cvilio, skršen Krasuljkinom nesrećom. Nju je ganula sućut ovoga poštenog stvora, te mu odmah obeća da će mu vratiti sva zaplijenjena dobra njegova oca, vojvode Prpala, i na mjestu ga imenuje, onako kako je sjedio u kočiji, knezom s naslovom Visočanstvo i prvim velmožom krimsko-tartarske kraljevine. Kočija se makne, a kako je to bila čarobna kočija, ona brzo dostigne svadbenu povorku.

Prije obreda u crkvi bio je običaj u Papagoniji, kao i u mnogim drugim zemljama, da mladoženja i mlada potpišu ženidbeni ugovor, a ugovor kao svjedoci vladarskom paru potpisuju vrhovni sudac, ministar predsjednik, načelnik stolnoga grada i najviši državni službenici. Kako se Ljiljova kraljevska palača upravo ličila i opremala novim pokućstvom, nije bila spremna da primi kralja i njegovu zaručnicu. Zato ona predloži da se najprije usele u kneževsku palaču, onu istu u kojoj je Nebojša stanovao kad se rodila Anđelka, još prije nego je Ljilju oteo prijestolje.

*** Elizabeta je engleska kraljica, vladala od 1558. do 1603.**

Tako i bude i svati se odvezu u tu palaču. Dostojanstvenici izađu iz svojih kola i stanu sa strane. Tužna se Krasuljka spusti iz svoje kočije, oslanjajući se na Bubrinu, jer joj se maglilo u glavi, i stane blizu ograde. Blizu nesvijesti stajala je naslonjena na ogradu, stajala i očima tražila, kako bi mogla posljednji put vidjeti svoga

dragoga Ljilja. A Crnoštapa, dakako, ona je na svoj zagonetni način izletjela na prozor kočije a onda stala i smirila se na kapiji palače.

Ljiljo se uputi u palaču sa svojom strašnom mladenkom ispod ruke i krene stubama na vrata, a bio je blijed poput krpe, kao da ide na stratište. Kad je došao do kapije, dobaci mračan pogled

Crnoštapoj, kivan na nju, misleći da je došla da ga vrijeđa u njegovu jadu.

— Mičite se s puta, molim — progovori Gundevaljka oholo. — Da mi je samo znati zašto uvijek zabadate nos u tuđe poslove?

— Jeste li vi tvrdo odlučili da učinite nesretnim ovoga jadnog mladića? — upita Vila Crnoštapa.

— Da se sa mnom vjenča, da! A što se to vas tiče? Molim, gospođo, ne govorite samo »vi« jednoj kraljici! — zakriči Gundevaljka.

— I vi nećete da prihvatite njegovu ponudu u gotovu novcu?

— Neću.

— I vi ga nećete osloboditi obveze, premda dobro znate da ste se prevarom dočepali potpisa na tome papiru?

— Drskost! Stražari, uklonite ovu ženu! — krikne Gundevaljka. Redari se razlaktiše da prodru naprijed, kadli se pred vilinim štapom na mjestu ukočiše nepomični poput kipova.

— I nećete ništa prihvatiti u zamjenu za potpisanu obvezu, gospođo Gundevalj? — upita Vila britkim glasom, iz kojega je ječala strogost puna groznje. — Pitam vas zadnji put.

— Ne! — uzvikne Gundevaljka, udarivši nogom o zemlju. — Ja hoću svoga muža, svoga muža, svoga muža hoću!

— *Vi ćete imati svoga muža!* — dovikne joj Vila Crnoštapa i pokročivši do kapije položi ruku na nos mjedenog *zvekira*.

Kako se vila dotače hladne kovine, mjedeni nos kao da oživi i najednom se produlji, otvorena usta kao da se još više razjapiše, a iz njih zaori krik, od kojega svi protrnuše. Oči srdito zakolutaše; zgrčene ruke i noge polako se ispraviše i porastoše, a rasle su jednako, duljile se i protezale, otimajući se čvrstoj kapiji, da dokuče tlo; zvekir okrupnja i od njega se stvori ljudska prilika u žutoj livreji, visoka šest stopa; vijci, koji su bili čvrsto ukovani u kapiji, popustiše i *Čupkins Gundevalj* stane opet svojim nogama na prag, s kojega je bio podignut prije malo više od dvadeset godina!

— Nisu kod kuće! — ljutito procijedi kroza zube Čupkins Gundevalj, upravo onako kako je nekada činio dočekujući pohodnike na kapiji; a gospođa Gundevalj, ciknuvši prestravljeno, padne u nesvijest, ali se nitko nije na nju obazirao.

Jer, sve se raskravilo i sve klicalo: — Ura! Ura! — Hip hip hura! — Mnogo ljeta i godina živjeli kralj i kraljica! — Je li itko ikad ovako nešto vidio? — Ne, nikada, nikada, nikada! Živjela Vila Crnoštapa!

Zvona su zvonila na obje strane, topovi rikali neštedimice. Bubrina je, ne gledajući i ne pitajući, grlio sve redom. Vrhovni je sudac bacio u zrak vlasulju i gromovito vikao, nimalo ne čuvajući svoje dostojanstvo. Kokoškin je pograbio nadbiskupa oko pasa, a onda su igrali drmeš od velike radosti. A Ljiljo — to ostavljam vama da sami izmislite šta je on radio, pa ako je Krasuljku poljubio jednom ili dvaput ili možda dvadeset tisuća puta, vjerujte mi, ja neću ni u snu pomisliti, da je nešto rđavo uradio.

A Gundevalj? On je otvorio kapiju i nisko se poklonio, kao što mu je uvijek bio običaj, a drugi uđoše i staviše u knjigu svoje potpise, zatim odoše u crkvu na vjenčanje. Vila Crnoštapa odleti na svojoj palici i nikad više ni glasa nisu o njoj čuli.

I ovdje se svršava igra

OSOBE

Vila Crnoštapa

Papagonija

Kralj Papagonije Nebojša
Njezino Veličanstvo gospođa Nebojša
Kći njihova, kneginjica Anđelka
Pokojni kralj Papagonije Stojša
Sin mu knežević Ljiljo ili gospodin Lilijan
Ministar predsjednik Stonoga
Grof Pljuskin Kokoškin
Ministar pravosuđa Oštrokandža
Vratar Čupkins Gundevalj
Kontesa Gundevalj
Doktor Pilula
Kraljev sluga Džon
Krvnik Džek Glavosjek
Paž Gumb
Konte Gloginja
Mali sluga Džeki
Kliska, Tomo, Gavran } sluge kneževića Ljilja
Slon i Tvrđava
Piroška
Trtica

Krimska Tartarija

Pokojni kralj Karfiol
Kći mu, kraljevna Krasuljka
Kralj Prpalo
Knežević Bubrina
Barun Kaskalo
Barun Praskva
Barun Tulipan
Barun Vrganj
Baronesa Metvica
Baronesa Preslica
Kuća Šparoga
Kuća Artičoki
Kuća Kiselica
Slikar Zjalo Laskalo
Dvorski cipelar Kocijan
Konte Grozina
Knez Čičikov
Student Oluja
Student Kijača
Dr. Pitagora Temistoklo

BILJEŠKA O PISCU

Pisac ove romantične fantazije, a istodobno rugalice pripovijetke, William Makepeace Thackeray (Vilijam Meikpis Tekeri) jedan je od istaknutih književnika ranijeg razdoblja viktorijanskog doba.

Trajno mjesto u povijesti engleske književnosti stekao je s nekoliko romana, od kojih je i danas najviše čitan *Vašar taštine*. Tu pisac slika englesko društvo jednog pokoljenja ranije, iz vremena napoleonskih ratova. Međutim, povijesni okvir služi mu kao pozadina pred kojom želi oživjeti drame svagdašnjice, a kroz dramatsku radnju provodi oštru analizu karaktera i društvenih odnosa. Premda se tutanj velikog sukoba čuje iz daljine, a svjetski događaji odlučuju sudbinom pokojnog junaka, život satkan od svagdašnjih događaja u običnim svojim razmjerima, ispunja stranice romana. Suvremenici su tome romanu zamjerili tvrdeći da ga protkiva nit cinizma, jer se pisac u njemu susteže iskoristiti trenutke koji pružaju zgodnu priliku za sentimentalnu obradu. Prigovor cinizma je još zaslužio, prema mišljenju svojih suvremenika, jer je dobro povezao s plahošću, neodlučnošću i glupošću kao osobine pozitivnih likova, a zlo s bistrinom, poduzetnošću i odlučnošću. To ilustriraju dva svakom kulturnom Englezu poznata lika iz ovog romana: Becky Sharp i Amalia Sadley.

Ostali Thackerayevi romani, koji danas manje privlače čitaoce jesu *Pandennis* (Pendenis), roman iz suvremenog života; *Henry Esmond* (Henri Ezmond), gdje su prikazane prilike jedne generacije ranije, u doba kraljice Ane; *Virginijanci*, u čijoj radnji sudjeluju neki od potomaka lica iz *Henry Esmonda* (Henri Ezmond) i gdje Thackeray prenosi svoje junake u Ameriku; kao i roman *Newcomes*, (Njukamovi) čije zadnje stranice, usprkos nedostacima toga romana kao cjeline, ukazuju na zrelost umjetnika koji se sada već usuđuje da posegne u osjećanje dubine čovjeka.

Međutim, kako je rečeno, roman ne pokriva čitavo djelovanje pisca Thackerayja. Društvena satira i komika, koja se u blagom obliku provlači kroz njegov roman, pojavljuje se u češćim i određenijim oblicima i katkada prelazi u burlesku u kraćim pripovijetkama i spisima. U jednom takvom spisu, u *Knjizi snobova*, koja je izlazila u komičnom listu *Punchu* od 1864-1847. Thackeray je dao riječ »snob« engleskom rječniku i stvorio novi pojam koji označava sve one što na nedostojan način i nedostojnim sredstvima teže da se silom proturaju u one društvene krugove u koje ne spadaju. Analiza tadanjeg viktorijanskog društva bi pokazala kako je u pogodan čas izašla *Knjiga snobova* i zašto je riječ »snob«, do tada od lokalnog značaja u Cambridgeu, ušla ne samo u engleski nego i u evropski rječnik.

Thackerayjevom smislu za smiješno i nerazumno nijesu izmakli ni njegovi drugovi književnici i popularni romanopisci toga vremena. U svojim novelama i romansama-fantazijama briljantno parodira njihovu sklonost pretjeranoj romantici i izvještačenoj osjećajnosti, pompoznosti i naduvenost njihovog stila.

Ruža i prsten je malo remek-djelo te vrste, u kojemu se spaja smisleno i nesmisleno, parodija i romansa, iskreni osjećaj i poruga tom istom osjećaju. Čitalac se stalno kreće između vjere u ono što čita i nevjerice. Kako je Thackeray bio i crtač, sam je ilustrirao ovu pripovijetku. Govori pojedinih junaka u našoj pripovijeci su burleskne parodije kojima se pisac želi narugati deklamatorskoj kićenosti govora svojih velikorječivih suvremenika, a proza se mjestimično približava jednom tipu ritmiziranih engleskih stihova, koji svojom jednoličnošću dosađuju, ali kao izrugivanje zabavljaju. Ova književna parodija i burleska začudo je osvojila i dječja srca, te je i danas popularna.

U ovom izdanju ispušteni su komični stihovi koji stoje kao natpisi na stranicama a koji se u originalu nižu povezani rimom. Ispuštene su i neke ilustracije pisca jer našem ukusu više ne gode. Ovdje su provedene i neke male promjene i pojednostavnjenja da se olakša razumijevanje malim čitaocima, kao što je ispušteno i nekoliko aluzija za koje bi bila potrebna objašnjenja.

M. Š.

SADRŽAJ

Tehnički urednik

Irislav Meštrović

Korektori

Mirjana Milač i Ivanka Nikolić

*

Izdavačko knjižarsko poduzeće
Mladost
Zagreb, Ilica 30

*

Za izdavača

Ladislav Indik

IZDAVAČKO KNJIŽARSKO PODUZEĆE
mladost
ZAGREB